

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ - Скопје
Филозофски Факултет
Институт за педагогија

МАГИСТЕРСКИ ТРУД

ВОСПИТНИТЕ ЕФЕКТИ ОД ПРИМЕНАТА НА ИНТЕРНЕТОТ КАЈ УЧЕНИЦИТЕ ОД СРЕДНИТЕ УЧИЛИШТА

МЕНТОР:

Проф. Д-р Сузана Миовска-Спасева

КАНДИДАТ:

Енвер Бекири

Скопје, 2012

СОДРЖИНА

Вовед	4
-------------	---

ПРВ ДЕЛ: ТЕОРЕТСКИ ПРИСТАП КОН ПРОБЛЕМОТ

1. ИНТЕРНЕТОТ И НЕГОВИОТ РАЗВОЈ	8
1.1. Што подразбираме под поимот ИНТЕРНЕТОТ	8
1.2. Како настанал интернетот	9
2. УПОТРЕБА НА ИНТЕРНЕТОТ ВО СВЕТОТ И КАЈ НАС	11
2.1. Употреба на интернетот во САД	11
2.2. Употреба на интернетот во Европа	14
2.3. Употреба на интернетот во Македонија	17
3. ИНТЕРНЕТОТ И ОБРАЗОВАНИЕТО И УЧЕЊЕТО	23
3.1. Интернетот во наставната пракса.	24
3.2. Влијанието на информатичката технологија во образованието ...	28
3.3. Насоченост на учениците за плагијат – етичко прашање	31
3.4. Интернетот како зависност	33
4. ВОСПИТНИТЕ ЕФЕКТИ ОД ПРИМЕНАТА НА ИНТЕРНЕТОТ КАЈ УЧЕНИЦИТЕ	36
4.1. Влијание на интернетот врз социјалните, комуникативните и интерперсоналните способности на учениците	36
4.2. Влијанието на интернетот врз другите способностите на учениците	38
4.3. Психо-физичките и здравствените ефекти од употребата на интернетот	41
4.4. Сигурноста на децата и интернетот	47

ВТОР ДЕЛ: МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

1. Предмет на истражување	53
2. Цел на истражувањето	53
3. Задачи на истражувањето	54
4. Хипотези	55
5. Варијабли на истражувањето	56

6. Методи, техники и инструменти на истражувањето	57
7. Примерок на истражувањето	58
8. Статистичка обработка на материјалите	58
9. Организација и тек на истражувањето	59

ТРЕТ ДЕЛ: АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО

1. Анализа и интерпретација на резултатите добиени од прашалникот за ученици	61
2. Анализа и интерпретација на резултатите добиени од прашалникот за професори	92
3. Споредба и анализа на резултатите добиени од прашалникот за ученици и прашалникот за наставници	122

ЧЕТВРТИ ДЕЛ: ЗАКЛУЧНИ СОГЛЕДУВАЊА

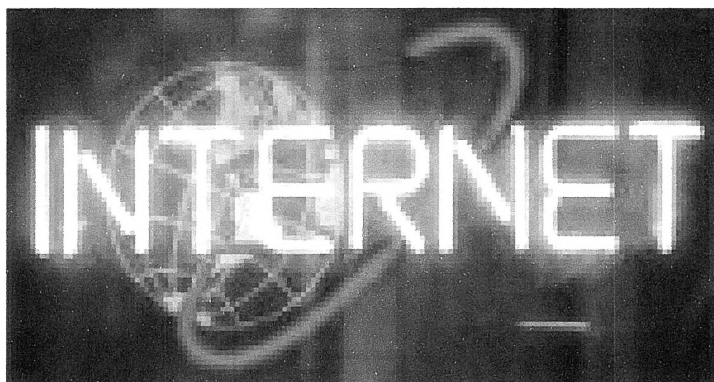
1. Заклучни согледувања	132
2. Прилози	142
3. Литература	150

ВОВЕД

Мора да се согласиме дека хит на првата деценија на XXI век е феноменот наречен ИНТЕРНЕТ. Оваа технолошка информатичка комуникација се разви и се прошири во светот со таква брзина што, од некои научници, се споредува и со светлосната брзина. Некои пак, временската ера на човештвото ја делат на два периода: појавите пред интернетот и после интернетот.

Многумина го поставуваат и прашањето: Ќе стане ли интернетот нобеловец?¹

Очигледно е дека со појавата на интернетот, многу нешта се смениле во светот и околу него. Скоро секој втор збор во денешнината се поврзува со интернет. Разни решенија се бараат преку интернетот. Комуникацијата, термините, апликациите како и многу други потреби се реализираат токму преку употребата на интернетот.

Слика 1. Лого на интернетот

Во многубројните истражувања на научниците од САД и Канада се утврдило дека и покрај позитивните влијанија на интернетот кај младите, сепак прекумерното и нестручно користење на интернетот може да делува негативно врз нив и да предизвика умор, задоцнување на часови, намалување на времето за дружење со своите врсници, губење на концентрација, занимавање со непотребни и долготрајни разговори, повлекување во себе и слично. Од друга страна, истражувањата покажуваат дека од примената на интернетот, учениците имаат и голема придобивка, како што се: развивање на имагинација, снаоѓање во време и простор, решавање на проблеми, збогатување на знаења, развивање на комуникациски вештини, развивање на упорност, трпение и слично.

Во западните земји, особено во САД, оваа проблематика е истражувана од повеќе научници, па дури се формирани и посебни центри кои се занимаваат со проблемот на влијанието на интернетот врз младите. Се ангажираат и стручни лица од

¹ Ќе стане ли интернетот Нобеловец, Клуб 360, мај, 2010 год.

разни профили и се одредуваат термини со лицата кои се јавуваат за вакви или слични услуги. Искуствата на овие истражувања се од голема корист на многубројни истражувачки трудови и се своевиден поттик за понатамошна севкупна употреба на интернетот кај нас и во светот.

За жал, во Македонија и во државите на Балканскиот регион и пошироко, проблемот со ефектите предизвикани од употребата на интернет во образованието не е доволно истражена, а уште помалку се знае за воспитните ефекти.

Од друга страна, скоро во сите училишта во Македонија, Министерството за образование и наука во координација со Министерството за информатичко општество преку проектот „Компјутер за секој ученик“ ги опреми сите училишта со компјутери и компјутерска опрема, а е инсталирана и интернет мрежа во секое основно и средно училиште во Република Македонија.

Се поставува прашањето: дали наставниците, родителите, стручниот и раководниот кадар на училиштата се запознаени доволно со прашањата околу употребата на интернет, со можностите што тој им ги пружа на субјектите во училиштето, како и со воспитните ефекти предизвикани од употребата на интернет? И дали наставниците се стручно оспособени за да ги совладаат сите ИТ проблеми и решенија и успешно да ги насочат за подобрување на квалитетот во наставата?

За овие и многу други прашања, ќе се обидам преку овој научен труд да ги добијам потребните информации за употребата на интернетот кај учениците од средните училишта во општина Тетово, со намера да ги откријам и истражам воспитните ефекти врз учениците за да истите ги споредам со истражувањата извршени во Соединетите Американски Држави и другите држави, и на крајот на трудот, да дадам своевиден заклучок.

Во согласност со методолошката основа на истражувањето е направена и структурата на трудот. Тој се состои од три тематски целини: теоретски дел, методологија на истражувањето и анализа и интерпретација на резултатите од истражувањето.

Во **теоретскиот дел** ги опфатив следниве четири поголеми целини:

Првиот дел се однесува на интернетот и неговиот развој, при што се појаснуваат поимите интернет и пајажина, при што се дават информации за почетните напори за создавањето на интернет мрежата, за основачите на интернетот и функционалноста на оваа меѓународна мрежа.

Вториот дел се однесува на употребата на интернетот во светот и кај нас. Преку графикони, табелари и други податоци се објаснува употребата на интернетот од страна на родителите, возрасните и децата во САД; развојот на интернетот по години; споредбата помеѓу државите од Европската Унија со САД и за корисничкиот пораст на интернетот во државите од Западниот Балкан.

Во *третиот дел* се објаснува важноста и поврзаноста на интернетот со образованието и учењето; влијанието на информатичката технологија во образованието; потребата на наставниците да знаат да го употребат интернетот; насоченоста на учениците за плагијат преку интернетот и за појавата на интернетот како зависност.

Во *четвртиот дел* преку искуствата на истражувањата на повеќе автори од САД и Канада го објаснуваме влијанието на интернетот врз социјалните, комуниктивните и интерперсоналните способности на учениците; психофизичките и здравствените ефекти кои ги предизвикува употребата на интернетот; екранот и неговиот ефект кај учениците; сигурноста на децата и интернетот, и влијанието на интернетот врз способноста за помнење на учениците.

Втората тематска целина ја опфаќа **методологијата на истражувањето** каде е објаснето самото истражување, односно го дефинирав предметот на истражување, целта и карактерот; дадени се задачите, хипотезите и варијаблите на истражувањето и опишани се техниките и инструментите кои беа користени во истражувањето, како и популацијата и примерокот на истражувањето.

Анализата и интерпретацијата на резултатите од истражувањето се дадени во третата тематска целина. Овде се прикажените резултатите од анкетираниите ученици и професори во средните училишта; направена е и споредба помеѓу одговорите на учениците и професорите по истите прашања и на крајот проверени се дадените клучни согледувања.

ПРВ ДЕЛ
ТЕОРЕТСКИ ПРИСТАП КОН ПРОБЛЕМОТ

1. ИНТЕРНЕТОТ И НЕГОВИОТ РАЗВОЈ

1.1. Што подразбираме под поимот ИНТЕРНЕТ

Интернет или **семрежје** (англиски: *Internet* = „меѓумрежа“) е јавно достапен систем на меѓусебно поврзани сметачки мрежи од целиот свет, кои пренесуваат податоци во форма на пакети со користење на стандардното множество протоколи означено како TCP/IP. Интернетот се состои од голем број мали и големи, домашни, деловни владини и невладини мрежи, кои што заедно пренесуваат различни информации и услуги, како електронска пошта, директен разговор, како и меѓусебно поврзани мрежни места (*websites*) и други документи од *Пајажината* (Светска Пајажина – World Wide Web, WWW).²

Постои разлика помеѓу поимите *интернет* и *пајажина*. Наспроти општоприфатеното користење на термините интернет и пајажина (*web*), тие не се синоними: *интернетот* е збирка на меѓусебно поврзани сметачки мрежи, поврзани со бакарни жици, оптичковлакнени кабли, безжични врски и слично, додека *пајажината* е збирка на меѓусебно поврзани документи со користење хиперврски и адреси (Uniform Resource Locator / URL), до кои што може да се пристапи со користење на интернет. Покрај пајажината, интернетот обезбедува и многу други служби, како е-пошта, споделување на поддатоците итн.³

Во светските медиуми се објави и името на основачот на *World Wide Web* (WWW), а тој е британецот Tim Berners-Lee, денеска 56 годишен. „Без овој WWW, денеска интернетот би бил безсмислен. Фактички, и тие што ја познаваат добро оваа област понекогаш не го разликуваат интернетот од World Wide Web. Интернетот е откриен пред 60 години во САД. Тогаш се овозможило да разните компјутери се поврзат еден со друг без некој централен сервер. Но, Lee на 6 август 1991 год. овозможи првата платформа на HTTP да излезе online. Тој ја направи првата страница info.cern.ch, за сметка на Центарот за Нуклеарно Истражување во Женева. Поради овој откритие и Британската кралица му се заблагодарила и го наградila со титулата коњаник⁴.

² <http://mk.wikipedia.org/wiki/Internet>.

³ *ibid.*

⁴ *Ky është babai i World Wide Web (Ovoje e tatkomto na World Wide Web)*, Koha, 08.08.2011, Скопје, стр. 24.

1.2. Како настанал интернетот

Корените на интернетот се во ARPANET, американска одбранбена мрежа создадена во 1969 година. Првата TCP/IP мрежа е направена на 1 јануари 1983 така што овој датум е земен за создавањето на интернетот. Во тоа време интернетот можеле да го употребуваат универзитетите, војската како и некои други државни организации во САД и бил наречен NSF (National Science Foundation) или Национална Научна Фондација. Интернетот доби комерцијална употреба дури во 90-те години⁵.

Во август 1991 година CERN (европска организација за нуклеарни проучувања) го претстави проектот World Wide Web, а две години потоа се претставени и HTTP протоколот и HTML кодот. Беше создадена првото мрежно место на CERN, а веќе во 1993 година и првиот графички пребарувач *Mosaic web browser 1.0*. Во 1996 година зборот Интернет веќе стана популарен и интернетот започна да се употребува за комерцијални и приватни потреби, така што според последните статистики направени на 1 јануари 2006 год. интернетот го користат една милијарда луѓе⁶.

Интернетот претставува множество од служби кои работат врз поврзаните сметачки мрежи низ целиот свет со што се овозможува брза размена на информациите односно податоците преку постоечките телефонски линии. Името интернет е добиено како кратенка од INTERnational NETwork - INTERNET што во превод би значело меѓународна мрежа, а во неа се вклучени милиони луѓе од светот⁷.

За полесно снаоѓање на интернет, се користат адресите кои се формирани слично како и поштенските адреси: име, презиме, улица, број итн. Знаеме дека кога патува некое писмо, прво се гледа државата, потоа местото, улицата, бројот и на крајот името на примачот. Слично е и во интернетот. Секоја држава има своја единствена меѓународна адреса т.е кратенка наречена код. На пример, кодот за Македонија е .mk за Грција .gr, за Франција .fr, Велика Британија .uk итн. Кога патува некое писмо, откако ќе ја видиме државата потоа го бараме местото.

Бидејќи во секоја држава има многу различни места, адресите на интернет не се земени по места туку по дејности, затоа што дејностите, како што се: образование,

⁵ <http://mk.wikipedia.org/wiki/Internet>

⁶ *ibid.*

⁷ *ibid.*

стопанство, управа итн. ги има во секоја држава. Овие дејности се наречени домени.

Нивните имиња се кратенки од англиското име за дејноста и тоа⁸:

- - edu – за *образование*
- - com – за *стопанство*
- - gov -- за *управа*
- - mil – за *војска*
- - org -- за *непрофитни организации*
- - net -- за *сметачки мрежи*

⁸ <http://mk.wikipedia.org/wiki/Internet>.

2. УПОТРЕБА НА ИНТЕРНЕТОТ ВО СВЕТОТ И КАЈ НАС

Со инсталирање на првата TCP/IP мрежа која е направена на 1 јануари 1983 год. почна и зачестено да се употребува интернетот. Во тоа време, интернетот можеле да го употребуваат само универзитетите, војската и некои други државни организации во САД, но од година до година почнале да го употребуваат и приватни компании, па и поединци-субјекти низ целиот свет.

Кон крајот на 1989 година Интернетот го употребувале околу 1.1 милиони луѓе од целиот свет од кои околу 86 % биле од САД. Во 1990 бројот на искористеноста на интернетот достигнува до околу 280 милиони што покажува раст на околу 74 пати повеќе во споредба со претходната година.

2.1. Употреба на интернетот во САД

Се разбира дека во првата декада по откривање на интернетот, САД беше земја која убедливо доминираше во поглед на употребата на интернетот, и тоа скоро 90 % од вкупниот број и само 10 % останатиот дел од светот го користеле интернетот.

Според службените статистички извештаи на САД, во 1997 год. 22.2 % од 76 милиони Американци кои го употребувале компјутерот биле на возраст од 3 години од нив една петтина го употребиле компјутерот во нивните домови (САД, Општа регистрација на налесението, 1997).⁹

Од истите податоци се гледа дека 55 милиони деца се регистрирани дека го користат компјутерот дома, а воедно идека училиштата се попристојни места каде децата можат да го користат интернетот. Овие показатели најдобро можат да се гледаат на следниот графикон.

⁹ Nilsen/NetRatings, *A global Leader in Internet media and Market Reserch*, USA, 1997.

Користењето на компјутерите дома и нивна употреба по години

Извор: Канцеларија за регистрација во САД
за 1984, 1989, 1993 и 1997 година

Графикон 1. Користење на компјутерите дома и нивната употреба по години¹⁰

Многу е тешко да се предвиди употребливоста на Интернетот во наредните години. Интернетот е новитет, но секако и напреден пронајдок, кој во себе содржи многу потребни информации од најразлични типа.

Кон крајот на 2000 години, во САД имало околу 135 милиони корисници на Интернетот. Помеѓу 1990 и 1995 години, годишниот раст било околу 73 % додека во годините 1995 и 2000 ова зголемување се намалило на 36 %. Од 2000 година до 2008 година се очекува годишното зголемување да не биде поголемо од 8 %.¹¹

Во наредните години се очекува Интернетот да има голем ефект во секој сегмент од животот. Во поразвиените земји се прават напори компјутерите да ги употребуваат за добивање на податоци од Интернетот од нивните домови се до работните места каде работат. Во повеќе земји од светот луѓето ќе имаат повеќе пристап до Интернетот со што и ќе имаат и повеќе можности да ги менаџираат и синхронизираат сите движења на информации кои влегуваат и доаѓаат од Интернетот.

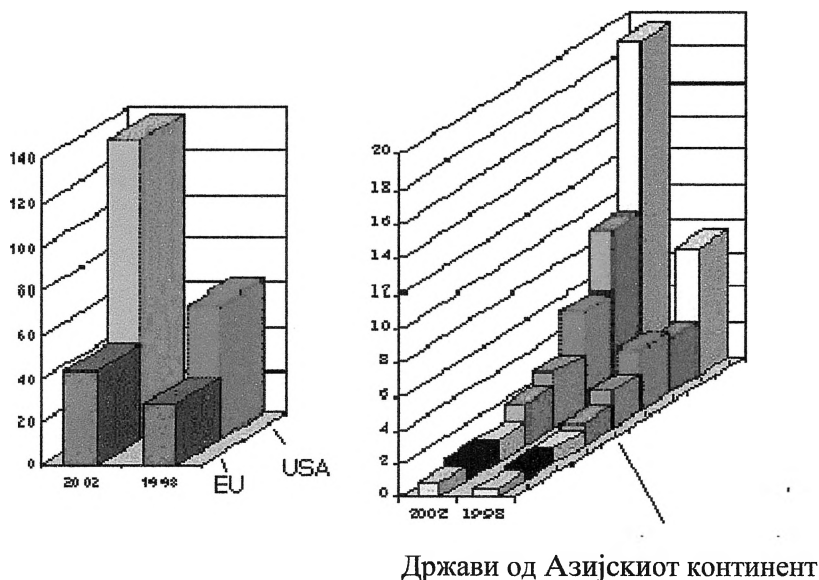
Поголемиот број на Европските земји, Канада, Австралија, Нов Зеланд, Јапонија, Тајван, Сингапур и Јужна Кореја се предвидува да имаат скоро ист пораст на

¹⁰ Податоците се земени од Канцеларијата за регистрација во САД за 1984, 1989, 1993 и 1997 година.

¹¹ *ibid.*

Интернетот како во САД до 2015 година. Спрема овие податоци можеме да предвидиме дека Интернетот ќе има големо влијание во општеството во споредба со комбинираниот влијание помеѓу телефонот, телевизорот и другите дигитални техники во следните 10 или 15 години.

Во првиот хистограм¹² е прикажана употребата на Интернетот во ЕУ во споредба со САД, додека во другиот хистограм е прикажана употребата на Интернетот во земјите од Азијскиот континент во периодот од 1998-2002 година.

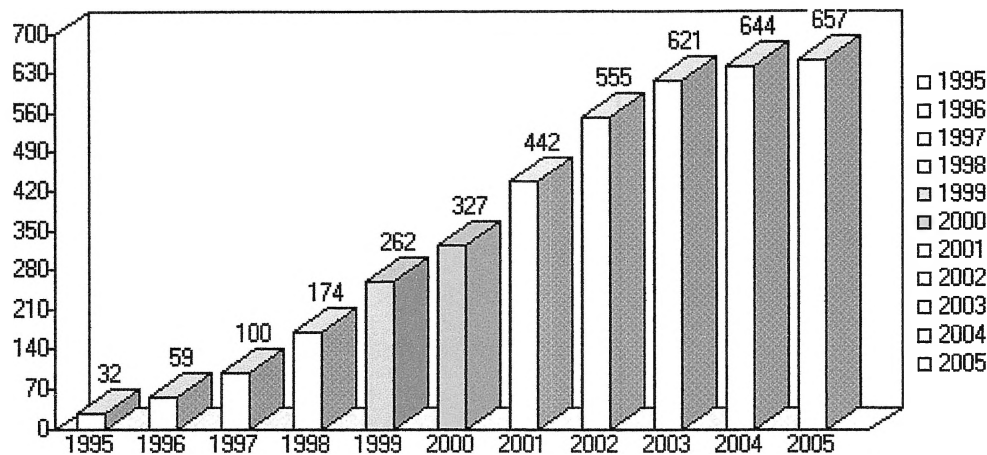

Графикон 2. Распој на употреба на интернетот во ЕУ, САД и другите држави од Азијскиот континент за 1998 и 2002 год.

Според приказот на графиконот 2 можеме да констатираме дека во периодот од 1998 до 2002 год. најголем пораст на употребата на интернетот се забележува во Соединетите Американски држави, и тоа скоро 120 %, додека во Европа овој развој ќе се појави во наредните години. Во државите од Азијскиот континент исто така се бележи голем пораст на употребата на интернетот но, со различен интензитет.

¹² Internet in the United States, www.internetworldstats.com, USA, 2010.

На следниот хистограм е прикажана употребата на Интернетот во светот почнувајќи од 1995 до 2005 година.

Графикон 3. Употреба на интернетот во светот изразени во милиони.

Како што се гледа на хистограмот, растот на употребата на Интернетот е во линеарна форма, но се забележува дека положбата на линеарната линија во почетните години е поголема, и тоа во првите години од декадата, додека во последните години е помалку изразена.

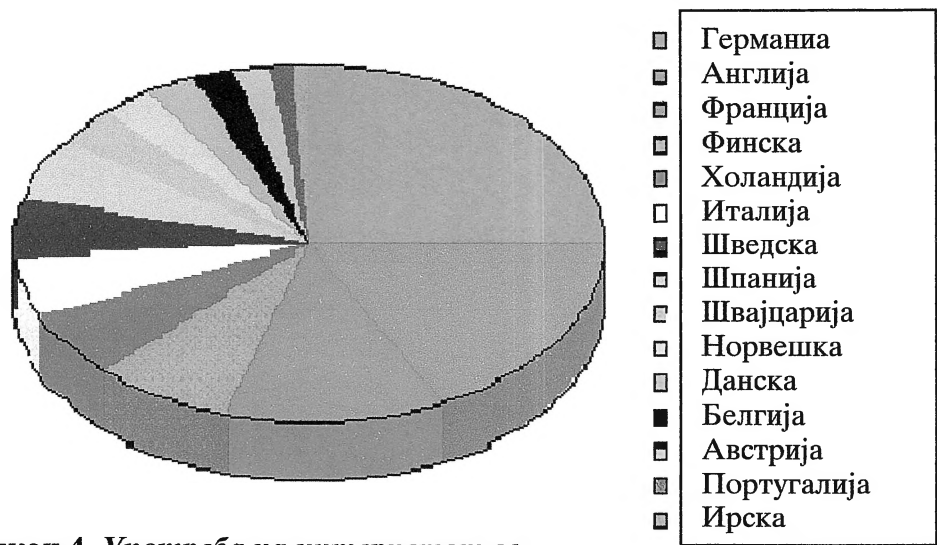
2.2. Употреба на интернетот во Европа

И во европските земји употребата на интернетот е на големо ниво и се забележува постојан пораст секоја година. На прво место се: скандинавските земји (Норвешка, Данска и Финска), а потоа - Германија, Франција, Холандија и Велика Британија¹³.

Во првата декада од овој век (XXI век) скоро кај секоја европска држава употребата на интернетот е во пораст, особено кај државите од југозападниот регион од Европа каде спаѓа и нашата земја - Македонија.

¹³ Enrique de Arganez, *Internet world stats newsletter*, www.internetworldstats.com, USA, 2010.

Во следниот графикон се прикажени европските држави каде најмногу се употребува интернетот.

Графикон 4. Употреба на интернетот во европските земји

Од графиконот јасно се гледа дека државите членки на Европската Унија се најголемите корисници на интернет услугите. Скоро секоја меѓусебна комуникација (разговори, средби, договори, статистички податоци), се препратува преку електронска форма односно преку интернет техниката.

Иако по бројноста на населението, Европа завзема скоро 12 % од вкупното население во светот¹⁴, можеме да констатираме дека во однос на користењето на интернетот сме најдобри во однос на останатиот дел од светот. Имено, интернетот во Европа го користат 58.4 % од вкупниот број на граѓаните, во однос на другиот дел од светот кои интернетот го користат 24.7 %.

¹⁴ Enrique de Arganez, *Internet world stats newsletter*, www.internetworldstats.com, USA, 2010.

Табела 1. Користење на интернетот во Европа

	Население (2010 год.)	% нас. во Свет.	Интернет корисници, Најнови податоци	Пенетрација (% население)	Кориснич. раст (2000-2010)	Корисн. % табела
а	813,319,511	11.9 %	475,069,448	58.4 %	352.0 %	24.2 %
ОК ОД СВЕТОТ	6,032,290,449	88.1 %	1,491,445,368	24.7 %	482.8 %	75.8 %
Ю ВО ОТ	6,845,609,960	100.0 %	1,966,514,816	28.7 %	444.8 %	100.0 %

ОПА	Население (2010 год.)	Интернет корисници, Најнови податоци	Пенетрација (% население)	Кориснички раст (2000-2010)	% корис. Европа
ија	2,986,952	1,300,000	43.5 %	51,900.0 %	0.3 %
а	84,525	67,200	79.5 %	1,244.0 %	0.0 %
ија	8,214,160	6,143,600	74.8 %	192.6 %	1.3 %
усија	9,612,632	4,436,800	46.2 %	2,364.9 %	0.9 %
ија	10,423,493	8,113,200	77.8 %	305.7 %	1.7 %
и-Херцеговина	4,621,598	1,441,000	31.2 %	20,485.7 %	0.3 %
ија	7,148,785	3,395,000	47.5 %	689.5 %	0.7 %
ска	4,486,881	2,244,400	50.0 %	1,022.2 %	0.5 %
	1,102,677	433,800	39.3 %	261.5 %	0.1 %
а Република	10,201,707	6,680,800	65.5 %	568.1 %	1.4 %
а	5,515,575	4,750,500	86.1 %	143.6 %	1.0 %
ија	1,291,170	969,700	75.1 %	164.5 %	0.2 %
ки Острови	49,057	37,500	76.4 %	1,150.0 %	0.0 %
ка	5,255,695	4,480,900	85.3 %	132.5 %	0.9 %
ција	64,768,389	44,625,300	68.9 %	425.0 %	9.4 %
нија	82,282,988	65,123,800	79.1 %	171.3 %	13.7 %
лтар	28,877	20,200	70.0 %	1,162.5 %	0.0 %
	10,749,943	4,970,700	46.2 %	397.1 %	1.0 %
зи & Алдони	64,775	48,300	74.6 %	141.5 %	0.0 %
ија	9,992,339	6,176,400	61.8 %	763.8 %	1.3 %
ид	308,910	301,600	97.6 %	79.5 %	0.1 %
	4,622,917	3,042,600	65.8 %	288.1 %	0.6 %
ија	58,090,681	30,026,400	51.7 %	127.5 %	6.3 %
	93,363	29,500	31.6 %	268.8 %	0.0 %
ю	1,815,048	377,000	20.8 %	0.0 %	0.1 %
ија	2,217,969	1,503,400	67.8 %	902.3 %	0.3 %
инштајн	35,002	23,000	65.7 %	155.6 %	0.0 %

<u>нија</u>	3,545,319	2,103,471	59.3 %	834.9 %	0.4 %
<u>мбург</u>	497,538	424,500	85.3 %	324.5 %	0.1 %
<u>ДОНИЈА</u>	2,072,086	1,057,400	51.0 %	3,424.7 %	0.2 %
<u>а</u>	406,771	240,600	59.1 %	501.5 %	0.1 %
<u>ндски острови</u>	83,859	--	--	--	0.0 %
<u>авија</u>	4,317,483	1,295,000	30.0 %	5,080.0 %	0.3 %
<u>ко</u>	30,586	23,000	75.2 %	228.6 %	0.0 %
<u>Гора</u>	666,730	294,000	44.1 %	0.0 %	0.1 %
<u>ндија</u>	16,783,092	14,872,200	88.6 %	281.3 %	3.1 %
<u>ешка</u>	4,676,305	4,431,100	94.8 %	101.4 %	0.9 %
<u>ка</u>	38,463,689	22,450,600	58.4 %	701.8 %	4.7 %
<u>угалија</u>	10,735,765	5,168,800	48.1 %	106.8 %	1.1 %
<u>нија</u>	21,959,278	7,786,700	35.5 %	873.3 %	1.6 %
<u>а</u>	139,390,205	59,700,000	42.8 %	1,825.8 %	12.6 %
<u>ларино</u>	31,477	17,000	54.0 %	580.0 %	0.0 %
<u>ја</u>	7,344,847	4,107,000	55.9 %	926.8 %	0.9 %
<u>акија</u>	5,470,306	4,063,600	74.3 %	525.2 %	0.9 %
<u>енија</u>	2,003,136	1,298,500	64.8 %	332.8 %	0.3 %
<u>ија</u>	46,505,963	29,093,984	62.6 %	440.0 %	6.1 %
<u>алд & Јан Мајен</u>	2,481	--	--	--	0.0 %
<u>ска</u>	9,074,055	8,397,900	92.5 %	107.5 %	1.8 %
<u>царија</u>	7,623,438	5,739,300	75.3 %	168.9 %	1.2 %
<u>ка</u>	77,804,122	35,000,000	45.0 %	1,650.0 %	7.4 %
<u>на</u>	45,415,596	15,300,000	33.7 %	7,550.0 %	3.2 %
<u>ка Битанија</u>	62,348,447	51,442,100	82.5 %	234.0 %	10.8 %
<u>сан</u>	829	93	11.2 %	0.0 %	0.0 %
НО Европа	813,319,511	475,069,448	58.4 %	352.0 %	100.0 %

ЕЛЕШКИ: (1) Европската Интернет Статистика беше ажурирана на 30 Јуни 2010 година. (2) Деталните тоци за поединечните земји можат да се најдат со кликување на името на секоја земја. (3) Вкупната бројка се ра на податоците содржани во САД Бирото за попис. (4) Користените бројки доаѓаат од различни извори, но од статистики објавени од Nielsen Online , ITU , GfK, а и други доверливи извори. (5) Податоците можат да зведат со додавање на кредит и создавање активен линк назад кон InternetWorld Stats . (6) За дефиниции и иш водете site surfing guide. © Заштитени авторски права за 2010 година, Miniwatts Marketing Group. Сите права држани во worldwide.

Според прикажаните податоци¹⁵, можеме да констатираме дека во споредба со Европските држави, употребата на интернетот во Македонија е на завидно ниво, при што 51 % од населението го употребува интернетот. Од друга страна, Македонија во

¹⁵ Enrique de Arganez, Internet world stats newsletter, www.internetworldstats.com, USA, 2010.

последната деценија (2000-2010 год.) забележува најголем кориснички пораст - 3424.7 % во југоисточниот регион во Европа, после Албанија и Босна и Херцеговина. Од државите на Балканскиот регион, најголема употреба на интернетот се забележува во Србија со 55.9 %, потоа во Македонија со 51 %, Хрватска со 50 %, Бугарија со 47.5 %, и Грција со 46.2 %.

2.4. Употреба на интернетот во Македонија

За употребата на Интернетот во Македонија, не постојат некои прецизни информации или истражувања, освен податоците од Државниот завод за статистика за користењето на информатичко-комуникациските технологии во домаќинствата, кај деловните субјекти и во јавниот сектор¹⁶ објавени во 2007 год. и 2009 год., како и Декларацијата за побезбеден интернет на Собранието на Република Македонија, објавена на 03.03.2010 год.

Значи, за периодот од 1994 год. па се до 2006 год. не можат да се пронајдат податоци за употребата на интернетот во Македонија, ниту пак некаков факт од институциите и граѓаните во Македонија.

Во 2007 год. започнале да го користат интернетот во јавниот сектор (од централната и локалната власт) во Република Македонија каде пристап на интернет имаа 99.4 %. Најчесто поврзувањето на интернет било преку DSL технологиите (xDSL, ADSL и др.) што е регистрирано кај 67.1 % од субјектите на јавниот сектор.

Во споредба со 2006 година, во 2007 година опаѓа учеството на субјектите кои користат модем (dial-up) за поврзување на интернет (за 11.6 %) и оние кои користат ISDN (за 11.5 %), а расте учеството на субјектите кои ги користат ADSL технологиите (за 5.8 %) и на оние кои користат друго фиксно поврзување со интернет, како што е кабелско или изнајмена линија (за 8.8 %).

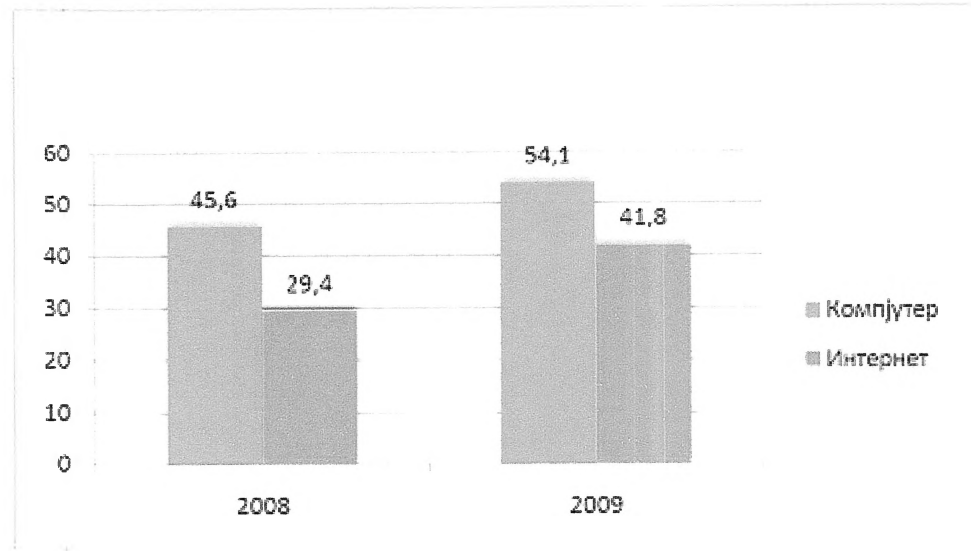
Во 2007 година, своја веб-страница имале 81.4 % од субјектите од јавниот сектор со интернет пристап што претставува зголемување од 3.3 % во споредба со 2006 година.¹⁷

Според податоците на Државниот завод за статистика, во првиот квартал од 2009 година, 54,1% од домаќинствата користеле компјутер што е за 8,5% повисоко од првиот квартал на 2008 година. Во истиот период 41,8% од домаќинствата имале

¹⁶ <http://www.stat.gov.mk/statistiki.asp?ss=14.04&rbs=4>.

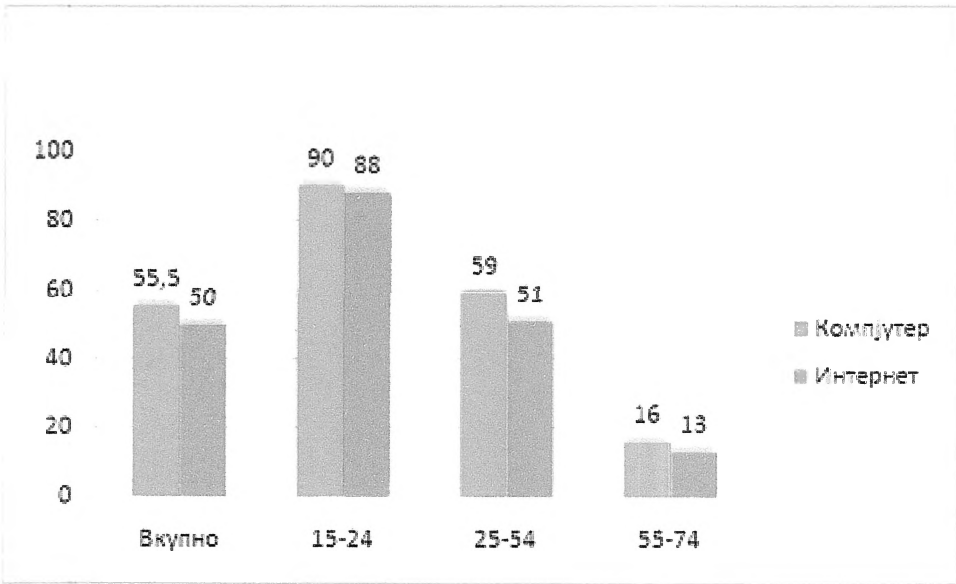
¹⁷ *ibid.*

пристап на интернет од дома што е за 12,4% повисоко од првиот квартал на 2008 година.

Графикон 5. Користење на компјутер и интернет за домаќинствата¹⁸

Во првиот квартал од 2009 година, од вкупното население на возраст од 15 до 74 години, компјутер користеле 55,5% што во споредба со истиот период од 2008 година претставува зголемување од 5,5 процентни поени, додека интернет користеле 50,0%, односно 8,5 процентни поени повеќе во однос на споредбениот период.

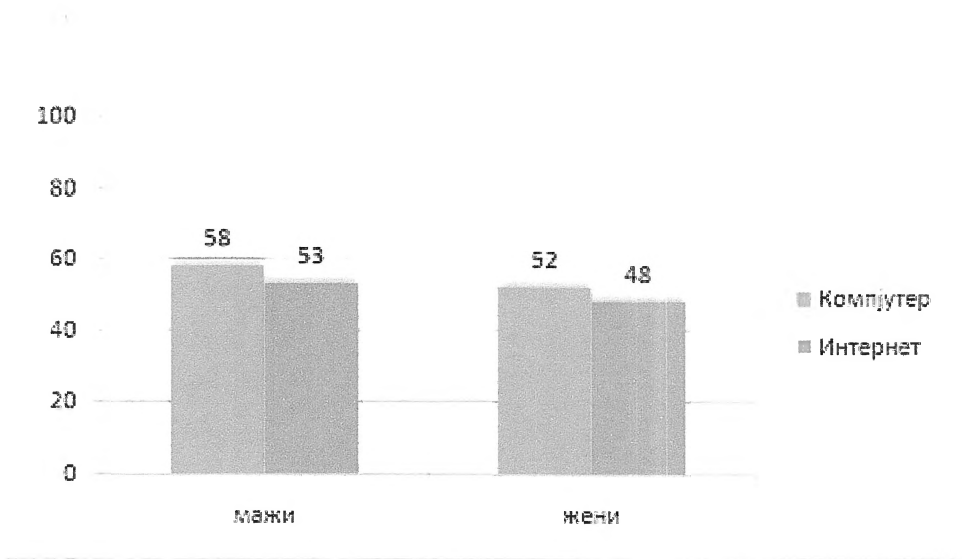

Графикон 6. Користење на компјутер и интернет кај лицата на возраст од 15 до 74 години по возрасни групи¹⁹.

¹⁸ Податоците се преземени од Државниот завод за статистика – соопштение 8.1.9.23

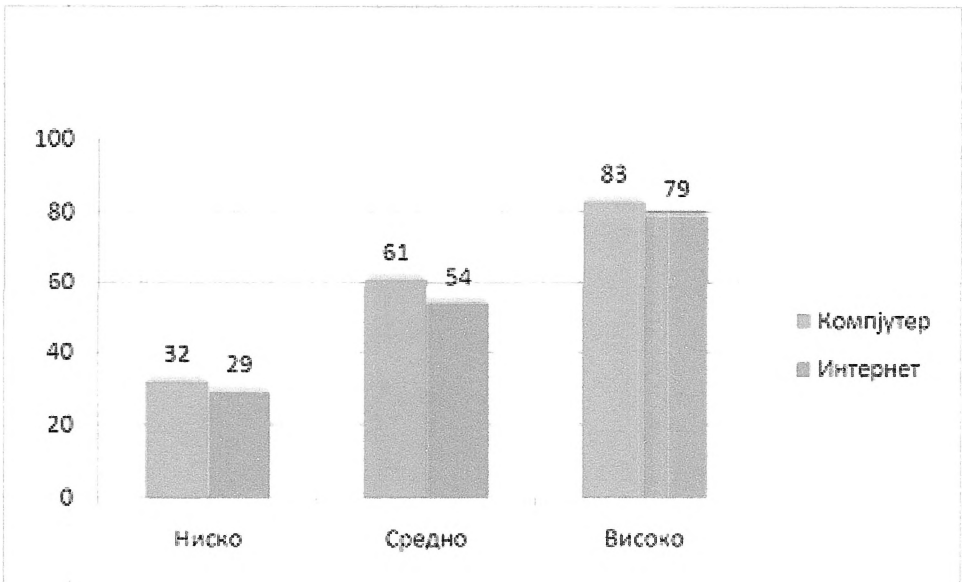
¹⁹ *ibid.*

Од резултатите добиени за користењето на компјутерот и интернетот по пол се гледа дека мажи повеќе го користат компјутерот и интернетот во однос на жените, и тоа за 6 % односно 7 %.

Графикон 7. Користење на компјутер и интернет по пол²⁰

Во однос на образовните групи, очигледно е дека големо влијание има и образованието на корисниците, така што колку пообразовани се користиците, толку поголемо е користењето на компјутерите односно интернетот.

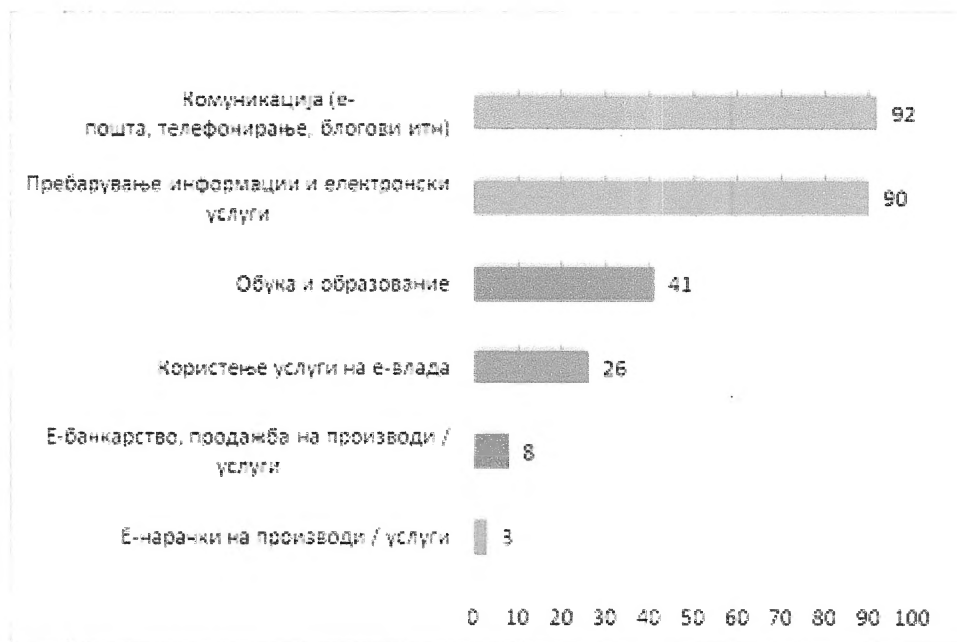

Графикон 8. Користење на компјутер и интернет пообразовани групи²¹

²⁰ Податоците се преземени од Државниот завод за статистика – соопштение 8.1.9.23.

²¹ *ibid.*

Интернетот претежно се користел за комуникација, информации и електронски услуги и значително помалку за е-банкарство на производи и услуги односно за е-нарачки на производи и услуги.

Графикон 9. Намена на користење на интернетот²²

Во 2010 год. од страна на Собранието на Република Македонија е усвоена Декларација за побезбеден интернет каде меѓу другото се истакнува: „Констатирајќи го позитивното влијание на информатичката технологија и Интернетот врз развојот на „општеството базирано на знаење“, ги поттикнуваме државните органи, организациите од цивилното општество и образовните институции во согласност со стандардите и праксата на државите членки на ЕУ и самата ЕУ, да посветат поголемо внимание за создавање побезбедна Интернет околина за децата, а меѓу другото и за основање на соодветни институции од оваа област, каков што е Центарот за побезбеден Интернет“²³.

Во истата година (2010) се објавува веста дека во месец август 2010 г. во Македонија Интернетот го употребувале 1.057.4000 луѓе или 51 % од вкупниот број на населението. „Од земјите на регионот Интернетот повеќе го употребувале Словенците (64.8 %) и Србите (55.9 %), додека помалку Хрватите (50 %), Грците (46

²² Податоците се преземени од Државниот завод за статистика – соопштение 8.1.9.23.

²³ Декларација за побезбеден интернет, Службен весник на РМ, бр. 31 од 03.03.2010 год.

%), Црно-горците (44.1 %), Албанците (43.5 %) и граѓаните од Босна и Херцеговина (31.2 %)²⁴.

После два месеци од истата година (2010) Албина Хајдари ја објавува веста под наслов: „Македонија, лидер на употребата на интернетот“²⁵ каде се истакнува дека: „За 3424 % е зголемен бројот на корисниците на интернетот во Македонија на 2000 год. до 2010 год., каде Македонија доаѓа на чело на европските земји според овој индикатор“. Авторот на овој наслов исто така наведува дека во 2000 год. во Македонија имало само 30.000 корисници на интернетот. „Со либерализација на пазарот и влегувањето на неколку телекомуникациски компании од 2000 год. досега, намалени се цените на услугите за интернетот. Од оваа причина, последниве десет години постепено е зголемен бројот на корисниците на интернетот кој сега ја достигнува бројката од еден милион корисници“²⁶.

²⁴ *Rreth një million qytetarë përdorin internetin (Околу еден милион граѓани го користат интернетот)*, Коха, 07.10.2010 год., Скопје, стр. 5.

²⁵ *Hajdari, A., Maqedonia, lidere e shfrytëzimit të internetit” (Македонија, лидер на употребата на интернетот)*, Лажм, 11.12.2010 год., Скопје, стр. 4.

²⁶ *Ibid.*

3. ИНТЕРНЕТОТ И ОБРАЗОВАНИЕТО И УЧЕЊЕТО

Во денешнината технологијата зема голем замав и е актуелна и во училишните реформи. Оваа иновација е насочена кон иднината и има директно влијание врз способностите на учениците во целиот свет. Сегашното општество раководено од компјутерите и можноста за функционирање на технолошките можности, од учениците бараат да имаат развиени компјутерски способности за да бидат што попродуктивни.

Во светот и кај нас во последните десетици години се дискутира многу околу прашањето за опаѓање на образованието, занемарувајќи ја причината за тоа опаѓање. Со право професорот Марк Пренски (Marc Prensky) изјавува дека „нашите ученици се драстично променети. Денешните ученици не се повеќе луѓето што нашиот систем на образование е дизајниран да ги образува. Денешните ученици не се променети само за еден чекор во однос на минатото, ниту пак го измениле својот сленг, облека, украси или стилот, како што обично се случувало меѓу претходните генерации. Денешните ученици и студенти веќе растат со новата технологија. Тие го минале целиот свој живот досега опколени со и користејќи компјутери, видеоигри, дигитални уреди за репродукција на музика, мобилни телефони и сите други играчки и алатки на дигиталната ера“²⁷.

Компјутерските игри, електронската пошта, интернетот, мобилните телефони и инстант-пораците се составни делови од нивниот живот. Како резултат на оваа сеприсутна средина и целосниот обем на нивната интеракција со неа, денешните ученици размислуваат и ги обработуваат информациите на фундаментален различен начин од нивните претходници. Овие разлики одат многу подалеку и подлабоко отколку што најголем број на едукатори мислат и претпоставуваат.

²⁷ Prensky, M., *Digital Natives, Digital Immigrants*, from *On the Horizon*, MCB University Press, Vol. 9, No. 5, October 2001.

3.1. Интернетот во наставната пракса

Важноста на интернетот за училиштето, особено во воспитно образовната работа, во последно време е непроценливо голема во повеќе земји во светот. Истражувањето, спроведено во месец мај 2008 год. во Австрија од страна на проф. д-р Томас Бауер (Thomas A. Bauer)²⁸, која се однесуваше на поврзаноста на училиштето со интернетот, покажа голем интерес во педагошката пракса во Австрија.

Имено, целта на истражувањето било да се утврдат условите и последиците од користењето на интернетот во училиштето како и значењето на училиштето за обработка на информациите и стекнувањето на вештини при работата со интернет.

Истражувањето е извршено во форма на отворена група на дискусии со наставници и ученици од четири до пет лица во десет различни училишта. На истражување биле опфатени 26 групни дискусии со 117 ученици и 47 наставници²⁹.

Според резултатите на спроведеното истражување, учениците го користат интернетот за да се здобијат со информации за решавање на задачи, без експлицитни инструкции и друга помош од наставникот³⁰. Во повеќето случаи се користи линкот Wikipedia за пронаоѓање на информации додека други линкови многу малку се користат. Учениците имаат развиено свои стратегии за потеклото на информации за да се скријат пред наставниците. Стратегиите секогаш се развиени и регулирани врз основа на (претпоставен) тип на контрола од страна на наставниците, што значи дека учениците постојано се контролираат од страна на наставниците.

Учениците својата информатичка писменост особено го ценат доста високо додека од друга страна наставниците многу ниско ја ценат стручноста на учениците за обработка на специфични задачи на интернет. Тука, е очигледно дека има разлики во проценката помеѓу учениците и наставниците.

Учениците, од гореспоменатото истражување, изјавиле дека се соочуваат со предизвикот да се зголеми волуменот на комуникација со помош на специјално изградени стратегии во однос на техничките можности на управување со односи за контрола и регулирање. Најчесто комуникацијата се прави преку иницијалите *Пријатели (Freunden)* и поседување на *Листа на пријатели*.

²⁸ Bauer, A., *Schulische Kommunikationskulturen in der Informations-gesellschaft*, Kurzfassung des Forschungsberichtes, Universität Wien, Österreich, 2008.

²⁹ *ibid*, стр. 3.

³⁰ *ibid*.

Со новите интернет-бази на комуникациската технологија се зголемува обемот на комуникацијата која влијае на секојдневната рутина за извршување на задачи, а особено на училишните задачи.

Наставниците сметале дека интернетот обезбедува големи можности за комуникација. Но, исто така тие оценуваат дека интернетот овозможува ниска комуникација и затоа препорачуваат меѓусебните односи да се остваруваат преку вистинска, човечка комуникација. Од друга страна учениците имаат повеќе online пријатели и побрзо се дружат на овој начин³¹.

Во истражувачката работа на Проф. д-р Томас Бауер³² е потврдено дека голем број на учениците интернетот го користат за забава. Повеќе се забавуваат во видео-играта *rezipieren* и преку слушање музика на YouTube.

Додека видео игрите претежно се со насилство и изведба на боречки вештини, на YouTube учениците се забавуваат и расположуваат. Наставниците оцениле дека употребата на интернетот за забава од страна на учениците делува негативно, особено тие што во својата содржина се со насилнички карактер.

Учењето на интернет вештини и знаења на учениците е оценета како мошне важна од страна на наставниците, но тие зависат од некои услови што се истакнува во истражувањето, и тоа:

- Наставниците често се стручни за практична примена, но недоволно ги применуваат методите и вештините за да им ги научат интернет знаењата на учениците;
- Техничките средства за интегрирање на интернетот во училници најчесто се на располагање. Организациската поставеност и потребното време за употреба на интернетот во образованието се достапни и регулирани, иако често се откажува употребата на лекциите преку интернетот;
- Интернет писменоста кај неколку наставници се гледа како интер-дисциплинарна задача, сепак се појавува недостаток на координација помеѓу субјектите во наставата и самите ученици.

Интернетот, како дел од дидактиката обично се користи само за визуелизација на цели преку фронтално предавање, вели професорот Бауер. Редок

³¹ Bauer, A., *Schulische Kommunikationskulturen in der Informations-gesellschaft*, Kurzfassung des Forschungsberichtes, Universität Wien, Österreich, 2008, стр. 4.

³² *Ibid.*

случај е вклучување на медиуми во училиница и не често се имплементираат дидактички идеи преку интернетот.

Секогаш се јавуваат технички и организациски проблеми каде се појавува употребата на интернетот во настава³³, и тоа:

- ❖ Употребата на интернет прежата во наставата, но се јавува и недостиг на соодветна опрема во училиницата;
- ❖ Наставата во училиница бара од почетокот добро организационо планирање, за да не се губи време и да не се создават непожелни ризици и девијации кај учениците.

Наставниците, кои се испитани, во голема мера се согласуваат дека е од особена важност пренесувањето на знаењата за структурите и функциите на интернетот, и неговата соодветна примена на знаењата во контекст на училиштето ќе биде од големо значење.

Системот е-учење често пати не се користи иновативно во Австрија, истакнува професорот, туку само тамо каде текстовите на наставниците и студентите им се достапни по електронски пат. Корисноста на системот е-учење на соодветен начин се смета како недоволен од страна на наставниците и учениците во Австрија.

Несомнено е дека и наставниците имаат потреба да знаат да го употребат интернетот. Со самиот факт дека скоро сите училишта во Македонија имаат инсталиран интернет, каде освен наставниците по предметот информатика, интернетот можат да го користат и другите наставници, стручни соработници и раководни кадри во училиштето. Но, тука се поставуваат неколку прашања, и тоа: како да научат да сурфаат на интернет? Како стручно да се усовршува техниката за совладување на компјутерските вештини? Кои се можностите што ги нуди интернетот? Дали употребата на интернетот им служи за забава или за наставни цели?

Во еден од нашите дневни весници се објави веста дека, за да се научат новите програми на интернет треба да се обезбеди обука за 3.800 наставници во Република Македонија³⁴. Имено се работи за обука каде е опфатено запознавање на наставниците со новите наставни содржини, организација и планирање на наставата како и

³³ Bauer, A., *Schulische Kommunikationskulturen in der Informations-gesellschaft*, Kurzfassung des Forschungsberichtes, Universität Wien, Österreich, 2008, стр. 5.

³⁴ Grubi, N., *Trajnim për 3.800 arsimtarë (Обука за 3.800 наставници)*, Лажм, 27.08.2010 год., Скопје, стр. 8.

користење на дигиталните содржини. Дел од обуката, која била организирана во ОУ „Кузман Јосифовски Питу“ во населбата Кисела Вода во Скопје, ја посетил и министерот за Информатичко општество, г-дин Иво Ивановски, кој изјавил дека: „со оваа обука наставниците на практичен начин ќе се надградат за да потоа бидат во можност да одржат настава на ефикасен начин и да ги реализираат часовите преку интерактивна настава со максимална ангажираност на учениците за време на предавањата и совладувањето на наставните програми“³⁵.

Интересот и неопходноста да наставниците знаат да го употребат интернетот во образованието е големо и во другите земји во светот.

Во Велика Британија се постигнати значајни резултати во примената на технологијата во образованието преку проектот „Дизајнирано образование за 21 век“³⁶. Се нагласува дека како прв чекор е поврзувањето на повеќе луѓе преку web и дека постои едно големо и растечко тело кое ни покажува дека технологијата може да го измени човечкото искуство во образованието. Но, потоа се вели дека, умната употреба на интернетот им допушта на студентите да учат на нивен сопствен начин, користејќи интерактивни, колаборативни модели и модули за учење низ конверзација, кои се подржани од наставниците кои можат да ја проследат нивната подршка и за индивидуални потреби. Ова е особено значајно за оние наставници кои имале лошо искуство од првичната традиционална средина во училницата³⁷.

³⁵ Grubi, N., *Trajnim për 3.800 arsimtarë (Обука за 3.800 наставници)*, Лајм, 27.08.2010 год., Скопје, стр. 8.

³⁶ Martha Lane Fox, *Theachers mus think internet-first*, www.guardian.co.uk/education/2011, Велика Британија, 2011.

³⁷ *Ibid.*

3.2. Влијанието на информатичката технологија во образованието

Нашата планета е поврзана толку многу на интернетот така да 'online' протоколите на курикулумите се базирани во компјутерската технологија. Но, последните извештаи покажуваат психолошка поврзаност на карактеристиките за употребата на интернетот со мислењата за негативното влијание врз способностите на учениците. Со ова тврдење се отвараат сомневањата за крајниот ефект од употребата на интернетот, така што воспитувачите и психолозите го проучуваат влијанието на интернетот врз социјалните и психолошките способности на учениците.

Дека информатичката технологија има влијание врз развојот и модернизацијата во образованието, се согласуваат повеќе автори, меѓу кои и Крокер Б. (Kroeker, B.³⁸) кој тврди дека доаѓањето на персоналниот компјутер, заедно со Светската Wide Web (WWW) интернет пребарувач технологија, поттикна побарувачката да биде побрза, поефтина, посигурна и да е достапна, речиси за сите. На слично мислење е и Лион Д. (Lyon, D.)³⁹ кој вели дека зголемениот капацитет, брзиот развој и проширувањето на овие информациски технологии, доведоа до употреба на поимот "информатичко општество". Поради големата и широката употреба, овој поим се употребува и во Македонија, каде едно од Министерствата во Владата на РМ се вика Министерство за информатичко општество.

Се поставува прашањето: какви вештини им требаат на учениците за да бидат успешни како и возрасните во 21 век?

Никогаш порано немало толку богатство на знаења кои им се на располагање на учениците, констатира авторот Карл Фиш⁴⁰. Тој ќе истакне дека потенцијалот на интернетот за да учат и истиот да ги информира, комуницијата и соработката, креираат можности да објавуваат информации, е огромен и возбудлив. Учениците ќе треба да се вклучат со информации, зборови и идеи и целосно да ги превземат и искористат овие можности.

Не е доволно само да знаат да ги стиснат копчињата и да умеат со нив, туку и да размислат како како да ги решат проблемите и да работат заедно на проекти. Учениците треба да се здобиват со трпение, емпатија и да се настојува да се развијат

³⁸ Kroeker, B., *Changing Roler in Information Dissemination and Education in G.D. Garson Social Dimensions of Information Technology: Issues for the New Millennium*, Hershey, 2000, стр.141.

³⁹ Lyon, D., *The information Society: Issues and Illusions*, Polity Press, Cambridge, UK, 1988.

⁴⁰ Fisch, K., *Screens & School Success*, www.screensmart.ca/School_Success.html, Канада, 2010.

социјалните вештини, заедно со семејството и пријателите, наставниците и соучениците, и на крај, со стручните соработници и директорот⁴¹.

Авторот Фиш, со други зборови, сака учениците да ги повлече од преголемото посветено време пред екраните, затоа што за да се постигне одличен успех во училиштето учениците треба да бидат одморани, добро нахранети и внимателни. Кај нив, треба да се развиваат вештини за комуникација, чувство за љубопитност и имагинација. Потоа, тие треба да бидат способни да се фокусираат и да имаат доволно трпение и решителност да се држат со тешки и здодевни задачи. Многу важно е да бидат способни да работат самостојно, но и заедно со другите.

Иако употребата на технологијата како алатка за учење е корисна за учениците, злоупотребата на технологијата може да има и спротивен ефект. Истражувањето на Фиш, покажува дека преголемото посветено време пред екраните е поврзано со недостатокот на училишниот успех, ниските оценки, слабото читање на текстови, невнимание, недлабочинско размислување и социјални проблеми.

За тоа, какви промени настанале со појавата на информатичката технологија, најдобро појаснува професорот Марк Пренски (Marc Prensky) кој вели дека „многу е веројатно дека мозоците на нашите ученици и студенти физички се измениле и се различни од нашите, како резултат на начинот на којшто растеле“⁴². Меѓутоа, без разлика дали ова буквално е точно или не, можеме да кажеме дека нивниот начин на размислување се променил. Овие „нови“ ученици професорот Пренски ги нарекува *Дигитални староседелци*, кои како мајчин јазик го имаат дигиталниот јазик на компјутерите, видеоигрите и интернетот додека сите другите, кои не се родени во дигиталниот свет, меѓутоа во одредена подоцнежна фаза од својот живот се фасцинирале и усвоиле најголем дел од аспектите на новата технологија, ги нарекува *Дигитални дојденци*.

Каде ја гледа различноста помеѓу ови две појмови, професорот Пренски? Според него: како што учат Дигиталните дојденци – како и сите дојденци, некои подобро од другите – да се прилагодат на својата средина, тие секогаш ќе го задржат, до одреден степен, својот „акцент“, односно, едната нога во минатото. Проблемот со којшто се соочува нашето образование, вели тој, е дека нашите наставници што се дигитални дојденци и зборуваат застарен јазик (оној од пред дигиталната ера), се борат да образуваат население што зборува сосема различен јазик. И ако нашите

⁴¹ Fisch, K., *Screens & School Success*, www.screensmart.ca/School_Success.html, Канада, 2010.

⁴² Prensky, M., *Digital Natives, Digital Immigrants*, from *On the Horizon*, MCB University Press, Vol. 9, No. 5, October 2001, USA.

едукатори, кои се дигитални дојденци навистина сакаат да ги засегнат дигиталните староседелци т.е. нивните ученици, самите ќе треба да се променат⁴³.

Според авторот Сمارт (Smart, 1990)⁴⁴ овие технолошки и културни иновации предизвикаа да нашето општество стане повеќе насочено кон знаењето, наместо кон производството. За разлика од претходните епохи на економскиот развој, каде што парите беа тие што креирале нови идеи и информации, сега значаен профит може да се направи во пронаоѓањето, пакувањето и испорачувањето на информации, па дури и информатичката технологија се користи за продажба на реалните производи преку интернет.

Крокер напоменува дека "интеграција" е несоодветен термин кој се користи за влијанието на модерните комуникациски технологии во образованието. Наместо тоа, тој го фаворизира прашањето: "Како природниот тек на оваа нова технологија не присилува нас да се промениме?"⁴⁵ Со оваа констатација се согласува и авторот Дудерстат Ј. (Duderstat J.J.)⁴⁶, сугерирајќи дека образовните институции сè и ќе продолжат да бидат трансформирани од страна на информатичката технологија.

Понатаму, Крокер истакнува дека новите технологии се креативна сила кои доведуваат до врската со новите можности и методологии, како и деструктивна сила која предизвикува престанок на постари методологии, или во најмала рака, стари начини на перцепирање на образованието.

Интересно е и мислењето на авторот Брабазон Т. (Brabazon, T.)⁴⁷, кој тврди дека информатичката технологија им овозможува пристап до илјадници онлајн списанија. Покрај тоа, овој пристап е на располагање 24 часа дневно, седум дена во неделата. Информатичката технологија, предвидува можност за асинхрони учења - способност на учениците да учат ист материјал во различни времиња на различни места, со што се негира потребата да се биде на одредено место во одредено време.

⁴³ Prensky, M., *Digital Natives, Digital Immigrants*, from *On the Horizon*, MCB University Press, Vol. 9, No. 5, October 2001, USA.

⁴⁴ Smart, B., *Modern conditions, Postmodern Controversies*. Routledge, London, UK, 1992.

⁴⁵ Kroeker, B., *Changing Roler in Information Dissemination and Education in G.D. Garson Social Dimensions of Information Technology: Issues for the New Millennium*, Hershey, 2000, стр.143.

⁴⁶ Duderstat, J.J., "Can Colleges and Universities Survive in the Information Age?" in R. N. Katz *Dancing with the Devill: Information Technology and the New Competition in Higher Education*, Jossey-Bass Publishers, San Francisco, USA, 1999.

⁴⁷ Brabazon, T., *Digital Hemlock: Internet Education and the poisoning of Teaching*, University of New South Wales Press, Sydney, Australia, 2002.

Во неговото научно дело, Дертозос М. Л. (Dertouzos, M. L.⁴⁸) потенцира дека учениците повеќе не можат да кажат дека немаат референтни материјали на располагање, бидејќи интернетот носи богатство на информации во секој дом. Исто така, сега може да се достави и да се прошири работата надвор од училиштето од било кое место со интернет пристап, така што учениците веќе не можат да тврдат дека ја "заборавиле" својата домашна работа или не биле информирани за неа. Прашањето за пристап на образованието за учениците преку информатичката технологија, се гледа како единствена животна сила. Зголемениот пристап до информатичката технологија, исто така, има капацитет да влијае и на начинот на кои учениците учат.

3.3. Насоченост на учениците за плагијат – етичко прашање

Една од формите за изневерување е *плагијатот*, односно претставување на работите на другите како свои, истакнува професорот Сандиип (Sandeep⁴⁹). На студиите, спроведени од страна на професорот Роџер Меккејб (Roger McCabe) на Универзитетот Рутгерс (Rutgers) во САД, е откриено дека преку 75 % од студентите признавале дека мамеле, па така самопријавените случаи за мамење се зголемија од 11 % во 1963 год. на 49 % во 1993 год. (<http://nwu.edu/uacc/cai>).

Инаку и во Македонија, иако нема сигурни податоци опфатени со некоја анализа или студија за феноменот наречен - плагијат, често пати се зборува за афери на придобие трудови или пак користење на copy-paste техниката. Појавата на плагијатот колку што е неморална, злонамерна – толку е и штетна за учениците, па и за повозрасните. Се создаваат лоши навики на учениците, како што се: неактивност, некреативност, независно работење, мамење, лажење и сл.

Во САД, според професорот Сандиип, постојат најмалку педесет веб-сајтови кои се посветени на ширењето на трудови кои учениците можат да ги достават за да добиват оценка или кредити за својот труд. Еден од тие сајтови е: <http://schoolsuck.com>. Овие сајтови се од два вида: бесплатни или со плаќање врз основа. На бесплатните сајтови, обично се наоѓаат трудови од ученици кои се со

⁴⁸ Dertouzos, M. L., *What will Be: How the new world of information will change our lives*, Harper Collins, New York, USA, 1998.

⁴⁹ Sandeep, K., *The impact of the Internet on Plagiasm*, <http://sandeep@u.washington.edu>, САД, 2010.

низок квалитет додека сајтовите кои бараат некаков вид на плаќање, надоместок или чланарина се трудови од професионалци и се на располагање на студентите (на пример, <http://www.cheathouse.com/index/html>)⁵⁰.

Со зголемување на онлајн изворите се зголемува и можноста за користење на плагијатот, а се наметнува и потребата за *откривање* на овие случаи. Иако за откривање на плагијати е потребно да се спроведе детално истражување, собирање на докази и вложување на голем труд, сепак треба да се настојува да се отстрани плагијатот. Професорот Меккејб (<http://www.nwu.edu/uacc/cai>) преку својот труд ни сугерира како да ги ограничime или пак да го отстраниме плагијатот, и тоа користејќи ги овие методи и техники:

- **Креирај уникутни и предизвикувачки трудови:** учениците можат да го присвојат трудот ако тој е напишан на конвенционален и стандарден формат. Затоа, користи различни видови на докази со убедливи аргументи, толкувања и анализи;
- **Дискусија за плагијатот и барање на соодветни методи:** дискусија за важноста на оригиналната мисла; укажување на соодветна употреба на уреди; употреба на цитати на превземени материјали и извори;
- **Развивање на кодот на чесноста:** присуство на кодови на чесноста, кои во САД довеле до падот на мамење. Политиката на чесноста вклучила и белешки за употреба на веб-извори;
- **Дискусија за ова прашање со колегите:** неформални разговори со колегите од установата за присутноста на плагијатот и начините како да се отстрани истото и слично.

Со горенаведените и други активности ќе се овозможи да не се придобие туѓиот труд, ниту пак истиот да биде злоупотребен и неморално искористен од трети лица.

⁵⁰ Sandeep K., *The impact of the Internet on Plagiarism*, <http://sandeep@u.washington.edu>, САД, 2010.

3.4. Интернетот како зависност

Досега три научни студии од три различни научници овозможиле поблиски резултати за дефиницијата во врска со зависноста од интернетот. Овие студии се објавени и во нивните интернет веб страници, а се оригинални податоци од нивните студии.

Значи, станува збор за три познати научници, како Виктор Бренер (Viktor Brenner), Стив Томсон (Steeve Tompson) и Оливер Еџер (Oliver Egger), така што секој од нив употребил различна стратегија за постигнување на слични резултати. Донекаде студиите нудат слични дефиниции за зависноста на Интернетот, но се разликуваат методите кои што ги употребиле за анализа на резултатите.

Виктор Бренер (Viktor Brenner)⁵¹ - има објавено податоци во интернет, добиени од неговата студија наречена „Internet usage surveys“. Податоците ја опфаќаат и употребата на Интернетот и времетраењето во Интернет, и до кој степен интернетот влијае негативно врз професионалните способности или пак животот на човекот. Бренер добил 185 валидни одговори, од кои две третини одговориле припадници од машкиот пол, 32 прашања биле поврзани со зависноста на интернетот; 30 % од анкетираниите се изјасниле за престанок на зголемената употреба на интернет; 7 % се изјасниле дека многу го употребуваат интернетот на работното место што делувало негативно врз нивните професионални способности; 58 % од анкетираниите се изразиле дека нивните блиски им кажале дека премногу го поминуваат времето на интернет. Временскиот рок за спроведувањето на анкетата бил 24 месеци.

Мнозинството на критериуми за дефиниција на зависноста на интернетот се базираат врз предусловот на времетраењето на употребата на интернетот, како услов за превземање на заклучни резултати, но недостаток на оваа студија е тоа дека не може да се утврди времетраењето на употребата на интернетот од страна на анкетираниите.

Од студијата на Бренер можеме да заклучиме три главни работи, и тоа: дека интернетот претставува вид на зависност; дека големата употреба на интернетот влијае врз социјалните и професионалните способности на анкетираниите лица и дека голем број на корисници на интернетот и самите не се во состојба да забележат колку

⁵¹ Brenner, V., *An Initial Report on the Online Assesment of Internet Addicition: the first 30 days of the Internet Usage, USA, 1996.*

време се пред компјутерот, користејќи го интернетот а не земајќи ги во предвид последиците и промените.

Стив Томсон (Steeve Tompson)⁵² има објавено една студија наречена “Mis survey”, во која се зборува за зависноста на интернетот од некои лица што самите го употребуваат во голема мерка. Томсон соработувал со повеќе „cyber-space” форуми, така што нивото на овој феномен била огромна студирајќи 104 лица. Од нив 72 % се чисти зависници од интернетот, додека 33 % изјавиле дека употребата на интернетот влијае негативно врз нивниот живот. Томсон при неговата ангажираност за да ги утврди студиските резултати во споредба со реалноста предложил двојни резултати; 29 % од анкетираниите изјавиле дека нивните комуникативни способности се намалени во споредба со 36 % кои изјавиле дека имаат подобрување на нивните комуникативни способности, додека 47 % изјавиле дека се под физички стрес.

Томсон не објаснил колку проценти од анкетираниите биле нови корисници на интернетот, па поради тоа ова истражување во врска со резултатите за нивото и времето кое го поминуваат на интернет, не се доволно јасни. Томсон потенцира дека зависноста од интернетот е реална, но е внимателен при цитирањето на овој заклучок, бидејќи и самите тие кои што го користеле интернетот изјавиле дека се во тек со модерното време и дека преку него ги примаат потребните податоци во секое време.

Исто како Бренер, и Томсон заклучува дека интернетот претставува зависност, но не е дециден кога станува збор за влијанието на интернетот врз комуникативните способности на лицата, бидејќи кај половина од анкетираниите интернетот влијае негативно додека кај другата половина ги подобрил нивните комуникативни способности.

Оливер Егер (Oliver Egger)⁵³ исто така го третира прашањето во врска со зависноста на интернетот. Тој анкетирал околу 450 лица, каде што резултатите ги претставува заеднички, со една статистичка анализа која што може да се изнајде на интернет или пак во светските библиотеки.

За разлика од двата претходни научници кои ги анкетирале само лицата што се зависници од интернет, Егер анкетирал и други лица кои што не биле свесни дека се

⁵² Thompson, S., *Internet Connectivity: Addiction and Dependency Study*, Pennsylvania State University, USA, 1996.

⁵³ Egger, O., *Internet Behaviour and Addiction. Semester thesis*, Swiss Federal Institute of Technology, Zurich, 1996.

зависници од интернет. Еџер ги анализираше овие две групи со цел да ги пронајде разликите помеѓу нив.

Од податоците кои тој ги објавил во врска со групата која се декларирале како зависник, забележал поголемо настојување за:

- негативно коментирање за влијанието на интернетот врз нивните животи;
- потреба за приклучување на интернет иако не биле во близина на компјутерот;
- немање трпение за да се приклучат на интернет;
- лошо чувство поради големата употреба на интернет, но немање сила да го отстранат тоа;
- лажеле на своите најблиски, за престојот на интернет;
- воочување на фактот дека нивните колеги на работа лажат за големата користење на интернетот

Во неговата студија не се појавува голема разлика за големата употреба на интернетот, зависно од родот, возраста или начинот на живеење. Неговите резултати се објавени на некои web страници, како на www.news.announce, www.alt.irc.misc и www.alt.mud.misc.

4. ВОСПИТНИТЕ ЕФЕКТИ ОД ПРИМЕНАТА НА ИНТЕРНЕТОТ КАЈ УЧЕНИЦИТЕ

Од посебно значење на ова истражување се воспитните ефекти кои интернетот ги предизвикува. Оваа проблематика е истражена од повеќе автори низ целиот свет, а посебно во САД. Затоа во овој пруд ќе ги разгледаме мислењата и студиите од повеќе автори кои дале свој придонес за утврдување на ефектите кои ги предизвикува големата употреба на интернетот. Посебно ќе се задржиме на социјалните, комуникативните и интерперсоналните ефекти, како и на психофизичките ефекти, сексуалните ефекти, емоционално и физичкото здравје, за влијанието на интернетот врз сигурноста на учениците, нагонот за насилство и агресивноста.

4.1. Влијание на интернетот врз социјалните, комуникативните и интерперсоналните способности на учениците

Ако им веруваме на повеќето студии, ќе забележиме дека учениците повеќе го употребуваат интернетот од нивните родители. Тие интернетот го употребуваат како дел од секојдневната работа и во полза на своите професии, додека децата интернетот повеќе го користат за играње на игри, слушање на музика и воспоставување на ново пријателство. Последниот факт привлекол поголемо внимание кај воспитувачите. Меѓу нив е и Мајкл А. Венштејн (Michael A. Weinstein)⁵⁴, професор на Политичките науки на 'Purdue University' во САД.

Професорот Венштејн верува дека со преголемото користење на интернетот учениците ќе ги изгубат способностите за создавање на социјални релации и дека интернетот ќе ги зголеми негативните ефекти како што телевизијата ги предизвикала во почетните години од нивното користење. Ако се зема во обзир овој факт, тогаш можеме да претпоставиме дека употребата на интернетот ќе има негативно влијание и врз социјалните способности на учениците.

Мислењето дека интернетот предизвикува негативни последици врз социјалните способности на учениците го делат и научниците на една студија

⁵⁴ Weinstein, M. A., *Net game - an American dialogue*, USA, 1998.

извршена во САД на *Carnegie Mellon University*⁵⁵. Во нивното истражување, тие заклучиле дека употребата на интернетот доведува до една мизерија и повлеченост кои понатаму психички го нарушуваат здравјето, воопшто. Еден друг проект поврзан со овој, наречен *HomeNet* ја проучуваше употребата на интернетот во првата и втората година кај 169 ученици и млади. Од оваа студија се заклучило дека што повеќе се користи интернетот, толку повеќе преминува во навика и кај децата предизвикува повлеченост и губење на нивните другари. Овие ученици и млади се помалку разговараат со родителите, а степенот на дневниот стрес кај нив било голем, додека некои од нив се нашле и во длабока депресија.

При употребата на модерната технологија, сегашните ученици и млади се претставени како жртва или пак како кримогенизирани лица. Мислењето на научникот Венштејн го делат и други научници кои исто така констатираат дека медиумите и технологијата, во кои спаѓаат телевизорот, дигиталните апарати, ЦД рекордерите и др. ги нарушале комуникативните вредности кај учениците и младите. Тие се на мислење дека најголемиот виновник за губење на овие вредности е интернетот бидејќи него го употребуваат за игри или за неважни работи кои доведувале до вид на зависност од интернетот.

Во една национална американска анкета, направена од страна на *Annenberg Public Policy Center*⁵⁶ во Вашингтон, се открива дека поголемиот број на родителите на учениците кои користеле интернет биле зависни од него, особено од содржината и интерактивноста кои го нуди интернетот. Но, сепак родителите верувале дека на нивните деца им е потребен интернетот и потенцирале дека тој им е потребен за откривање на новини при учењето.

Во последно време се дебатираше на оваа тема од страна на многу научници, затоа што самата природа на овој феномен е таков што дава можност за разновидно третирање што истовремено доведува и до различни заклучоци.

Според анкетата извршена од страна на научникот Веид П. (Wade, P.)⁵⁷ во САД во врска со влијанието на интернетот врз интерперсоналните и комуникативните способности, кај поголемиот број на луѓето што го употребуваат интернетот, се создава осаменост и изолација во самото место на живеење.

⁵⁵ American Psychological Association, *Internet paradox – a social technology that reduces social involvement and psychological well-being*, USA, 1998.

⁵⁶ Annenberg Public Policy Center, *Parent's fear internet's influence on children*, Media Report to women, 1999, Vol.27

⁵⁷ Wade, P., *Practice agenda – technology 3rd question*. American College Personnel Association, USA, 1999.

Научникот А. Велас (A. Wallace)⁵⁸ откривал дека 43 % од учениците кои ја губат годината во основните и средните училишта се ученици кои седат со часови пред интернет, па и цела ноќ.

Во една друга студија, која е дело на Г. Ејкин (G. Eykyn)⁵⁹, се открива дека поголемиот дел од паровите кои раскинале меѓу себе за причина ја навеле преголемата употреба на интернетот од страна на партнерот. Ова покажува дека влијанието на интернетот има уште поголем дијапазон кај луѓето кои прекумерно го употребуваат.

4.2. Влијанието на интернетот врз другите способностите на учениците

Интернетот ни овозможува бескрајни информации, но од друга страна има и едно големо влијание врз способностите на човекот, меѓу кои и врз *способноста за помнење*. „Заедно со читањето се менува и начинот како ги анализираме нештата, бидејќи преминувајќи од хартија на екран, го губиме капацитетот за концентрирање и пристапуваме кон друг начин на површно објаснување“⁶⁰.

Во 2008 год. списанието „The Atlantic“ ги помати водите по објавувањето на насловот: „Google не направи побудали“ од истражувачот Николас Кар (Nicholas Carr). Николас Кар се смета како еден од најголемите противници на виртуелниот свет и оние кои работат на интернет системот. По објавувањето на насловот е напечен како „противник на технологијата“.

„Имено, до 80-тите години бев еден од консуматорите на дигиталната технологија, почнувајќи од Mac Plus. Секогаш сум бил еден текногил, али не и текнофоб. Но, со тек на времето сум го сменил мислењето бидејќи се утврди дека освен предностите, интернетот ни носи и некои недостатоци“, истакнува Николас Кар од Колорадо, кој сега пишува книги на оваа тематика.

Една голема дебата организираше „Cushing Academy“ - елитно училиште во Massachusetts, кое нејзината богата библиотека за кратко време ја заменил со компјутери. „Од економска страна оваа библиотека чинела малку, но без книги во

⁵⁸ Wallace, A., *The psychology of the internet*, Cambridge University Press, USA, 1999.

⁵⁹ Eykyn, G., *Internet 'harms marriage'*, Victoria Point Multimedia, <http://www.victoriapoint.com/marriages.htm>, 1999.

⁶⁰ Carr, N., *Interneti humb kujtesën (Интернетот ни го губи помнењето)*, Дневник „Koha e re“, 01.04.2010, Скопје.

раце е многу тешко да се сконцентрираш. Губењето на помнењето за краток период предизвикува голема опасност за луксузот што го овозможува употребата на интернетот“, се оценило на оваа дебата⁶¹, така оваа електронска новина се одбила во САД.

Авторот Кар, понатаму ни советува да не му веруваме „слепо“ на интернетот и другите технологии, бидејќи тие од една страна ни овозможуваат пристап до многу информации, но од друга страна имаа голем социјален и културен влог, кои негативно влијаат и врз здравјето ако се претера⁶². Според ово истражување, навистина сме придобиле многу со учењето на интернет, но во исто време и сме изгубиле. Несомнен е фактот дека ние немаме време да се одмориме за да извршиме една длабока анализа, при што сигурно би заклучиле дека сето ова би изгледало неприродно.

За крај, истиот автор, ги советува училиштата да ги учат младите за употреба на технологијата, но не им препорачува да ги усвојуваат материјалите и информациите само од интернетот⁶³.

Истражувањето на Фиш преку следните примери укажува дека *негативни ефекти од екранот* можат да се појават и кај следните способности, како што се: говорот, лубопитноста, имагинацијата, вниманието, трпението, истрајноста и уморот⁶⁴.

Говорот - Преголемото посветено време пред екраните може да ги немаат можностите на младите да комуницираат со луѓето. Тоа е особено важно за малите деца кои имаат малку пракса за слушање, зборување и читање. Говорот е од клучно значење за читање, а и вештина од суштинско значење за успехот на училиште. Истражувањата покажуваат дека што повеќе децата гледаат на екранот – тие ќе покажат послаби резултати за читање на текстови; помалку можат да читат и помалку да се социјализирани, уште од првото одделение.

Љубопитноста и имагинацијата - Љубопитноста го поттикнува учењето додека имагинацијата го подгрева создавањето. Предолгото време пред екранот ја намалува детската љубопитност и имагинација. Ако канадското дете го поминува националниот

⁶¹ Carr, N., *Interneti humb kujtesën (Интернетот ни го губи помнењето)*, Дневник „Koha e re“, 01.04.2010, Скопје.

⁶² *Kujdes nga interneti, ju dëmtton trurin e ju largon kujtesën* (Внимателно со интернетот, ви го оштетува мозокот и ви го оддалечува помнењето), Списание “Zaman”, мај, 2010, Скопје.

⁶³ *ibid.*

⁶⁴ Fisch, K., *Screens & School Success*, www.screensmart.ca/School_Success.html, Канада, 2010.

просек од 42 часа неделно поминато пред екранот, истото нема да има доволно време да љубопитни, ниту пак да има потреба да замислува нешто.

Вниманието - Многу едноставно, децата мора да посветат внимание на лекциите и на зададените задачи. Децата треба да очекуваат, училишната лекција да ги стимулира и збогатува, како што е случајот со ТВ емисиите, видео игрите и сурфањето на интернет. Кога децата се предолго пред интернет и постојано се окупирани со желбата за забава, тие потоа, нема да бидат целосно подготвени за претстојното учење во училиница.

Трпението и истрајноста - Многу училишни тест задачи ја задржат способноста на ученикот да биде активен. Кај учениците се почувствува потребата да се вежбаат за трпение и упорност, така што тие би биле подготвени за секоја досадна или предизвикувачка задача на училиште или на работното место. Но од друга страна и многу екрански содржини се забавни и можат да им обезбедат на учениците многу вежби за подобрување на трпението.

Решавањето на проблеми - Низ Северна Америка, наставниците имаат забележано дека учениците кои покажуваат средни успеси и способности, имаат повеќе тешкотии да доаѓаат до идеи, за користење на вештини за размислување на "повисоко ниво", како и за решавање на проблеми. За решавање на проблемот се бара учениците да имаат способност да размислуваат критички и креативно. Тие, исто така, мора да бидат подготвени да трошат значително повеќе време за длабоко размислување за проблемот. За жал, со толку многу будно поминати часови пред екраните, на многу ученици им е оставено малку време за длабоко мислење. Не само што „време екран“ се меша со „време мислење“, туку и брзите испораки на содржина на екранот само им дава доволно време за плитки размислувања.

Спиенето - Во просек, деца добиваат најмалку еден час помалку спиење секоја ноќ отколку што треба. Студиите укажуваат на тоа дека телевизорот, компјутерот, мобилниот телефони во спалните, влијаат за нестабилноста и запоставувањето на останатите потреби кај учениците. Давањето доволно време за спиење е важно за јасно размислување, концентрација, меморија и за донесување на одлуки. Со краткото спиење се зголемува веројатноста да се појави невнимателност, расеаност и импулсивност со тоа и веројатноста да извршат помалку тест задачи и да добијат пониски оценки.

Невербални вештини - Истражувањата покажуваат дека што повеќе време учениците трошат на компјутерите, толку помалку време тие поминуваат во интеракција со другите, лице-во лице. Оие кои не се доволно "лице-во време" можат да прескокнат многу можности кои се од витално значење за развојот на невербалните вештини - како што се читањето изрази на лицето или говорот на телото. Неправилното читање на невербалните пораки може да предизвика многу видови на социјални проблеми на училиште и подоцна во животот.

Multitasking - Многу луѓе мислат дека задачите - правењето на многу нешта одеднаш - ја зголемуваат моќта на мозокот. Научниците потврдуваат дека спротивното е точно. Значи, кога ученикот тврди дека гледајќи телевизија, слушајќи iPod, зборувајќи на телефон и разменувајќи инстант пораки помага и тој да ја заврши домашната работа - не е точно, затоа што студиите покажуваат дека всушност квалитетот на работата страда! Со правење на нешто во време се добиваат подобри резултати од вршењето на многу задачи одеднаш⁶⁵.

4.3. Психофизички и здравствени ефекти предизвикани од употребата на интернетот

Многу експерти и истражувачи од областа на информатичката технологија, се на мислење дека употребата на интернетот предизвикува психофизички ефекти кај децата и младите. Посебни ефекти се појавуваат врз физичкото и емоционалното здравје, како и врз сексуалното и агресивното однесување. Посебно значење на оваа појава е посветено од страна на истражувачката екипа од Канада⁶⁶, која ги студирала, анализираше и дошла до одредени констатации и совети за надминување на овие проблеми.

Повеќето наставници и родители посакуваат да нивните ученици, односно деца бидат среќни, емоционално стабилни, социјално добро прилагодени, способни, и да дејствуваат морално и етички. Умот и телото на детето се развива според тоа како се користи. Постојат докази дека преголемото време посветено пред екранот влијае врз физичкото и менталното здравје.

⁶⁵ Fisch, K., *Screens & School Success*, www.screensmart.ca/School_Success.html, Канада, 2010.

⁶⁶ Screens & Health, *Active Healthy Kids Canada*, www.screensmart.ca/screens_health, Канада, 2010.

„За прв пат во последните два века, сегашната генерација на деца може да има пократок животен век од нивните родители, што доведува до фактот дека може да се скрати животниот век за околу 5 години“ (*New England Journal of Medicine* (2005)).

Секако дека децата треба да имаат добра исхрана, физичка активност и здрав сон во текот на нивниот развој. Истражувањата покажуваат дека поголемото поминато време пред екранот е поврзано со дебелината, проблемите со спиење и губење за апетитот кај децата.

Но, што е констатирано од едно истражување во Канада во поглед на физичкото здравје⁶⁷:

- 1 од 4 канадски деца се со прекумерна тежина или се дебели. Дебелината ги доведува децата во опасност од боледување од дијабетес тип 2, од срцеви заболувања, хипертензија и рак;
- 50 % од младите (5-17 год.) не се со доволен раст и оптимално развиени;
- 90 % од младите не успеваат да ги задоволат секојдневните потреби на физичка активност;
- Канадските деца (8-18 год.) во просек седат 42 часа неделно пред екраните, наспроти 8.75 часа за вежбање неделно;
- 80 % од ТВ и интернет рекламите се за брза храна, слатки, житарници и играчки
- Децата јадат многу додека се пред екраните, особено масна храна со засладени пијалоци. Истражувањата покажуваат дека што повеќе се пред екраните, толку повеќе јадат.

Интернетот предизвикува ефекти и врз **сексуалното однесување**. Реалноста покажува дека сексот е насекаде на екранот: музички спотови, филмови, серии, он-лајн порно изведби, видео игри и слично. Повеќето од нив се преполни со сексуална содржина, но обично малку или воопшто нема совети за контрацепција или за безбеден секс. Децата повеќе учат за сексот од медиумите отколку од родителите или наставниците. Последиците од сексуалната активност или порнографијата ретко се објасуваат, велат истражувачите од Канада⁶⁸.

Наведеното истражување во Канада покажува дека:

⁶⁷ Screens & Helth, *Active Healthy Kinds Canada*, www.screensmart.ca/screens_health, Канада, 2010.

⁶⁸ *ibid.*

- Помеѓу 1998 и 2005 год., бројот на сексуални сцени на екранот во Канада двојно е зголемен;
- Во програмите има сексуална содржина, и тоа по 4.4 сцени на час;
- 60 % од видео игрите се претставени во сексуализирана мода;
- 72 % од тинејџерите изјавуваат дека на екраните има многу сексуална содржина и истите влијаат негативно кај нивните врсници;
- Најголеми корисници на порнографија на интернет се 12-17 год. момчиња;
- Студиите покажуваат дека гледањето секс содржини на екраните, ги зголемуваат шансите кај тинејџерите да имаат секс на помлади години.

Темите за сексуалната едукација не треба да бидат табу во домовите или на училиште. Од помлада возраст треба да се зборува отворено за сите прашања, како што се: раѓањето, разликите помеѓу половите, контрацепција, менструација, ејакулација, сексулно преносливи болести и слично, а по потреба да се консултира педагогот, психологот или гинекологот, ни советуваат од истражувачката екипа⁶⁹.

Децата кои поминуваат повеќе време пред екранот примаат многу медиумски пораки. Овие ставови и верувања често не се совпаѓаат со оние кои ги учат од родителите и наставниците. Тие, исто така можат да создадат нереални очекувања за нив и можат да го поткопат *самодовербата и емоционалното здравје*, велат истражувачите⁷⁰. Според нив:

- 29 % од учениците во средните училишта, велат дека родителите или наставниците ќе се вчудоневидат ако знаат што тие прават на интернет;
- 64 % од тинејџерите велат дека тоа што го прават на интернет не би сакале да знаат нивните родители или наставници;
- Студијата покажува дека тинејџерите кон “текстот” се многу потажни а помалку сигурни;
- Мамењето е во пораст, 37 % од тинејџерите сметаат дека многу нивни врсници кои користат интернет се измамници;
- Американската Академија за педијатрија ги наведува следните медиум-пораки со „несакани ефекти“: слабиот успех на училиште, честото удирање или

⁶⁹ Screens & Helth, *Active Healthy Kinds Canada*, www.screensmart.ca/screens_health, Канада, 2010.

⁷⁰ *ibid.*

туркање на учениците, агресивното однесување кон возрасните, честите кошмари и сл.

На почетокот на тинејджерските години многу е важен развојот на самодовербата. Кај младите постојаното гледање на “совршени тела“ на екранот можат да ги нахранат тинејджерите со несигурности за атрактивноста и тежината, истакнуваат истражувачите⁷¹. Според нив, идеализираното тело придонесува до нарушување на исхраната, употреба на стероиди и пластична хирургија.

„Луѓето не треба само повеќе да вежбаат, туку и помалку да седат“⁷² – вели авторката Амина Зафар (Amina Zafar) од Канада. Навистина е точна оваа констатација. Колку физичките вежби влијаат позитивно на здравјето, толку негативно врз здравјето влијае седењето, без разлика дали е тоа пред монитор, телефон или друг уред. Се повеќе и повеќе содржини се доставуваат до нас преку екраните, од разни превземања преку Facebook, Twitter или други социјални мрежи. Тоа значи дека многу повеќе активности остваруваат нашите очи и прсти отколку пак другите екстремитети.

Менталното односно психичкото нарушување најчесто доаѓа со прекумерната употреба на интернетот. 62 годишниот Дони Мак (Donnie Mask), жител на Викторија, во CBS News.ca во октомври 2008 год. изјави дека во различни периоди на својот живот, тој бил зависник од дрога, додека неговата поранешна сопруга од видео игри, музика, текстописци и нејзиниот веб сајт (во интернет – Е.Б.). „Зрелоста обично се грижи за овој вид нарушување. Времето кога треба да се игра и како да се известуваат семејството и пријателите доаѓа сама по себе“⁷³.

Дефиницијата на Мак не е далеку од официјалната дефиниција на експертите на прирачникот за Ментално здравје попозната како DSM-V⁷⁴. Според нив „Концепциски, дијагнозата е компулсивно-импулсивен спектар на нарушување која го вклучува интернетот и офлајн користењето на компјутерите и се состои од најмалку три вида: прекумерни игри, сексуална преокупација и е-мејл текст пораки“.

Овие видови ги карактеризираат следниве компоненти:

- прекумерната употреба, често се поврзува со губење на чувството за време или занемарување на основните потреби;

⁷¹ Screens & Health, *Active Healthy Kids Canada*, www.screensmart.ca/screens_health, Канада, 2010.

⁷² Zafar, A., *Sitting and Screen Time: How They Affect Your Health*, CBS News, Canada, www.screensmart.ca/Screens & Health, 2010.

⁷³ *ibid.*

⁷⁴ *ibid.*

- повлекувањето, вклучува чувства на лутина, напнатост и/или депресија кога компјутерот е недостапен;
- желба за подобра компјутерска опрема, повеќе софтвер или повеќе часови на употреба;
- негативни репескусии, вклучувајќи аргументи, лажење, ниски достигнувања, социјална изолација и замор.

Авторите на оваа констатација сметаат дека преголемата употреба на компјутерите, телевизорите, видео-игрите, музичките плеери и слично имаат дефинитивно физиолошки ефекти врз нашето тело кои можат да доведат до сериозни последици⁷⁵.

Светската здравствена организација во 2002 година, го наведе поимот **неактивност**, или **седентарен начин на живот**, како еден од 10 водечки светски причини за смрт и инвалидитет. Седентарниот начин на животот вклучува седење, читање, гледање телевизија и користење на компјутер на поголем дел на денот со малку или без интензивно вежбање⁷⁶.

Во 2007 година US Surgeon General исто така, го придвижи алармот за важноста на физичката активност за здравјето, велејќи дека истото го намалува ризикот од предвремена смрт, коронарна срцева болест, хипертензија, оштетување на дебело црево и тип 2 дијабетес. Во извештајот на возрасните се препорачува дека треба да се посветат по 30 минути или повеќе физичка активност со умерен интензитет за сите или повеќето денови во неделата за да се одржи телесната тежина и да се подобри здравјето⁷⁷.

Во една студија, која е извршена со 17.000 мажи и жени, во мај 2009 год. во Канада од страна на Claude Bouchard⁷⁸, пензиониран професор од Квебек Сити, е потврдено дека колку подолго луѓето поминуваат седејќи, толку е поголема веројатноста тие да умрат предвреме, без оглед на нивното фитнес ниво. Ризикот на смртноста било 1.54 пати поголем кај оние кои го поминале скоро целиот ден седејќи, во споредна со оние кои скоро и не седеле.

Во нивните извештаи се спомнува дека поголемиот број на часови поминати на ден гледајќи телевизија или седејќи пред компјутер - треба да се смета за посебен фактор што придонесува кондебелеење, покрај физичката неактивност и исхрана. Потоа, се појавува длабоко венска тромбоза која преку крвта во тромб форми патува

⁷⁵ Zafar, A., *Sitting and Screen Time: How They Affect Your Health*, CBS News, Canada, www.screensmart.ca/Screens & Health, 2010.

⁷⁶ *ibid.*

⁷⁷ *ibid.*

⁷⁸ *ibid.*

до белите дробови или срцев, каде што може да доведе до срцев удар или мозочен удар.

Со оглед на овие наоди, истражувачите сметаат дека лекарите треба да ги советуваат пациентите не само да ја зголемат нивото на физичка активност и одржување на нормалната телесна тежина, но исто така и да го намалат времетраењето на часови пред компјутерот или пак седници во општини и во други институции⁷⁹.

Меѓу поатрактивните наслови на нашите дневници во Македонија беше и насловот „Дали екранот ги убива луѓето“⁸⁰, каде се спомнува дека секој час поминат на ТВ, ДВД или интернет, го скратува животот за 22 минути. Ако тоа го правите 6 часови во текот на денот, Вашиот живот ќе биде скратен за 5 години. Истражувањето е направено од страна на австралиски научници кои испитаа 11 илјади граѓани на возраст поголема од 25 години.

Слика 2. Екранот и децата

Слично истражување е извршено и во Канада од страна на авторот Карл Фиш (Karl Fisch)⁸¹ каде се добиени следните резултати:

- просечниот тинејџер повеќе време ќе помине гледајќи на екран отколку во училиште, спортување или разговори со нивните родители;
- 48 % канадски деца на возраст од 8-15 години имаат ТВ во својата спална соба. 26 % канадски деца на возраст од 8-15 години имаат компјутер вклучен на интернет во нивната спална соба;
- децата кои многу гледаат телевизија и ја имаат во својата спална соба се значително со полош успех во училиштата и се со помала веројатност дека ќе се запишат на факултет;
- учениците со среден успех кои играат видео игри во текот на неделата се полоши во училиштето;

⁷⁹ Zafar, A., *Sitting and Screen Time: How They Affect Your Health*, CBS News, Canada, www.screensmart.ca/Screens & Health, 2010.

⁸⁰ „Дали екранот ги убива луѓето“, Дневник „Koha“, 17.08.2011 год., Скопје, стр. 24.

⁸¹ Fisch, K., *Screens & School Success*, www.screensmart.ca/School_Success.html, Канада, 2010.

- учениците кои имаат несоодветно спиење и поминуваат премногу време на екранот се послаби во извршувањето на онлајн активностите.

Од оваа истражување јасно се гледа дека екранот, било да е ТВ, компјутер или видео игра голема улога врз успехот на учениците во училиште.

Потоа ТВ, видео игрите и интернет активностите можат да се одразат и врз здравата храна, навиките за спиење и извршувањето на домашните задачи.

4.4. Сигурноста на децата и интернетот

Меѓународната компанија за унапредување на софтверот за родителска контрола во интернетот⁸², во последно време извршила едно истражување, според кое дошле до констатација дека секое петто дете кое отворило профил на фејсбук (facebook) е предизвикуван од педофили. Според ово истражување е откриено дека на фејсбук скоро секогаш се наоѓаат околу 50 илјади педофили.

Со ово истражување биле опфатени околу 1500 деца од повеќе земји во светот на возраст од 10-17 години. Според нивните искази, децата постојано се наоѓале во опасност од страна на возрасни луѓе за кои се сметало дека се ментални пореметени и истите барале да имаат сексуални односи со малолетниците.

Спроведеното истражување, кое е објавено на Он-нет (On-net) страницата, открило дека во минатата година секое четврто дете кое отворило профил на фејсбук примило пораки или понуда со порнографска содржина. На разни адреси или електронска пошта пристигнувале голи слики на женски или машки деца, но и на парови во сексуален чин. Едно од 33 деца прифатиле да се состанат, да разговараат онлајн (online), да примаат писма, пари или некој друг поклон, се вели на интернетот објавен на Он-нет страница посветена на сигурноста на децата на интернетот.

За да го подигнат нивото на сигурноста на децата додека сурфаат на интернет, експертите⁸³ им препорачуваат на родителите да го употребат специјалниот софтвер, наречен “parental control”, преку кој ќе им се олесни набљудувањето на детските активности на фејсбук, но и на другите страници на интернетот. Со помошта на овој софтвер може да се контролира е-мајлот, чат (chat) и другите системи за размена на пораки и други податоци.

⁸² Islami, I., *Rreziku vjen edhe nga facebook-u* (Опасноста доаѓа и од facebook), дневник Koha, 23.08.2011 год., Скопје.

⁸³ *Ibid.*

На истото истражување психолозите објаснуваат дека родителите грешат кога мислат дека нивните деца се посигурни кога седат пред компјутерите дома. Токму тогаш треба особено да се контролираат децата и да им се укаже на опасностите што им се закануваат при употребата на интернетот. Според нив, родителите имаат задача да ги учат децата да не ги покажуваат личните податоци за нив и нивното семејство бидејќи можат да истите бидат злоупотребени од страна на педофилите, но и од другите хакери.

За тоа, каква е сигурноста на децата кои го употребувале интернетот, ќе се запознаеме преку некои статистички податоци, извршени во Канада и САД⁸⁴.

- 70 % од 4-годишните деца во САД користат интернет;
- 94 % од канадските деца (од 4-11 одд.) велат дека користат онлајн од дома. 85 % од децата изјавиле дека, исто така, користат интернет надвор од дома;
- само 13 % од учениците во средните училишта велат дека се под надзор на родителите кога одат на on-line.
- 28 % од учениците во 4-одд, 43 % од 5-одд. и 86 % од 11-одд. користат инстант пораки (MSN) во текот на школскиот ден;
- 70 % од канадските тинејџери изјавиле дека биле малтретирани на интернет; 44 % изјавиле дека се малтретирани и од други млади; само 10 % од малтретираните им кажале на своите родители;
- 1 од секои 5 деца во САД добиваат сексуално поттикнат онлајн; просечната возраст на жртвите се 13-годишни од женски пол;
- преку совети, добиени од Cybertip.ca се уапсени 28 силеции и се затворени 3.000 веб сајтови;
- 98 % од родителите го поставиле како висок приоритет учењето на децата како да се заштитат на интернет од сексуалната експлоатација и киднапирање;
- 1/3 од канадските родители не дискутирале за сигурноста на своите деца на интернет и повеќето од нив не знаат каде треба да пристапат до интернет информациите за безбедноста.

Несомнено е дека интернетот нуди единствени можности за самоизразување, социјални контакти и чувство на слобода кај учениците. Исто така, можеме да кажеме

⁸⁴ Pascoe, C.J., *Internet Safety*, www.screensmart.ca/internet_safety. Канада, 2010.

дека со користење на интернетот се загрозува ѝ приватноста и учениците се изложуваат на можни малтретирања.

Од горенаведените податоци јасно се гледа дека скоро сите родители (98 %) се заинтересирани за тоа, како да се заштити приватноста и независноста на нивното дете и истото го поставиле како приоритет. Но, тоа што ја отежнува работата се исклучоците помеѓу родителите и нивните деца. За многу родители World Wide Web е како странска држава – непозната земја каде тие не го знаат јазикот на кој се зборува, вели професорот Паское (Pascoe)⁸⁵.

Додека го користат интернетот, децата мислат дека можат да имаат приватен живот во јавниот простор. Но, откако се сурфа на интернет, зборовите и сликите можат да станат информации од јавен карактер. Зборовите и сликите кои еднаш се испратени не можеме да ги повратиме. Дури и ако сајтот е избришан, текстот и сликите можат да бидат складирани кај некој друг компјутер. Потоа, video webcam и сликите можат лесно да бидат заробени и кај другите луѓе лесно да циркулираат низ интернет.

Зошто е важно да се заштити приватноста кај учениците? Објавените слики и податоци можат да предизвикуваат големи психолошки негативни ефекти кај учениците, и тоа – срам, страв, па дури и самоубиствени мисли⁸⁶, констатира Паское во своето истражување. Учениците веруваат дека се во интеракција со доверливи пријатели, но подоцна ќе откријат дека нивните слики се пренасочуваат кон други или се испратени на веб-сајтови. Исто така, на интернет можат да одат и да дознаат за профилот - родителите, наставниците, тренерите или другите службеници. Содржината може да биде непријатна за нив, а можни се и секакви последици.

Една друга појава, која се однесува на загрозувањето на сигурноста на учениците е и *Cyber насилничко однесување* или користење на интернетот за силциство. Децата, кои имаат вакво однесување ги користат своите мобилни или одат он-лајн за да ги малтретираат или понижат другите, преку разни слики или зборови. „Потребни се само мали забелешки и лаги за да потоа истата се прошири ѝ низ пошироката публика“⁸⁷.

Лоши зборови, понижувачки фотографии и видеа, можат мошне брзо да се рашират преку e-mail, SMS и други сајтови, како фејсбук, твитер (twitter) и сл. Ова се случува во секое време, насекаде, а најчесто кога возрасните не се наоколу. „Кога

⁸⁵ Pascoe, C.J., *Internet Safety*, www.screensmart.ca/internet_safety. Канада, 2010.

⁸⁶ *Ibid*, стр. 6

⁸⁷ *Ibid*.

пријателите се сé, ништо не ја уништува самодовербата на детето повеќе од јавното понижување“, истакнува професорот Паское во своето истражување.

Потоа, жртвите од сувер малтретирањето можат да настрадат од анксиозност и депресија, ѝ цел живот да им трае емоционална лузна, а некои и да се самубијат, велат психолозите од истото истражување⁸⁸.

Интернетот е јавен простор каде учениците можат да видат непријатни и несоодветни материјали. Тие исто така можат да дојдат до контакт и со сексуални предатори. Педофилите го користат интернетот за да ги измамат, изманипулираат, сексуално понижат и да им наштетат на своите жртви.

Првиот човек на Министерството за труд и социјална политика во Македонија - Спиро Ристовски, во јавноста го презентираше регистарот на педофили кој ќе биде достапен на секого, а во него ќе стои и сликата на педофилот, името и презимето, делото што го сторил и адресата каде живее. „Потребата од постоење на ваков регистар е недвосмислена за повеќе институции, пред се за центрите за социјална работа, училиштата, градинките, како и за граѓаните воопшто преку достапност на информации за лицата коишто живеат во нивната околина, а се осудени за кривични дела поврзан со сексуална злоупотреба на малолетни лица и педофилија“⁸⁹.

Многу истражувања ја истакнуваат врската помеѓу гледањето на насилство во екраните: интернет, филмови, музички спотови, видео игри – и агресивното однесување во реалниот свет, неосетливоста кон насилството и стравот кај децата и младите. „Колку повеќе децата гледаат агресивно однесување, толку повеќе им се чини тоа однесување како поприфатлив начин за решавање на конфликти“⁹⁰.

Сцените со насилство и агресија сеповеќе се присутни на екраните во Македонија. Но, според податоците од истражувачката екипа од Канада, се гледа дека оваа појава е присутна и таму, и тоа⁹¹:

- ❖ скоро 2 од 3 програми во Канада содржат насилство, во просек 6 насилнички акти на час;
- ❖ постојат повеќе од двојно, повеќе насилни инциденти во програмите за деца во споредба со другите програми;

⁸⁸ Pascoe, C.J., *Internet Safety*, www.screensmart.ca/internet_safety. Канада, 2010.

⁸⁹ *Педофилите на интернет*, Вечер, 17.10.2011 год., стр. 16.

⁹⁰ Screens & Health, *Active Healthy Kids Canada*, www.screensmart.ca/screens_health, Канада, 2010.

⁹¹ *ibid.*

- ❖ просечното дете кое гледа два часа цртани филмови на ден, може да гледа повеќе од 10.000 насилнички акти во цела година;
- ❖ со влегувањето на детето во училиште тој веќе гледал 8.000 убиства и повеќе од 100.000 насилнички акти во екраните;
- ❖ тинејџерите кои седат повеќе од еден час пред екранот, се 4 пати почесто од другите тинејџери, можни сторители на агресивни акти во зрелата возраст.

Истражувањето од Канада ни покажуваат дека преголемата изложеност на насилство на екраните, децата ги прави помалку чувствителни кон нејзините ефекти врз жртвите и човечкото страдање. Покажувањето на страшни слики, гласни звуци и графичко насилство предизвикуваат да децата имаат кошмари, нервоза и стравувања да бидат сами.

„Сексуална експлоатација и киднапирање вклучува креирање и дистрибуција на сексуални слики; привлекување на децата далеку од дома и он-лајн ангажирање на жртвите во сексуална активност“⁹², вели професорот Паское.

Но, како да се заштитиме од ваквите девијантни појави?

Свесни сме дека е тешко да останеме во чекор со сите нови дигитални апарати и веб-сајтови. Надзорот е особено тежок кога интернет пристапите се преку мобилен телефон, iPod или пак преку бежичните лаптопи. Секако дека ѝ обраќањето се разликува во зависност од возраста на ученикот, фазата на созревање, личноста, стилот или верување.

Она што е јасно, и што ни сугерираат експертите од истражувачката екипа од Канада⁹³, е дека секогаш треба да бидеме информирани и вклучени; интернетот да се користи безбедно, одговорно и на почитуван начин; секогаш бидеме свесни за огромниот потенцијал на оваа технологија и за опасностите кои може да ги пружи интернетот; повремена контрола на времето поминато на интернет и користените сајтови; едукација на учениците да не испраќат непријателски и навредувачки пораки, како и да не се објавуваат срамни слики; учениците да не се состануваат со непознати луѓе, како и наставниците и родителите да бидат известени за евентуалното загрозување или малтретирање од страна на повозрасно лице.

⁹² Pascoe, C.J., *Internet Safety*, www.screensmart.ca/internet_safety. Канада, 2010.

⁹³ *Ibid.*

ВТОР ДЕЛ

МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

1. ПРЕДМЕТ НА ИСТРАЖУВАЊЕ

Предмет на ова истражување се воспитните ефекти од примената на Интернетот врз учениците од средните училишта во РМ. Како што видовме во теоретскиот пристап кон проблемот, употребата на Интернетот расте секоја година низ целиот свет и во Македонија, но недоволно се истражени воспитните ефекти, кои ги предизвикува примената на интернетот, како што се: развивање на комуникациски вештини, вербални вештини, социјални вештини, љубопитност, имагинација, внимание, решавање на проблеми, агресивно однесување, трпение, истрајност, упорност, губење на концентрација, појава на замореност и зависноста од интернетот.

Предметот на истражување се проучува низ следните аспекти:

- ❖ Колку се користи интернетот во средните училишта во Република Македонија;
- ❖ Кога најчесто го користат интернетот учениците;
- ❖ Кои услуги од интернетот средношколците најчесто ги користат;
- ❖ Дали примаат совети од наставниците, кои линкови да ги употребуват при употребата на интернетот;
- ❖ Дали се запознаени родителите на учениците за употребата на интернетот од страна на нивните деца во училиште;
- ❖ Дали употребата на интернетот предизвикува воспитни ефекти;
- ❖ Кои воспитни ефекти ги предизвикува интернетот;
- ❖ Дали воспитните ефекти делуваат позитивно или негативно кај учениците.

2. ЦЕЛИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Во согласност со поставениот предмет, цел на истражувањето е да се утврдат воспитните ефекти кои ги предизвикува примената на интернетот кај учениците во средното образование во РМ.

3. ЗАДАЧИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Целта на истражувањето е конкретизирана низ следните задачи:

- Да се утврди обемот на користењето на интернетот кај учениците од средните училишта во Македонија;
- Да се утврди колку часови дневно го користат интернетот учениците (дома и на училиште);
- Да се идентификува времето кога најчесто учениците го користат интернетот учениците;
- Да се определи видот на услугите (содржините) кои учениците најчесто ги користат од интернетот;
- Да се согледаат ставовите и мислењата на професорите за употребата на интернетот од страна на учениците во училиштето и во нивните домови (куќи);
- Да се утврди дали професорите им даваат совети на учениците за бенефитите од употребата на интернетот;
- Да се утврди дали родителите имаат сознание за видот на услугите што ги користат учениците од интернетот;
- Да се утврди дали родителите ги контролираат нивните деца за време на пристапот на интернет мрежата;
- Да се утврди влијанието на интернетот врз комуникациските, вербалните и социјалните вештини на учениците;
- Да се проучат психофизичките и здравствените ефекти кои ги предизвикува интернетот кај учениците;
- Да се проучи влијанието на интернетот врз сигурноста на учениците;
- Да се утврди дали интернетот влијае во агресивното понашање на учениците и насилништвото;
- Да се утврди дали интернетот влијае во губење на концентрацијата на учениците за време на часовите во училиштето;
- Да се утврди дали учениците со преголемата употреба на интернетот стануваат зависни од неа;
- Да се добијат мислења дали секој ученик може да користи интернет независно од училишниот успех;

4. ХИПОТЕЗИ

Од поставената цел на истражувањето произлегува општата хипотеза:

Примената на интернетот предизвикува позитивни и негативни воспитни ефекти кај учениците од средните училишта:

- Рационалното и контролираното користење на интернетот од страна на учениците во средните училишта придонесува за развивање на способности, вештини и позитивни особини на личноста на учениците, како што се: комуникациските вештини, интерперсоналните вештини, ИКТ вештини, развивање на имагинација и творештво, како и развивање на способноста за решавање на нумерички проблеми;
- Претераното и неконтролираното користење на интернетот од страна на учениците предизвикува појава на умор и деконцентрација на учениците во наставниот на час, неконтролирано однесување, доцнење на учениците во првиот час во училиште, запоставување на училишните задачи и зависност од интернетот.

Согласно поставените задачи ги поставивме следните посебни хипотези:

1. Интернетот се употребува скоро од сите ученици во училиштето и во нивните домови (куќи);
2. Интернетот најчесто го користат учениците од урбаните средини;
3. Голем дел од учениците користат интернет повеќе од два часа дневно;
4. Употребата на интернетот од страна на учениците најчесто е во вечерните часови;
5. Родителите не се запознаени кои видови и содржини на интернет ги користат нивните деца во училиштето;
6. Професорите немаат доволно увид во содржините (линковите) на интернет кои ги користат учениците во училиштето;
7. За употребата на интернетот, учениците најчесто се советуваат со своите другари/ки (врсници);
8. Интернетот влијае врз моралот и етичкиот кодекс на младите средношколци во Македонија;

9. Со прекумерното користење на интернетот, учениците често ги запоставуваат своите училишни обврски и задачи;
10. Учениците најчесто интернетот го користат за забава и релаксација;
11. Интернетот влијае врз комуникациските вештини на учениците;
12. Со користењето на интернетот, кај учениците се намалуваат социјалните способности;
13. Интернетот им помага на учениците за развивање на способноста за решавање на проблеми;
14. Со употребата на интернетот се развива имагинацијата на учениците;
15. Интернетот можат да го користат подеднакво сите ученици, независно од општиот успех во училиштето.

5. ВАРИЈАБЛИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

5.1. НЕЗАВИСНА ВАРИЈАБЛА во ово истражување е временската должина на користењето на интернетот од страна на младите, местото на користењето, видот на интернет услугите, полот, местото на живеење и училишниот успех.

5.2. ЗАВИСНИ ВАРИЈАБЛИ се следните:

- Зголемена мотивација на младите за користењето на интернетот;
- Ширење на спектарот на знаењата и вештините;
- Зависноста од интернетот со преголемо користење;
- Предизвикување на психофизички и здравствени ефекти од предолгото седење пред интернетот;
- Појава на умор и деконцентрација од неконтролираното користење на интернетот;
- Зачестени изостанци од часовите кај учениците кои долго време се приклучени на интернет мрежите.

6. МЕТОДИ, ТЕХНИКИ И ИНСТРУМЕНТИ НА ИСТРАЖУВАЊЕ

За да се потврдат горенаведените хипотези и успешно се изработат и презентираат податоците на користењето на Интернетот во разните светски држави, се употреби КОМПАРАТИВНАТА МЕТОДА за обработка на податоците.

Мислам дека компаративната метода е поприфатлива за да се постигне целта, бидејќи во разните светски држави има многу презентирани податоци од оваа област, а посебно во САД и другите Европски држави.

Освен податоците за употребата на Интернетот во другите држави, објект на нашето истражување е истражувањето на воспитните ефекти кај учениците од средните училишта кои ги предизвикува интернетот, видот и зачестеноста на појавата.

АНКЕТИРАЊЕТО е избрана како најпогодна техника, бидејќи била најсоодветна за да дојдеме до брзи и точни резултати. Анкетата опфати голем број на ученици во средните училишта и професори кои работат и го користат интернетот во рамките на работното време и надвор од него.

За прибирање на податоци ја употребивме и техниката АНАЛИЗА НА ДОКУМЕНТАЦИЈАТА, каде предмет на анализата беа примарните и секундарните извори, како:

- Стручни-научни трудови од САД кои го третираат проблемот за употребата на интернетот и предизвикувањето на педагошки ефекти кај учениците од средните училишта;
- Апстракти, мислења и препораки на вработените на воспитно-образовните институции за примената на интернетот во образование и нејзиното влијание кај учениците;
- Законската регулатива и другите нормативни прописи за примената на интернетот во наставата и друго.

Како инструмент на анкетаирањето го употребивме ПРАШАЛНИКОТ, кој содржи по 15 прашања за учениците и за професорите. Прашањата се однесуваат за обемот на употребата на Интернетот, последиците кои ги предизвикува Интернетот кај нив, како и други прашања со цел да се утврдат поставените хипотези на ово истражување. Прашалникот е преведен на сите локални јазици кој се употребува во средините каде се спроведе истражувањето, и тоа: на македонски, албански и турски јазик.

7. ПРИМЕРОК НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Во истражувањето се опфатени неколку видови на примероци, и тоа: 243 ученици од III година од 5 средни училишта од град Тетово кои учат на албански, македонски и турски јазик, 10 професори кои се класни раководители на учениците од III година, како и 76 професори кои им предаваат на истите ученици различни наставни предмети.

Ред бр.	ИМЕ НА УЧИЛИШТЕ	Наст. јазик	УЧЕНИЦИ		ПРОФЕСОРИ	
			Машки	Женски	Машки	Женски
1.	Средно економско уч. „8 Септември“	Макед	12	15	4	6
		Албан.	14	11	8	2
		ВКУП	26	26	12	8
2.	Средно медицинско уч. „Н. Штејн“	Макед	16	12	0	9
		Албан.	10	23	5	3
		ВКУП	26	35	5	12
3.	Средно стручно уч. „Моша Пијаде“	Макед	21	6	6	4
		Албан.	30	5	8	2
		ВКУП	51	11	14	6
4.	Средно текстилно уч. „Г. Стојчевски“	Макед	3	0	1	1
		Албан.	18	11	7	2
		ВКУП	21	11	8	3
5.	Гимназија „К. Пејчиновиќ“	Макед	7	5	2	8
		Албан.	10	14	7	1
		ВКУП	17	19	9	9
ВКУПНО		Макед	59	38	13	28
		Албан.	82	64	35	10
		ВКУП	141	102	48	38

Табела бр.2 Број на ученици и професори по училишта и пол

8. СТАТИСТИЧКА ОБРАБОТКА НА МАТЕРИЈАЛИТЕ

Првата фаза на обработка на податоците од прашалникот е прибирање на податоците по прашањата.

Втората фаза е сигнирање, каде се изврши класирање на податоците во групата според одредени ознаки.

Резултатите се прикажани табеларно и графички. Добиените резултати од прашалниците се претежно од квантитативна природа.

Следниот чекор е анализата на резултатите каде се потврдува нашата хипотеза за влијание на Интернетот и споредување на резултатите со другите земји од Европа и светот каде се утврди нивото на употребата и влијанието на Интернетот во споредба со другите држави.

9. ОРГАНИЗАЦИЈА И ТЕК НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Временскиот период кога се врши научното истражување е 4 месеци. Во овој период се извршени сите предвидени активности, почнувајќи со библиографската консултација и веб страниците кои се однесуваат на оваа област, координативните средби со истражувачкиот кадар, систематизацијата и синхронизацијата на податоците, изработката на анкета и завршувањето на анкетата, преведувањето на локалните јазици, се до јавната одбрана на магистерската тема.

На табеларен начин сите овие активности се претставени во доленаведената табела бр. 3.

Табела 3. *Временски период на научното истражување*

	Први месец	Втори месец	Трети месец	Четврти месец
Собирање, синхро-низација и систематизација на прашалникот	X			
Превод на прашалникот		X		
Распоределба на прашалници во средните училишта		X		
Обработка на резултатите			X	
Организирање на една конференција за публикување на резултатите				X

ТРЕТ ДЕЛ

АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА
НА РЕЗУЛТАТИТЕ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

1. АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ДОБИЕНИ ОД ПРАШАЛНИКОТ ЗА УЧЕНИЦИ КОИ УЧАТ ВО СРЕДНИТЕ УЧИЛИШТА ВО ОПШТИНА ТЕТОВО

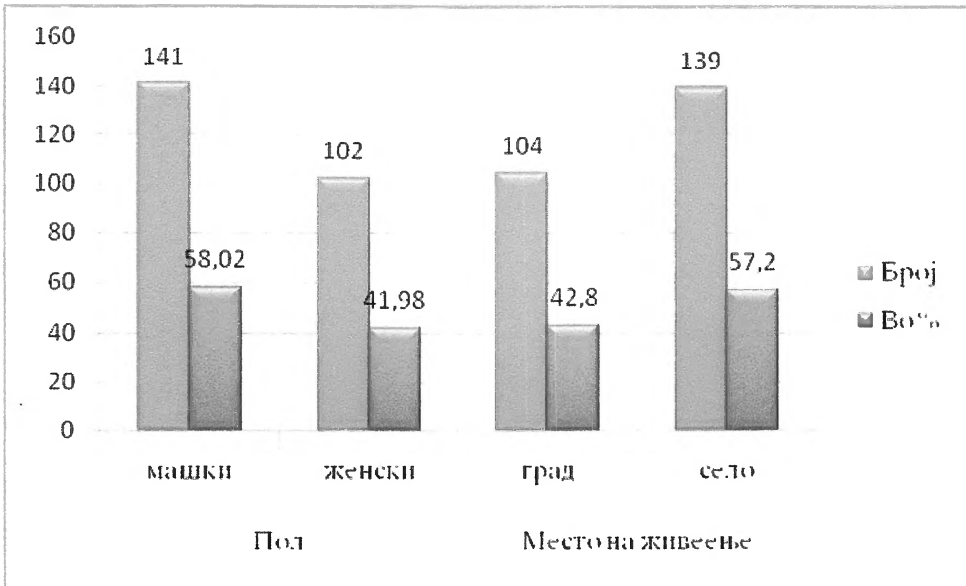
Во периодот мај-јуни 2011 години беа анкетирани вкупно 243 ученици кои учаат во III година во 5 средни училишта од општина Тетово. Етничката структура на учениците е како што следува: 146 ученици биле од албанска етничка припадност, додека 97 ученици од македонска етничка припадност.

Прашалникот се состоеше од 15 прашања. На прашалникот учениците одговараа писмено. Прашањата биле од отворен, затворен и комбиниран тип. Се одговараше со:

- заокружување на едно од двата поставени прашање;
- заокружување на едно од двата поставени прашање со додатно објаснување за позитивниот одговор;
- заокружување на едно од три или повеќе поставени прашања;
- Одредување на одговорот според скалата за проценка на насоката за влијателноста кон ученикот.

Табела бр. 4: Општи податоци за учениците

ОПШТИ ПОДАТОЦИ ЗА УЧЕНИЦИТЕ	П О Л		Место на живеење	
	Машки	Женски	Град	Село
	141	102	104	139
Во %	58.02	41.98	42.80	57.20

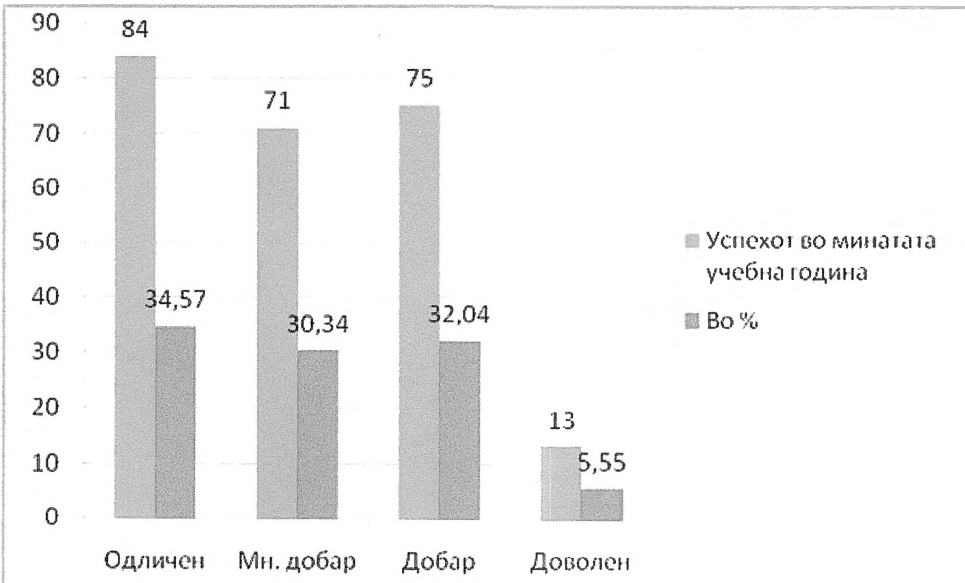
Графикон бр. 10: Податоци на учениците по пол и место на живеење

Според добиените податоци од анкетањето, поголемиот број од учениците се од машки пол, и тоа 141 ученици или 58.02 %, додека од женскиот пол се вклучени 102 ученици или 41.98 %.

Во поглед на местото на живеење 104 ученици или 42.80 % се од градот додека 139 ученици или 57.20 % се од селата, што соодветствува со вкупниот број на вклучени ученици во средните училишта во општина Тетово.

Табела бр. 5: Успехот на учениците во минатата учебна година 2009/10?

Праш.	Каков успех имавте во минатата учебна година	Одличен	Мн. добар	Добар	Доволен
01.		84	71	75	13
	Во %	34.57	30.34	32.04	5.55

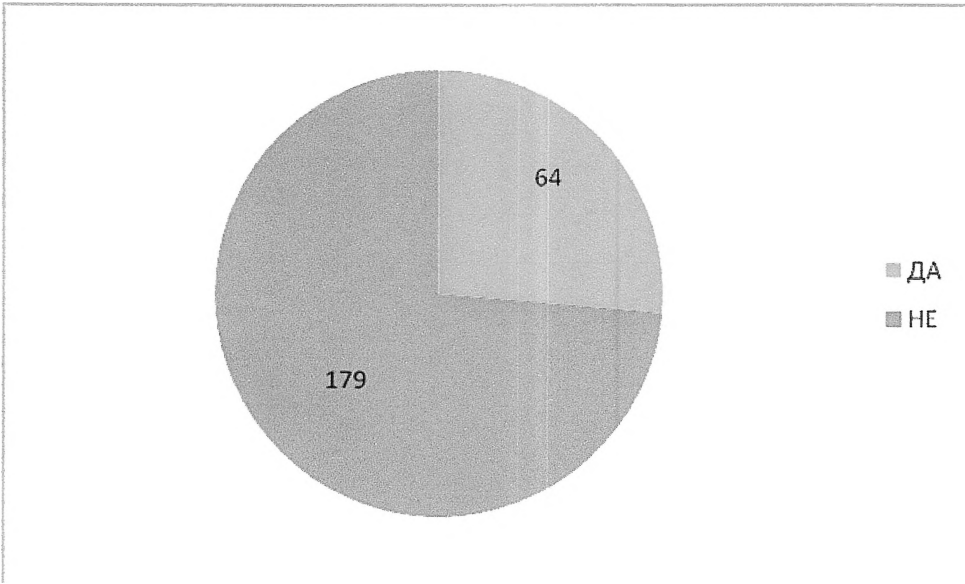
Графикон бр. 11: Успехот на учениците во минатата учебна година

Според покажаниот успех на учениците во минатата учебна година можеме да забележиме дека се појавуваат три групи на ученици со скоро подеднаков процент на постигнат успех, и тоа: со одличен, многу добар и добар успех, додека само 13 ученици или 5.55 % се со доволен успех.

Можеме да констатираме дека успехот на учениците е на ниво и воопшто треба да бидеме задоволни од прикажаниот успех на овие ученици во средните училишта.

Табела бр. 6: Употреба на интернетот од страна на учениците во училиштето

Праш.	Дали го користите интернетот во училиштето	ДА	НЕ
02.		64	179
Во %		26.34	73.66

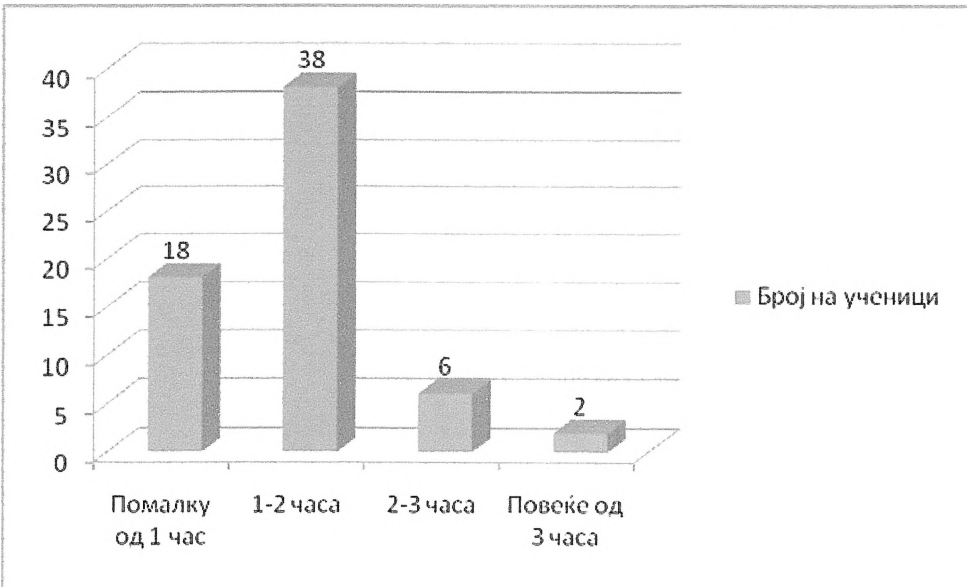
Графикон бр.12: Број на учениците кои го користат интернетот во училиштето

Според добиените податоци за употребата на интернетот од страна на учениците во училиштето, можеме да констатираме дена поголемиот број од учениците не го употребуваат интернетот во училишните простории.

Останува да се утврди причината зашто не го користат интернетот. Дали е во прашање човечкиот фактор, инфраструктурните можности, или пак, самите ученици не сакаат да го користат интернетот во училиштето. Ова е прашање кое треба понатаму да се истражува.

Табела бр. 7: Времетраењето на употреба на интернетот од страна на учениците во училиштето

Праш.	Ако сте одговориле со ДА, колку часа во текот на денот го користите интернетот	Помалку од 1 час	1-2 часа	2-3 часа	Повеќе од 3 часа
02.		18	38	6	2
Во %		28.13	59.37	9.37	3.13

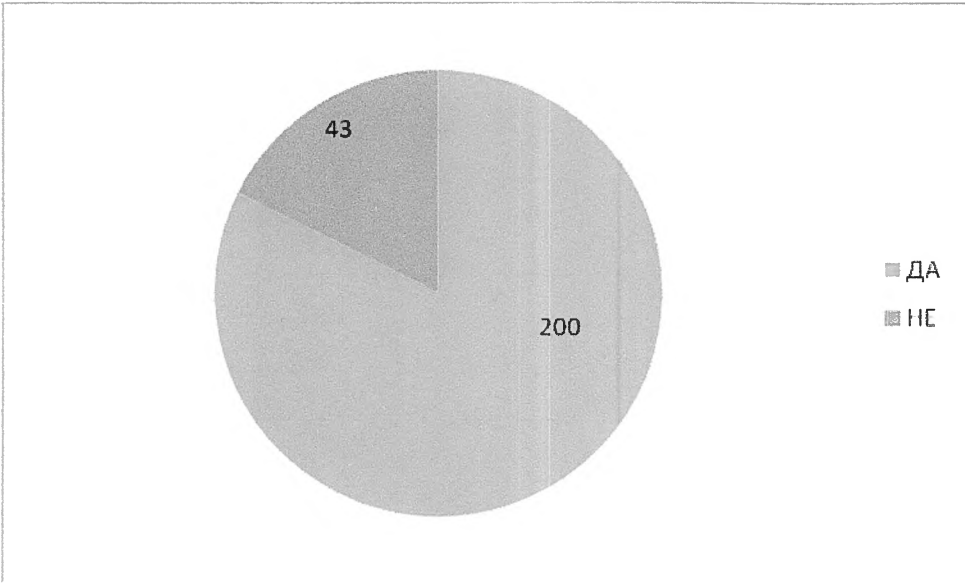
Графикон бр.13: Времетраење на употребата на интернетот во училиште

Од вкупниот број на ученици кои го користат интернетот во училиштето, а, тоа се 64 ученици односно 26.34 %; најчесто го користат во времетраење од 1-2 часа, додека значително помал број, го користат 2 или повеќе часа.

Според овие податоци, учениците не покажуваат доволен интерес за користење на интернетот или пак можеби е во прашање немањето на доволно време за време на школските часови.

Табела бр. 8: Употреба на интернетот од страна на учениците во нивните станови (куќи)

Праш.		ДА	НЕ
03.	Дали го користите интернетот во вашите станови (куќи)	200	43
Во %		82.30	17.70

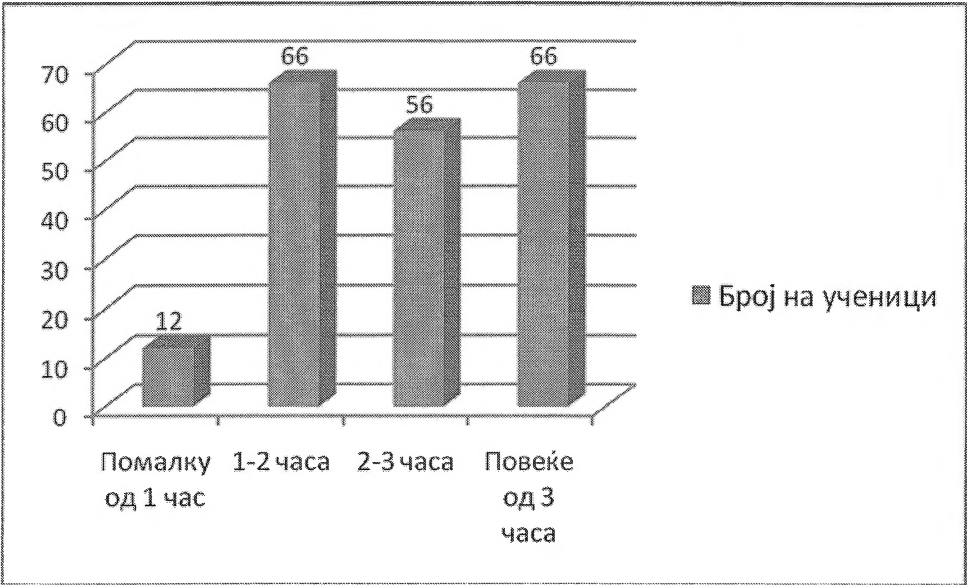
Графикон бр.14: Број на учениците кои го користат интернетот во нивните станови (куќи)

На поставеното прашање, дали го користат учениците интернетот во нивните станови (куќи), скоро сите ученици или 82.30 % одговориле позитивно. Што значи дека учениците имаат интернет дома и сè во можност да го користат.

За разлика од состојбата во училиште, состојбата во домаќинствата е поинаква. На децата им се овозможува користењето на интернетот и родителите на своите деца им ги исполниле условите за безбедно користење на информатичката технологија.

Табела бр. 9: Времетраењето на употреба на интернетот од страна на учениците во нивните станови (куќи)

Праш.	Ако сте одговориле со ДА, колку часа во текот на денот го користите интернетот	Помалку од 1 час	1-2 часа	2-3 часа	Повеќе од 3 часа
03.		12	66	56	66
Во %		6.00	33.00	28.00	33.00

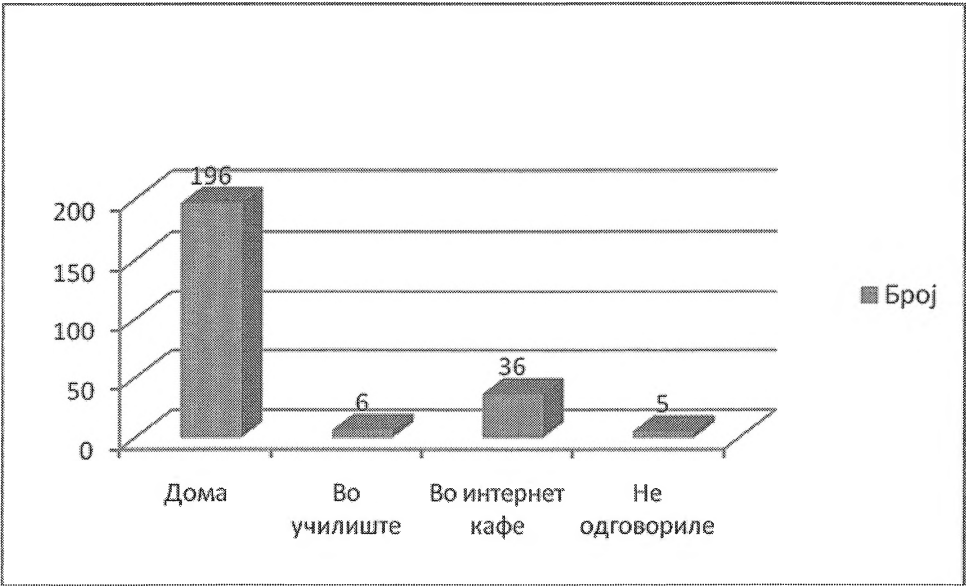
Графикон бр.15: Времетраењето на употреба на интернетот од страна на учениците во нивните станови (куќи)

И во поглед на времетраењето на употребата на интернетот, очигледно дека учениците најголемиот дел од времето на интернет го поминуваат во домашните услови.

Загрижувачки е фактот дека 33 % од учениците спроведуваат повеќе од три часови на ден пред интернетот. Ако го помножиме со 7 денови на неделата, вкупниот број на часови поминати на интернет неделно би изнесувало 21 часови и повеќе, односно толку часови колку што ги имаат во редовните денови на училиште.

Табела бр. 10: Каде се употребува најчесто интернетот

Праш.	Каде користите најчесто интернет	Дома	Во училиште	Во интернет кафе	Не одговориле
04.		196	6	36	5
Во %		80.66	2.47	14.81	2.06

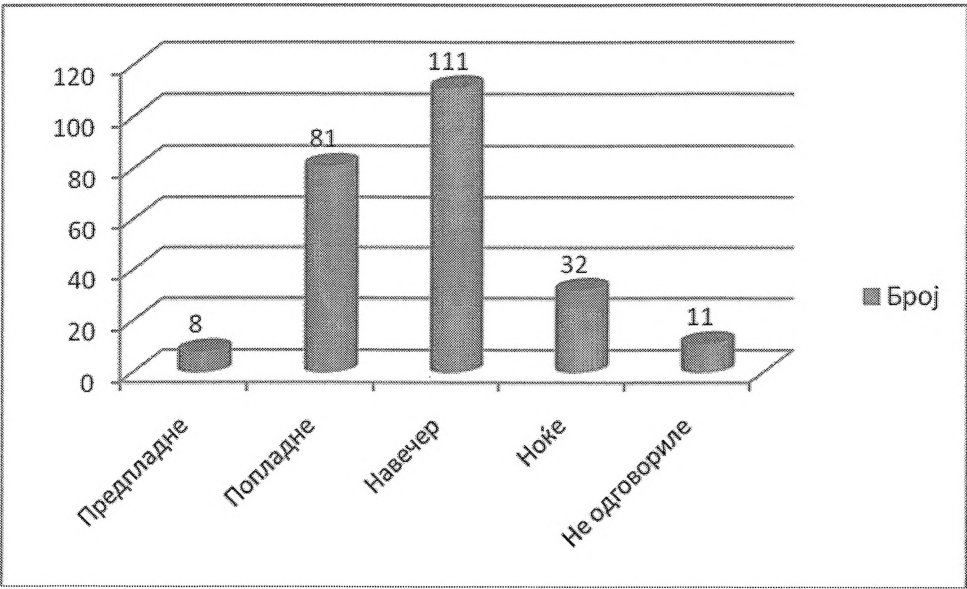
Графикон бр.16: Место каде најчесто се користи интернетот

Во поглед на местото каде се користи најчесто интернетот, учениците изјавиле дека го користат дома, и тоа 196 ученици или скоро 81 %, додека само 6 ученици или 2.47 % изјавиле дека најчесто го користат во училиште.

Интересен е фактот дека 36 ученици или скоро 15 % изјавиле дека интернетот најчесто го користат во интернет кафулињата, што е за 6 пати поголем број од учениците кои го користат во училиштата.

Табела бр. 11: Време кога се употребува најчесто интернетот преку викендот

Праш.	Кога за викендот најчесто го користите интернетот	Пред-пладне	Попладне	Навечер	Ноќе	Не одговори-ле
05.		8	81	111	32	11
Во %		3.42	33.33	46.68	13.17	4.53

Графикон бр.17: Време кога најчесто се користи интернетот во викендот

Според податоците на спроведеното анкетирање со учениците можеме да заклучиме дека за време на викендите најчесто користат интернет во попладневните часови или навечер, и тоа 192 ученици или скоро 80 %. Но, има ученици (32) кои го користат интернетот и на подоцнежните часови односно ноќе.

Табела бр. 12: Слободниот пристап до содржините на интернетот од страна на учениците во училиштето

Праш.	Дали во Вашето училиште имате слободен пристап до сите содржини кои ги нуди интернетот	ДА	НЕ	Не одговориле
06.		36	197	10
Во %		14.81	81.07	4.12

Графикон бр.18: Слободен пристап на учениците до содржините на интернетот во училиштето

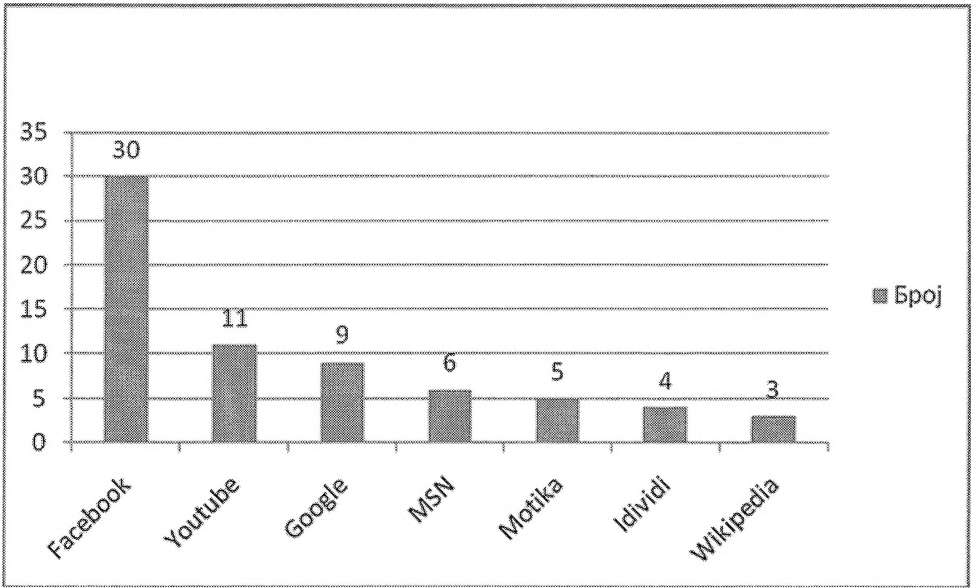
По однос на дозволата за слободно користење на содржините на интернетот во училиште, поголемиот број на учениците, и тоа 197 или 81 % изјавиле дека немаат слободен пристап до сите содржини. Што значи дека имаат поголема контрола од професорите, или пак, се спречени слободно да сурфат низ линковите кои ги нуди интернетот.

Само 14.8 % од учениците изјавиле дека имаат слободен пристап до сите содржини кои ги нуди интернетот што сметаме дека е недоволен број.

Табела бр. 13: Линковите кои најчесто ги користат учениците на интернет во училиштето се:

Facebook	Youtube	Google	MSN	Motika	Idividi	Wikipedia
30	11	9	6	6	4	3

Game	Twitter	Hi-5	Telegraf	Femina	Zolta	Vesti
2	2	1	1	1	1	1

Графикон бр.19: Најчесто користени содржини (линкови) од страна на учениците во училиштето

Како што гледаме начесто се употребуваат социјалните мрежи со содржините (линкови), како што се facebook, YouTube, google и MSN, додека многу малку се користи линкот Wikipedia или некоја друга содржина каде учениците можат да ги унапредат и продлабочуваат своите знаења.

Според бројот на учениците кои го користат интернетот во училиштето и видот на содржините, можеме да заклучиме дека на учениците не им се дозволува доволно слободен пристап на интернетот во училиштето и не се советуваат учениците кои содржини односно линкови на интернетот да ги користат.

Табела бр. 14: Слободниот пристап до содржините на интернетот од страна на учениците во нивниот дом

Праш.	Дали во Вашиот дом имате слободен пристап до сите содржини кои ги нуди интернетот	ДА	НЕ	Не одговориле
07.		152	77	14
Во %		62.55	31.69	5.76

Графикон бр.20: Слободен пристап на учениците до содржините на интернетот во својот дом

Сосема друга состојба имаме за користењето на интернетот од страна на учениците дома. 152 ученици или 62.55 % изјавиле дека имаа слободен пристап до сите содрини дома. Според овие податоци учениците не се спречени да го користат интернетот во домашните услови и дека контролата од страна на родителите е мала.

Една третина од учениците изјавиле дека немаат доволен пристап кон сите содршини на интернет страниците, што значи дена не им се дозволува да ги користат сите линкови кои ги нуди интернетот.

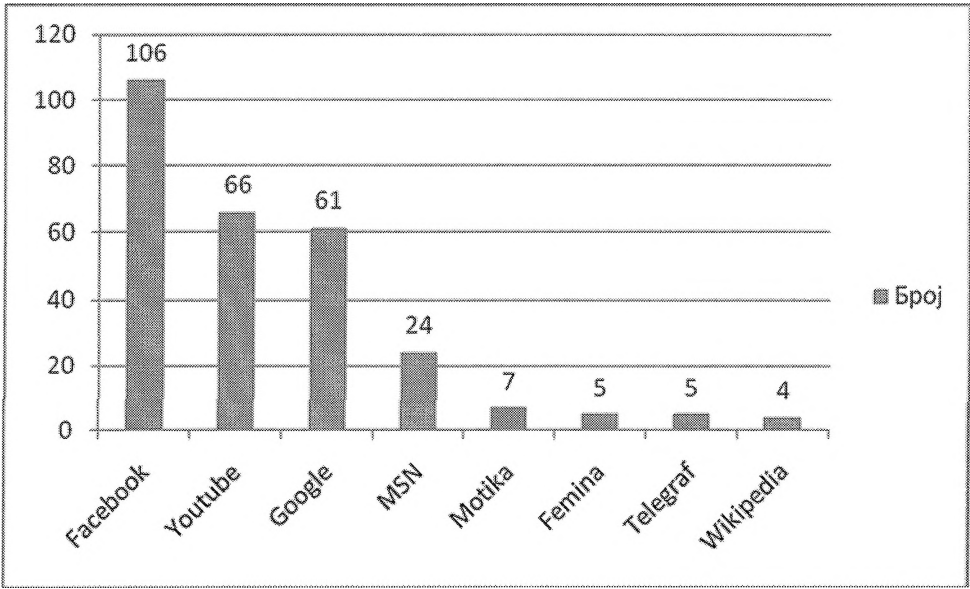
Табела бр. 15: Линковите кои најчесто ги користат учениците на интернет во нивниот дом, се:

Facebook	YouTube	Google	MSN	Motika	Telegraf	Femina
106	66	61	24	7	5	5

Hotmail	Idividi	Wikipedia	Yahoo	Sport	Muzika	TV
5	4	4	4	4	4	3

Goal	Erepublic	Zolta	Kajgana	Game	Nauka	Youjizz
3	2	2	2	2	1	1

Picnic	Miniclip	Twitter	Myspore	Livescore	Askmen	Skype
1	1	1	1	1	1	1

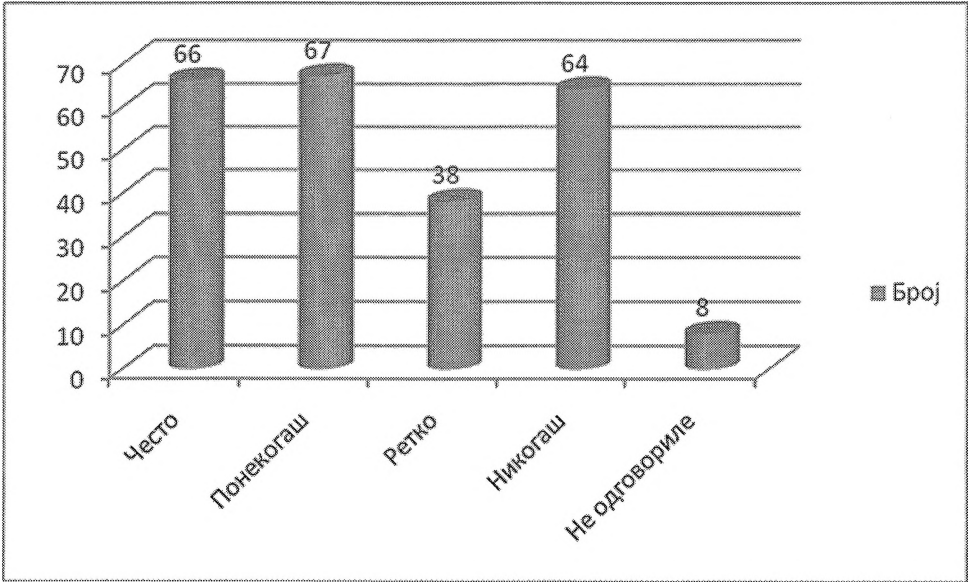

Графикон бр.21: Содржини (линкови) кои најчесто ги користат учениците во нивниот дом

Како што можеме да забележиме, учениците во нивните домови користат најразлишни видови на содржини, каде повторно социјалните мрежи се најчесто употребени.

Табела бр. 16: Контрола од страна на родителите за видот на содржините кои ги користат учениците на интернет

Праш.	Колку често вашите родители Ве контролираат кои содржини ги користите во интернет	Често	Понекогаш	Ретко	Никогаш	Не одговориле
08.		66	67	38	64	8
Во %		27.16	27.57	16.64	26.34	3.29

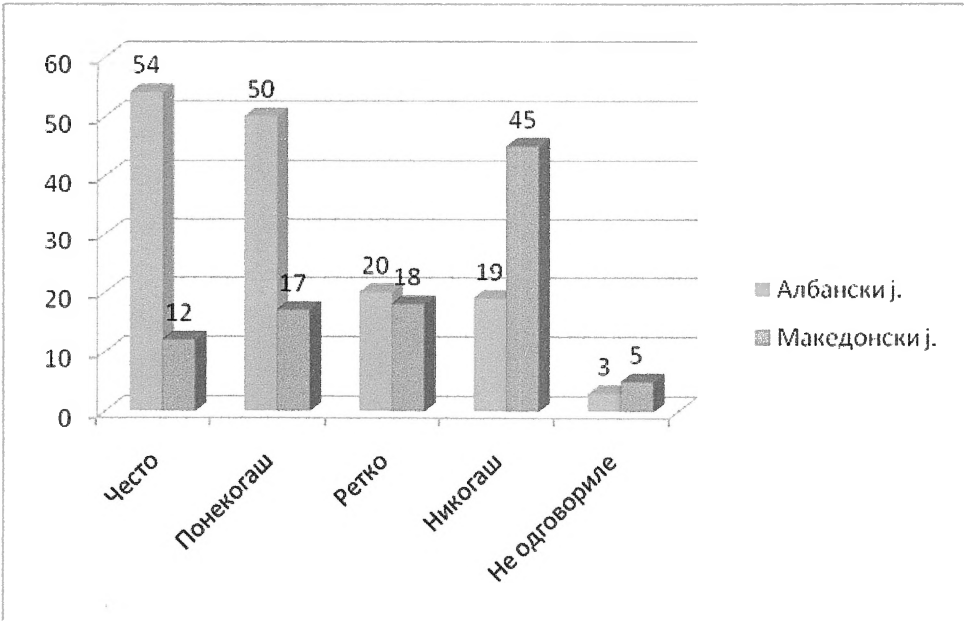
Графикон бр.22: Контрола од страна на родителите за видот на содржините кои ги користат учениците на интернет

Според извршената анкета, можеме да уочиме дека, сепак над учениците се врши контрола од страна на родителите. Кај дел од учениците таа контрола е честа или повремена појава, додека кај мал дел од нив (64 или 26.34 %) и нема контрола.

Добро е, што сепак, постои контрола и грижа од страна на родителите за начинот како се користи интернетот и видот на содржината која се користи. Интернетот нуди многу можности и има големо поље за искористување, но исто така, ако не се користи на правилен начин и стручно упатство може да биде штетен за учениците.

Табела бр. 17: Контрола од страна на родителите за видот на содржините кои ги користат учениците на интернет (по наставни јазици)

Праш.	Колку често вашите родители Ве контролираат кои содржини ги користите во интернет	Често	Понекогаш	Ретко	Никогаш	Не одговориле
08.						
	Настава на албански јазик	54	50	20	19	3
	Настава на македонски јазик	12	17	18	45	5

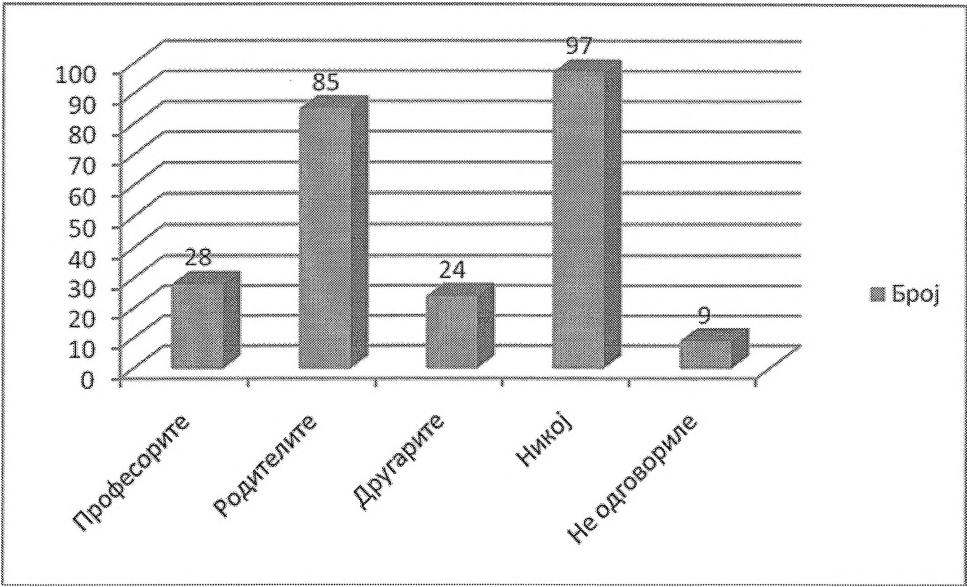
Графикон бр.23: Контрола од страна на родителите за видот на содржините кои ги користат учениците на интернет (по наставни јазици)

Контролата од страна на родителите е различен кај учениците кои учаат на албански наставен јазик од тие што учаат на макенски наставен јазик. По извршената анкета резултатите покажуваат дека значително повеќе контрола над видот на содржините кои се користат не интернетот имаат учениците кои учаат во настава на албански јазик.

Скоро 50 % од учениците кои учаат на макендонски наставен јазик изјавуваат дека нивните родители никогаш не ги контролираат кои содржини ги користат на интернетот. Дали е во прашање меѓусебната доверба помеѓу родителите и нивните деца или незаинтересираноста на родителите, останува да се проучува во некое друго истражување.

Табела бр. 18: Советодавна помош на учениците за видот на содржините кои ги користат на интернет

Праш.	Ко Ве советува најчесто кои содржини да ги користите на интернет	Професорите	Родителите	Другарите	Никој	Не одговориле
09.		28	85	24	97	9
Во %		11.52	34.98	9.88	39.92	3.70

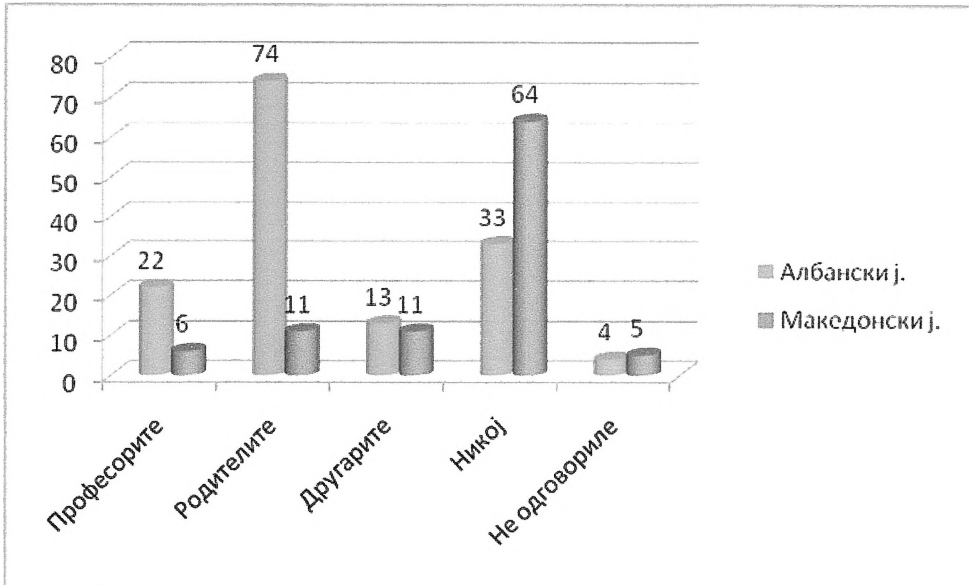
Графикон бр.24: Советодавна помош на учениците кои содржини да ги користат на интернет

На прашањето кои најчесто ги советуваат учениците при користењето на интернетот, најмногу изјавиле дека никој не ги советуваат, и тоа 97 ученици или 39.92 %, дека ги советуваат нивните родители се изјасниа 85 ученици или 34.98 %, додека само мал дел од учениците изјавиле дека примаат совети од нивните професори и нивните другари.

Очигледно дека и на ова прашање се јавуваат две групи на ученици на кои им помагаат родителите и другата група на учениците кои самите сурфаат на интернет.

Табела бр. 19: Советодавна помош на учениците за видот на содржините кои ги користат на интернет (по наставни јазици)

Праш. 09.	Ко Ве советува најчесто кои содржини да ги користите на интернет	Професорите	Родителите	Другарите	Никој	Не одговориле
	Настава на албански јазик	22	74	13	33	4
	Настава на македонски јазик	6	11	11	64	5

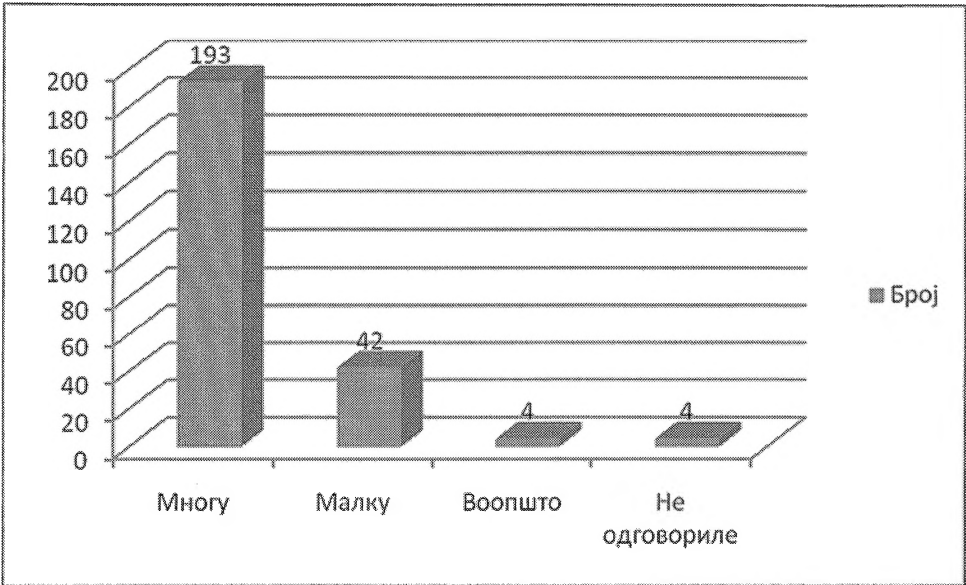
Графикон бр.25: Советодавна помош на учениците кои содржини да ги користат на интернет (по наставни јазици)

При споредбата по наставни јазици, ѝ на ово прашање можеме да уочиме дека најголемо влијание кај учениците имаат родителите на ученици кои учаат на албански наставен јазик, додека учениците кои учаат на македонски наставен јазик скоро не чувствуваат потреба никој да им помага.

Интересен е фактот дека и кај двете групи на ученици не примаат совети од своите вршњаци иако од линковите највеќе користат социјални мрежи. Можеме да констатираме дека комуникацијата меѓу самите учениците не е на ниво и дека повеќе ги почитуваат советите од повозрасните (родители, професори).

Табела бр. 20: Колку се задоволни учениците за услугите кои им ги нуди интернетот

Праш.	Колку сте задоволни од услугите кои Ви ги нуди интернетот?	Многу	Малку	Воопшто	Не одговориле
10.		193	42	4	4
Во %		79.49	17.28	1.65	1.65

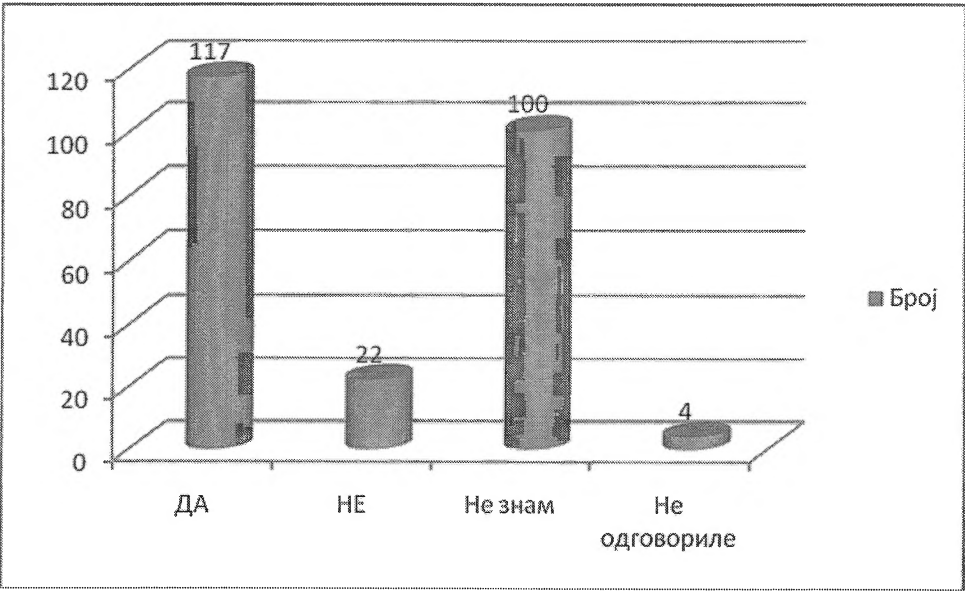

Графикон бр.26: Колку се задоволни учениците за услугите кои им ги нуди интернетот

Од резултатите на анкетањето јасно се гледа дека учениците се многу задоволни од услугите кои им ги нуди интернетот. 193 ученици или скоро 80 % од нив изјавиле дека се многу задоволни, додека само 4 ученици или 1.65 % не се задоволни од услугите кои им ги нуди интернетот.

Табела бр. 21: Влијанието на интернетот врз моралот и етичкиот кодекс кај младите средношколци во Македонија

Праш.	Дали мислите дека интернетот влијае врз моралот и етичкиот кодекс на младите средно-школци во Македонија?	ДА	НЕ	Не знам	Не одговорице
11.		117	22	100	4
Во %		48.15	9.05	41.15	1.65

Графикон бр.27: Мислење на учениците за влијанието интернетот врз моралот и етичкиот кодекс кај младите средношколци

Поставеното прашање: дали влијае интернетот врз моралот и етичкиот кодекс кај младите, изгледа ги ставил во дилема учениците, при што 100 ученици или 41.15 % од нив одговориле дека не знаат, односно не се сигурни во прашањето.

Од учениците што се изјасниле на прашањето 117 или 48.15 % од нив потврдиле позитивно – ДА, додека само 22 ученици или 9.05 % негативно – НЕ. Според ова можеме да констатираме дека учениците се во мислење дека интернетот влијае врз моралот и етичкиот кодекс кај младите.

Табела бр. 22: *Запоставување на училишните обврски на учениците поради интернетот*

Праш.	Колку често Ви се случува да ги запоставувате училишните обврски поради интернетот?	Често	Понекогаш	Ретко	Никогаш	Не одговориле
12.		54	65	54	65	5
Во %		22.22	26.75	22.22	26.75	2.06

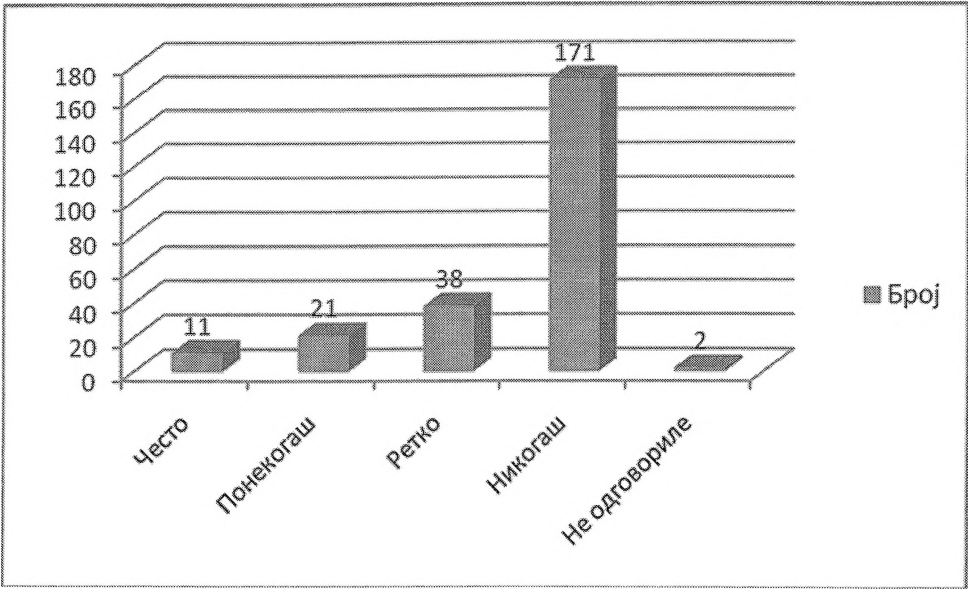
Графикон бр.28: *Запоставување на училишните обврски на учениците поради интернетот*

Резултатите од анкетаирањето ни покажуваат дека користењето на интернетот од страна на учениците рамномерно влијае во запоставувањето на училишните обврски. Сите категории (често, понекогаш, ретко, никогаш) се застапени скоро идентично, што значи дека оваа појава се појавува кај сите ученици поденакво.

Сепак треба да не загрижува фактот дека скоро 50 % од учениците изјавиле дека ги запоставуваат училишните обврски (често и понекогаш) и дека кај нив употребата на интернетот влијае негативно.

Табела бр. 23: Задоцнување на учениците во училиште поради интернетот

Праш.	Колку пати се случува да задоцните во училиште за да посветите повеќе време на интернетот?	Често	Понекогаш	Ретко	Никогаш	Не одговориле
13.		11	21	38	171	2
Во %		4.53	8.64	15.64	70.37	0.82

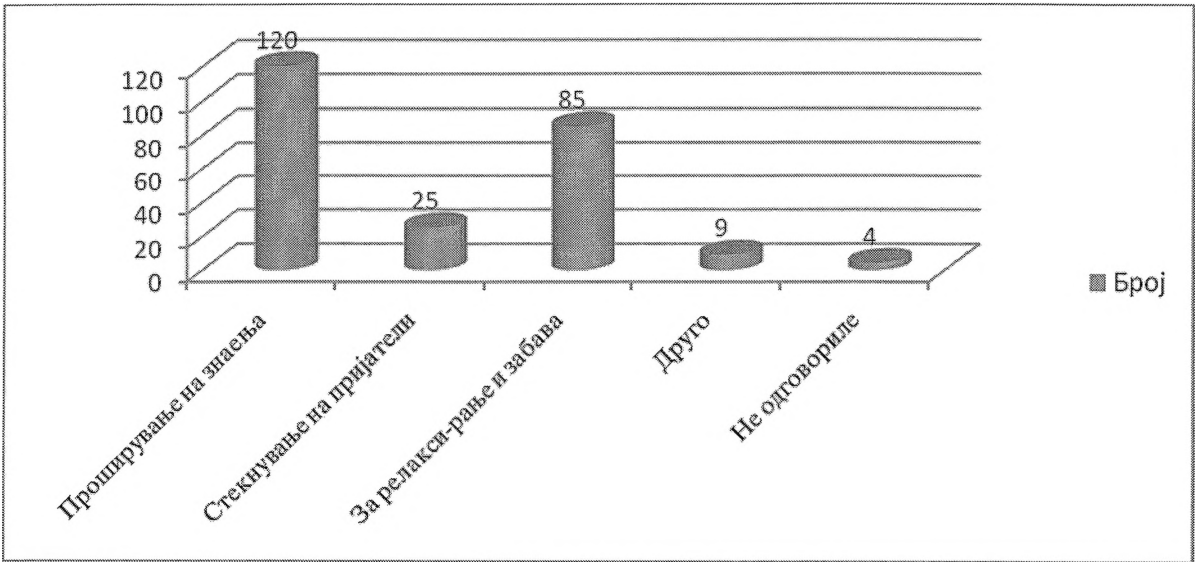

Графикон бр.29: Задоцнување на учениците во училиште поради интернетот

Користењето на интернетот не влијае врз задоцнувањето на учениците на часовите во училиште. Ова констатација го потврдуваат учениците на извршената анкета, на која 171 ученици или 70.37 % од нив одговориле дека никогаш не задоцнуваат на часови поради употребата на интернетот, додека само 10 % од нив одговориле дека интернетот е причината за задоцнување на првите часови.

Табела бр. 24: Причина поради кој учениците го користат интернетот

Праш	Зашто го корис- тите интерне- тот?	За да ги пропирам моите знаења	За да стекнам повеќе пријатели	За да се релаксирам и забавувам	Друго	Не одго- вориле
14.		120	25	85	9	4
	Во %	49.38	10.29	34.98	3.70	1.65

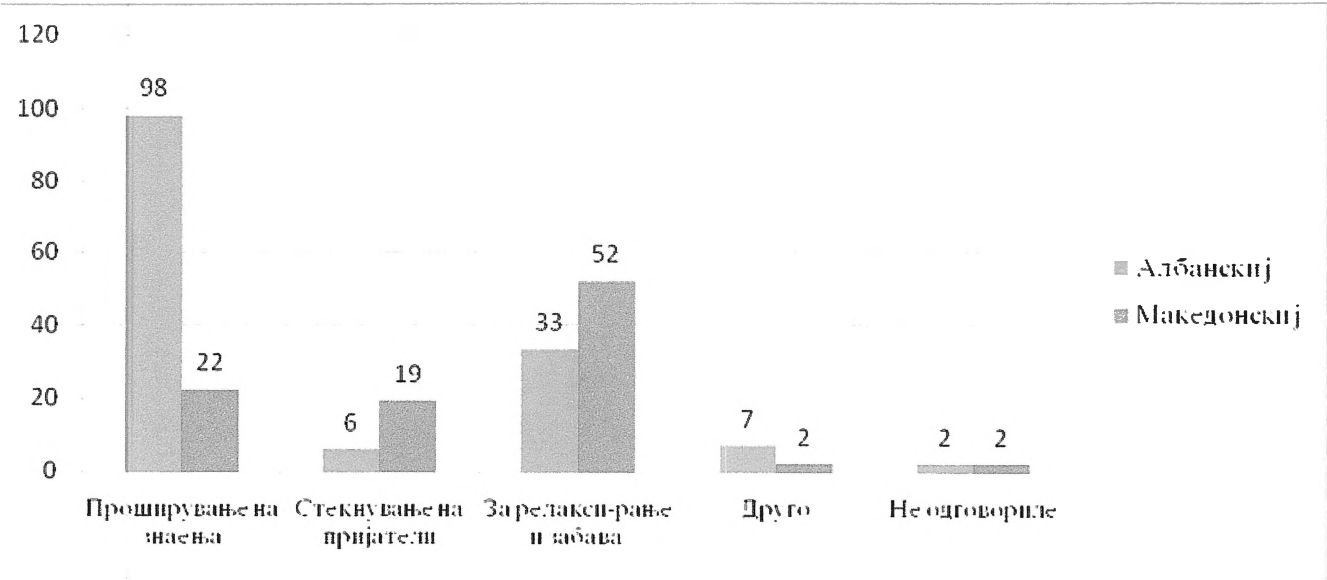
Графикон бр.30: Причина поради кој учениците го користат интернетот

Интересно е прашањето: Зашто го користат интернетот учениците, што е тоа што ги мотивира да го користат? Најголемиот дел учениците изјавиле дека две се најчести причини, и тоа, дека го користат за проширување на нивните знаења се изјасниле 120 ученици или 49.38 % и дека интернетот го користат за релаксирање и забава истакнале 85 ученици или 35 %.

Само 35 ученици или 10.29 % изјавиле дека интернетот го користат за стекнување на пријатели. За друга причина изјавиле 9 ученици, и тоа: дека се за сите наведени причини подеднакво, за да зборуваат со членовите на семејството кои се надвор од нашата земја и за добивање на информации.

Табела бр. 25: Причина поради кој учениците го користат интернетот (по наставни јазици)

раш	Зошто го користите интернетот?	Да ги проширам моите знаења	За да стекнам повеќе пријатели	За да се релаксирам и забавувам	Друго	Не одговориле
14.						
	Наст. на албански ј.	98	6	33	7	2
	Наст. на македонски ј.	22	19	52	2	2

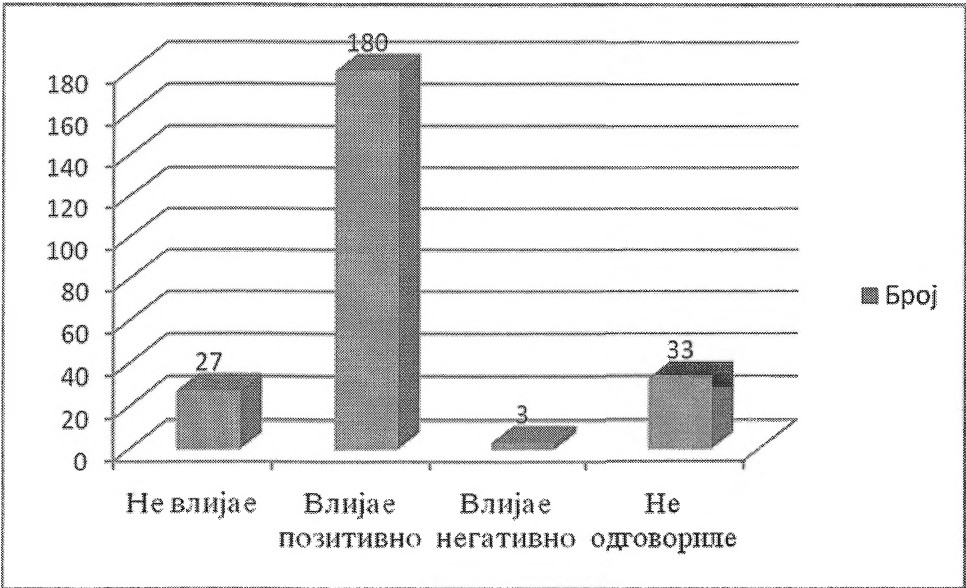
Графикон бр.31: Причина поради кој учениците го користат интернетот (по наставни јазици)

Кога ги споредуваме одговорите на учениците по наставни јазици, можеме да уочиме дека има разлика. Кај учениците кои учаат во настава на албански јазик главна причина за употреба на интернетот е проширувањето на знаењата додека само една третина од нив истакнуваат дека интернетот го користат за релаксирање и забава.

Учениците кои учаат во настава на македонски јазик го истакнуваат спротивното. Поголемиот дел од нив го користат интернетот за релаксирање и забава додека една третина од нив интернетот го користат за проширување на знаења и за стекнување на пријатели.

Табела бр. 26: Влијание на интернетот врз развивањето на комуникативните вештини на учениците

Праш.	Дали влијае користењето на интернетот врз развојот на комуникативните вештини?	Не влијае	Влијае позитивно	Влијае негативно	Не дго-вориле
15/1.		27	180	3	33
Во %		11.11	74.07	1.23	13.58

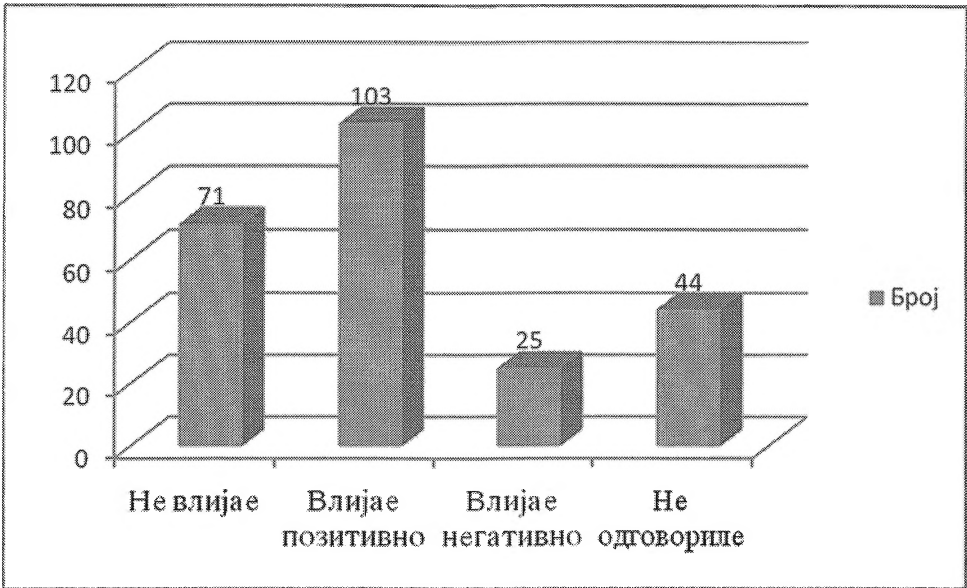
Графикон бр.32: Влијание на интернетот врз развивањето на комуникативните вештини на учениците

На прашањето: Дали влијае користењето на интернетот врз развојот на комуникативните вештини, најголемиот дел од учениците изјавиле дека влијае позитивно, и тоа: 180 ученици или 74.07 % од нив, додека само 27 ученици или 11.11 % изјавиле дека не влијаат.

Според ова можеме да заклучиме дека интернетот има позитивно влијание кај учениците во развивањето на нивните комуникативни вештини.

Табела бр. 27: Влијание на интернетот врз развивањето на вербалните вештини на учениците

Праш.	Дали влијае користењето на интернетот врз развојот на вербалните вештини?	Не влијае	Влијае позитивно	Влијае негативно	Не одговориле
15/2.		71	103	25	44
Во %		29.22	42.39	10.29	18.11

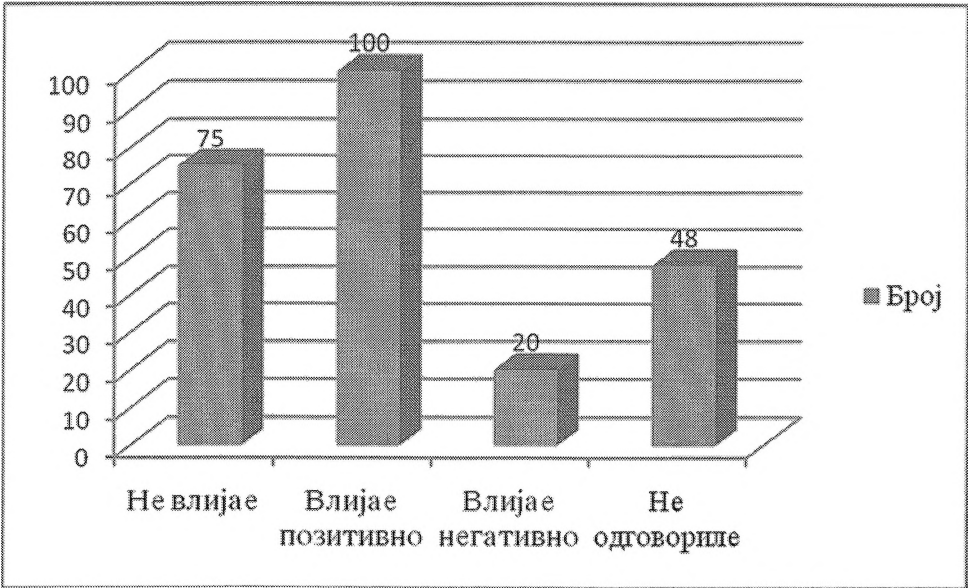
Графикон бр.33: Влијание на интернетот врз развивањето на вербалните вештини на учениците

Што се однесува до вербалните вештини, иако поголемиот број на учениците изјавиле дека интернетот влијае за развивање на вербалните вештини, значителен број од учениците, и тоа: 71 или скоро 30 % од нов изјавиле дека не влијаат. Но, и 25 ученици или 10.29 % изјавиле дека интернетот влијае негативно врз развојот на вербалните вештини.

Според овие податоци вербалните вештини не се меѓу јаките страни во развојот на ученичките способности.

Табела бр. 28: Влијание на интернетот врз развивањето на социјалните вештини на учениците

Праш.	Дали влијае користењето на интернетот врз развојот на социјалните вештини?	Не влијае	Влијае позитивно	Влијае негативно	Не дго-вориле
15/3.		75	100	20	48
Во %		30.86	41.15	8.23	19.75

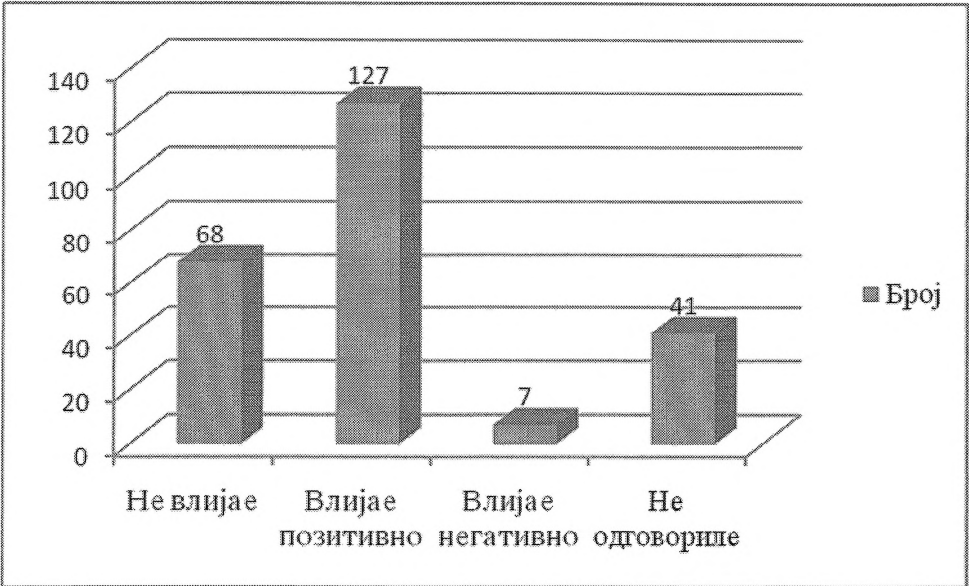

Графикон бр.34: Влијание на интернетот врз развивањето на социјалните вештини на учениците

Слични одговори, како за вербалните вештини, сé добиени и за развојот на социјалните вештини. 100 ученици или 41.15 % од нив изјавиле дека интернетот влијае позитивно врз развојот на социјалните вештини, додека 75 ученици или 30.86 % од нив изјавиле дека интернетот не вдијае врз развојот на социјалните вештини на учениците.

Табела бр. 29: Влијание на интернетот врз развивањето на способноста за решавање на проблеми кај учениците

Праш.	Дали влијае користењето на интернетот врз развојот на способноста за решавање на проблеми?	Не влијае	Влијае позитивно	Влијае негативно	Не дго-вориле
15/4.		68	127	7	41
Во %		27.98	52.26	2.88	16.87

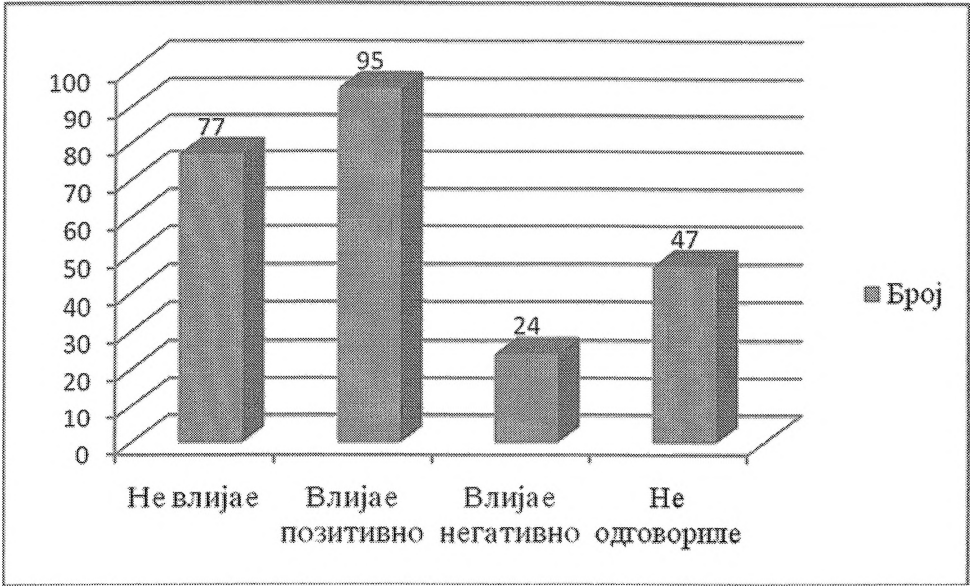
Графикон бр.35: Влијание на интернетот врз развивањето на способноста за решавање на проблеми кај учениците

Што се однесува до развојот на способноста на учениците за решавање на проблеми, поголемиот дел од учениците, и тоа 127 или 52.16 % од нив изјавиле дека интернетот влијае позитивно додека само 68 ученици или 28 % изјавиле дена воопшто не влијае.

Според одговорите на прашањето, интернетот им помага на учениците да решаваат разни проблемски ситуации во животот, односно при појавата на разни проблеми учениците решение бараат на интернет.

Табела бр. 30: Влијание на интернетот врз развивањето на упорноста и истрајноста кај учениците

Праш.	Дали влијае користењето на интернетот врз развојот на упорноста и истрајноста?	Не влијае	Влијае позитивно	Влијае негативно	Не дго-вориле
15/5.		77	95	24	47
Во %		31.69	33.09	9.88	19.34

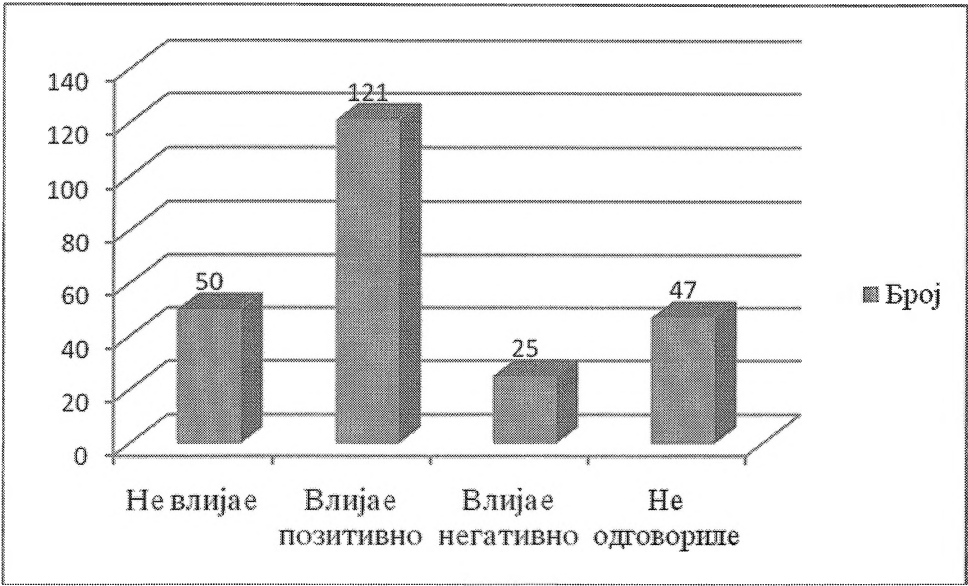

Графикон бр.36: Влијание на интернетот врз развивањето на упорноста и истрајноста кај учениците

За развојот на интернетот врз упорноста и истрајноста учениците се поделени во своите мислење. Дел од нив мислат дека интернетот влијае врз развојот на способноста за упорност и истрајност додека другиот дела се во мислење дека нѝ влијаат. Само 24 ученици или скоро 10 % се во мислење дека интернетот влијае негативно врз спосособноста за упорност и истрајност.

Табела бр. 31: Влијание на интернетот врз развивањето на имагинацијата кај учениците

Праш.	Дали влијае користењето на интернетот врз развојот на имагинацијата?	Не влијае	Влијае позитивно	Влијае негативно	Не дго-вориле
15/6.		50	121	25	47
Во %		20.58	49.79	10.29	19.34

Графикон бр.37: Влијание на интернетот врз развивањето на имагинацијата кај учениците

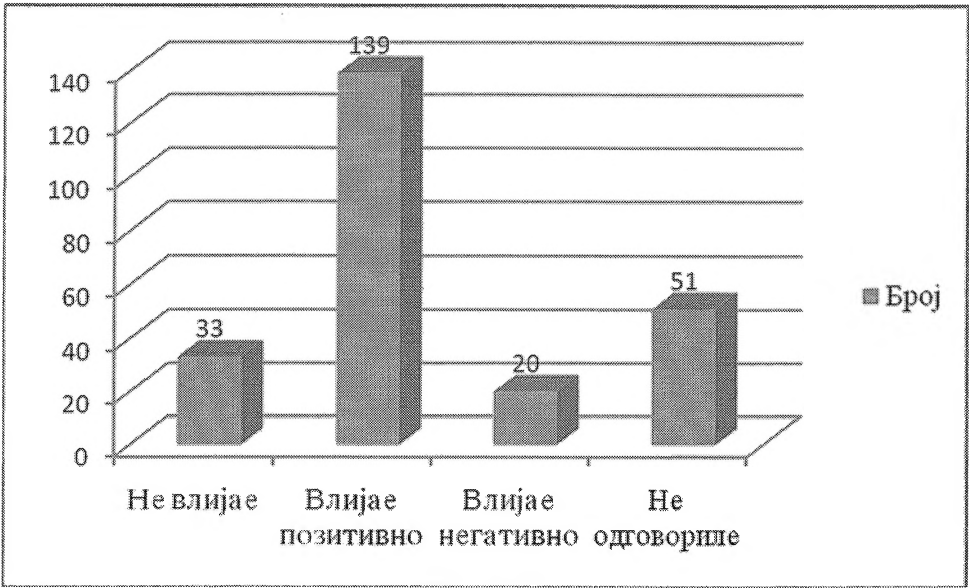
Поголемиот дел од учениците, и тоа 121 или скоро 50 % од нив изјавиле дека интернетот влијае позитивно врз развојот на имагинацијата на учениците, додека само 50 ученици или 20.58 % изјавиле дека интернетот не влијае врз развојот на имагинацијата кај учениците.

Според ова, со употребата на линковите на интернетот, кај учениците се развива креативноста и способноста за имагинација, што е спротивно мислење со констатацијата на Karl Fisch⁹⁴ на своето истражување во Канада, кој тврдел дека интернетот влијае негативно врз способноста за имагинација кај учениците.

⁹⁴ Fisch, K., *Screens & School Success*, www.screensmart.ca/School_Success.html, Канада, 2010, стр. 4.

Табела бр. 32: Влијание на интернетот врз развивањето на љубопитноста кај учениците

Праш.	Дали влијае користењето на интернетот врз развојот на љубопитноста?	Не влијае	Влијае позитивно	Влијае негативно	Не дго-вориле
15/7.		33	139	20	51
Во %		13.58	57.20	8.23	20.99

Графикон бр.38: Влијание на интернетот врз развивањето на љубопитноста кај учениците

Слични одговори, како за влијанието на интернетот за развојот на имагинацијата на учениците, добиени се и за развојот на љубопитноста. 139 ученици или 57.20 % од нив изјавиле дека интернетот влијае позитивно врз развојот на љубопитноста кај учениците додека само 33 ученици или 13.58 % од нив изјавиле дека интернетот не влијае врз развојот на љубопитноста.

И овие одговори се спротивни од констатацијана на истражувачот Karl Fisch⁹⁵ во неговото истражување во Канада.

⁹⁵ Fisch, K., *Screens & School Success*, www.screensmart.ca/School_Success.html, Канада, 2010, стр. 4.

Табела бр. 33: Влијанието на интернетот врз развивање на способности и вештини кај учениците

Бр.	Име на способноста или вештина	Не влијае	Влијае		Не одговорише
			Позитивно	Негативно	
1.	Комуникациски	27	180	3	33
2.	Вербални	71	103	25	44
3.	Социјални	75	100	20	48
4.	Решавање проблеми	68	127	7	41
5.	Упорност, истрајност	77	95	24	47
6.	Имагинација	50	121	25	47
7.	Љубопитност	33	139	20	51
ВКУПНО		401	865	124	311
Во просек на ученик		57.3	123.6	17.7	44.4
Во %		23.57	50.85	7.29	18.28

Од одговорите на учениците во спроведената анкета, прикажана во табелата 33, можеме да заклучиме дека интернетот влијае врз развојот на гореспоменатите вештини и способности. Најголемо влијание интернетот има врз развојот на комуникациските способности, развојот на имагинацијата и љубопитноста додека помалку влијание има врз развојот на вербалните и социјалните вештини како и кај способноста за упорност и истрајност.

Општ заклучок е дека интернетот позитивно влијае врз развојот на способностите и вештините на учениците од средните училишта во Македонија.

2. АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ДОБИЕНИ ОД ПРАШАЛНИКОТ ЗА ПРОФЕСОРИ КОИ ПРЕДАВААТ ВО СРЕДНИТЕ УЧИЛИШТА ВО ОПШТИНА ТЕТОВО

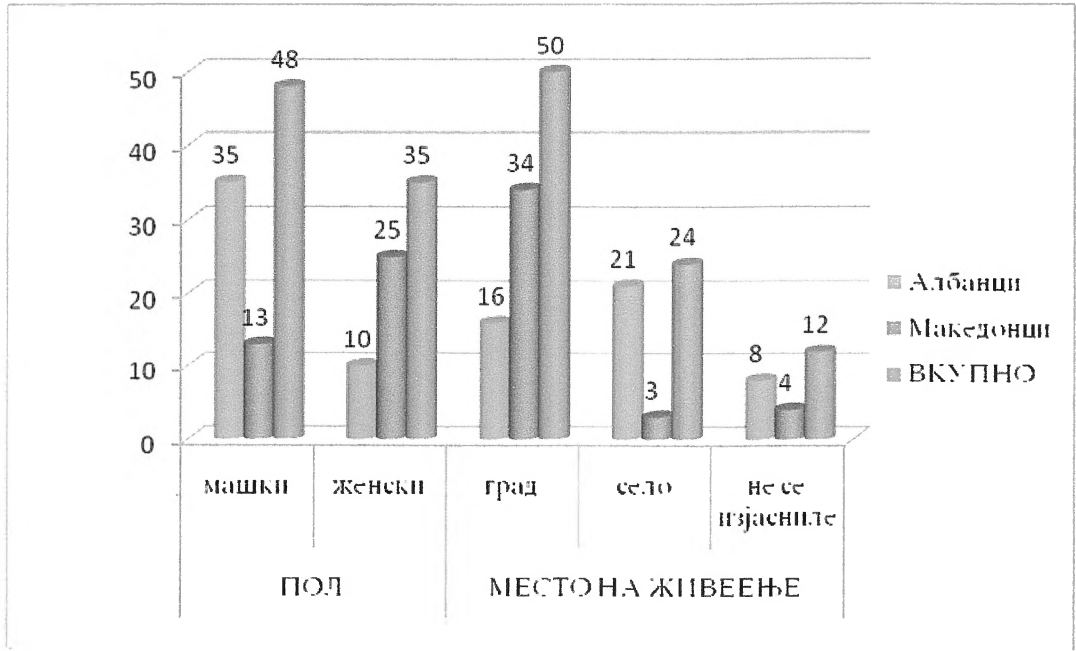
Во периодот мај-јуни 2011 години беа анкетирани вкупно 86 професори кои предаваат во III година во 5 средни училишта од општина Тетово. Етничката структура на професорите е како што следува: 45 професори биле од албанска етничка припадност, додека 41 професори од македонска етничка припадност.

Прашалникот се состоеше од 15 прашања. На прашалникот професорите одговараа писмено. Прашањата биле од отворен, затворен и комбиниран тип. Се одговараше со:

- заокружување на едно од двата поставени прашање;
- заокружување на едно од двата поставени прашање со додатно објаснување за позитивниот одговор;
- заокружување на едно од три или повеќе поставени прашања;
- Одредување на одговорот според скалата за проценка на насоката за влијателноста кон ученикот.

Табела бр. 34: Општи податоци за професорите

ОПШТИ ПОДАТОЦИ ЗА ПРОФЕСОРИТЕ	П О Л		Место на живеење		
	Машки	Женски	Град	Село	Не се изјасниле
Албанци	35	10	16	21	8
Македонци	13	28	34	3	4
ВКУПНО	48	38	50	24	12
Во %	55.81	44.19	63.95	27.90	13.95

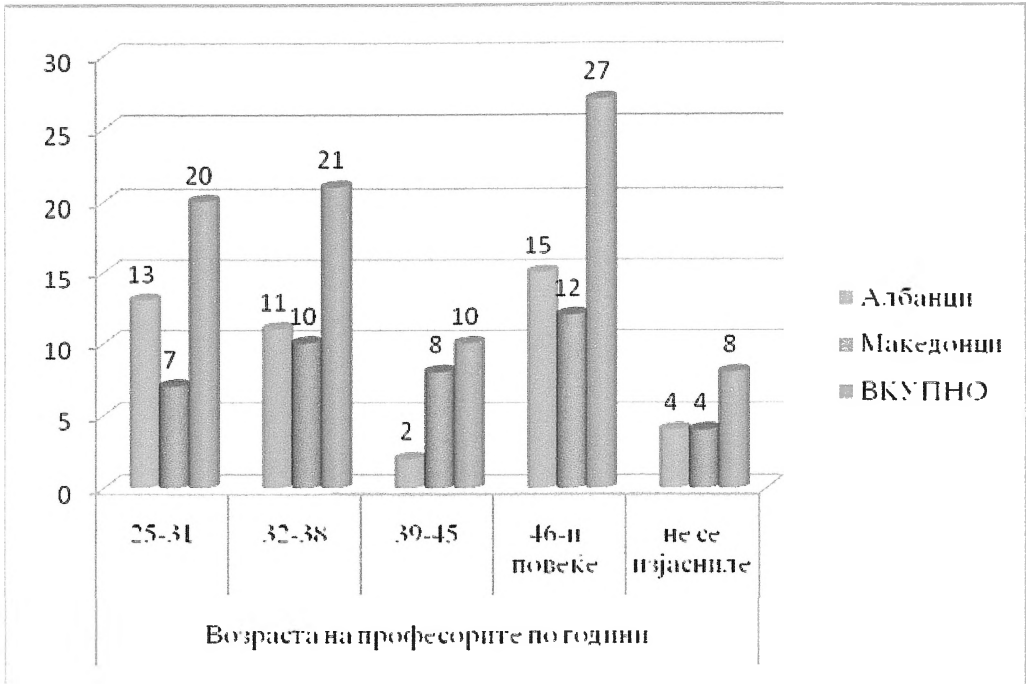
Графикон бр.39: Општи податоци за професорите по пол и место на живеење

Од анкетираниите професори од албанската етничка заедница поголемиот дел се од машки пол и со место на живеење во селата, додека кај анкетираниите професори од македонската етничка заедница претежно се од женскиот пол и скоро сите со место на живеење во градот.

Дел од анкетираниите професори не се изјаниле за местото на живеење, и тоа скоро 14 % од вкупниот број.

Табела бр. 35: Општи податоци за возраста на професорите

ОПШТИ ПОДАТОЦИ ЗА ПРОФЕСОРИТЕ	Возраста на професорите по години				
	25-31	32-38	39-45	46 и повеќе	Не се изјасниле
Албанци	13	11	2	15	4
Македонци	7	10	8	12	4
ВКУПНО	20	21	10	27	8
Во %	23.26	24.42	11.63	31.39	9.30

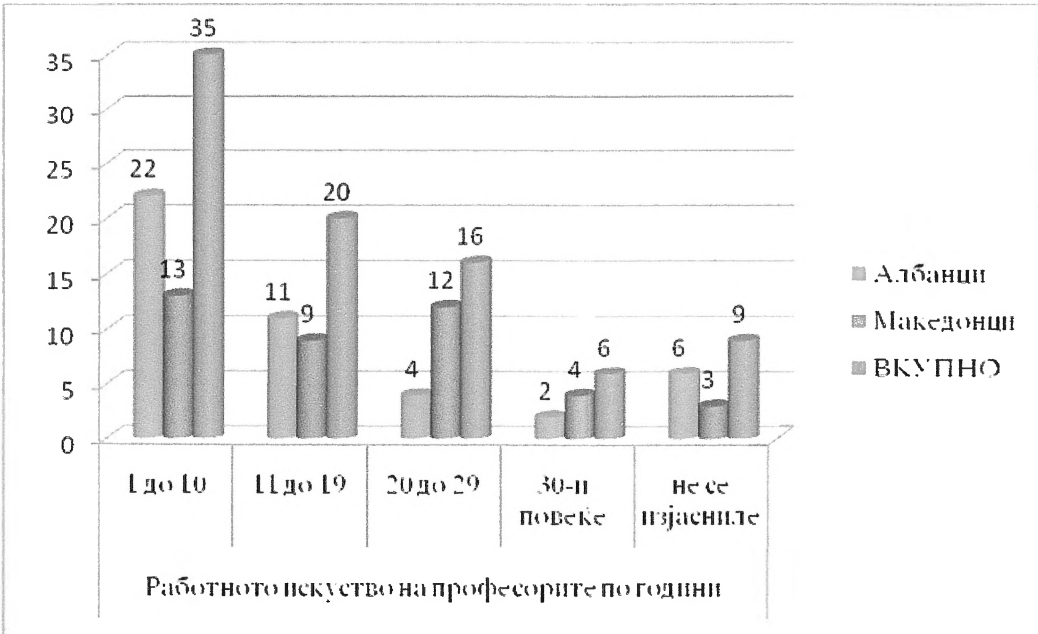
Графикон бр.40: Општи податоци за професорите по возраста

Анкетираните професори се со различна возраст со мала доминација на професорите со возраста поголема од 46 години. Ако ги споредуваме по етничка пропадност ќе забележиме дека професорите албанци се застапени со помлад кадар, додека професорите македонци се повозрасни.

Воопшто структурата на анкетираните професори е различна, која ни помага да добиеме пообјективни информации од сите возрасти на професорите.

Табела бр. 36: Општи податоци за работното искуство на професорите

ОПШТИ ПОДАТОЦИ ЗА ПРОФЕСОРИТЕ	Работното искуство на професорите по години				
	0 - 10	11 - 19	20-29	30 и повеќе	Не се изјасниле
Албанци	22	11	4	2	6
Македонци	13	9	12	4	3
ВКУПНО	35	20	16	6	9
Во %	40.70	23.26	18.60	6.98	10.46

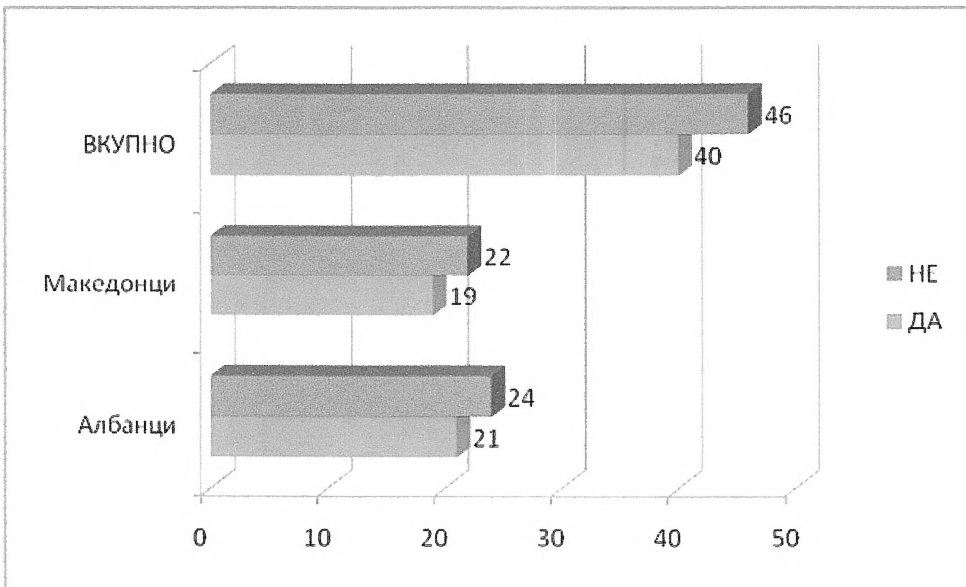
Графикон бр.41: Општи податоци за професорите по работно искуство

По однос на работното искуство, анкетираните професори се со мало работно искуство. Дури 40.70 % од анкетираните професори се со помало од 10 години и 23.26 се со искуство од 11-19 години, додека само 7 % од професорите се со искуство поголемо од 30 години.

Според наведените податоци можеме да заклучиме дека кај анкетираните професори недостига работното искуство, но затоа овој податок претставува можност за примена на искуствата од повозрасните професори во наставната пракса.

Табела бр. 37: Мислење на професорите за употреба на интернетот од страна на учениците во училиштето

	Албанци		Македонци		ВКУПНО	
	f	%	f	%	f	%
ДА	21	46.67	19	46.34	40	46.51
НЕ	24	53.33	22	53.66	46	53.49
ВКУПНО	45	100	41	100	86	100

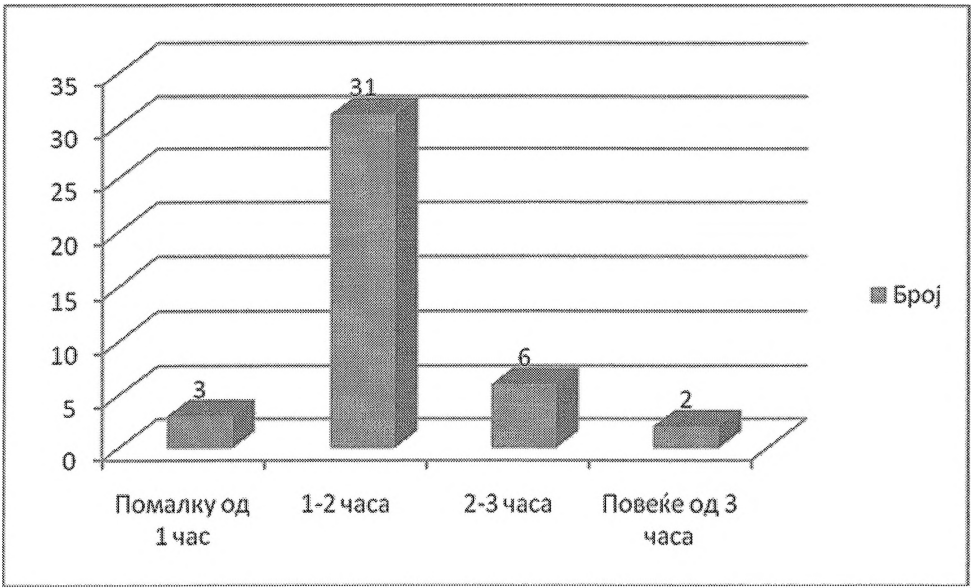
Графикон бр.42: Употреба на интернетот од учениците во училиштето

Анкетираните професори немаат изградено јасен став дека учениците го користат интернетот во училиште. Истражувањето наведува до тоа дека скоро 50 % од професорите немаат сознание за тоа дека интернетот им е достапен на учениците во училиштето. Овој податок се однесува како за професорите од албанска етничка заедница, така и за професорите од македонска етничка заедница.

Според овие податоци можеме да заклучиме дека скоро 50 % од професорите не го користат интернетот за време на наставата со учениците или можеби воопшто не ги користат интернет услугите.

Табела бр. 38: Времетраењето на употреба на интернетот од учениците во училиштето

Праш.	Ако сте одговориле со ДА, колку часа во текот на денот го користат интернетот	Помалку од 1 час	1-2 часа	2-3 часа	Повеќе од 3 часа
01.		3	31	6	2
Во %		7.14	73.81	14.29	4.76

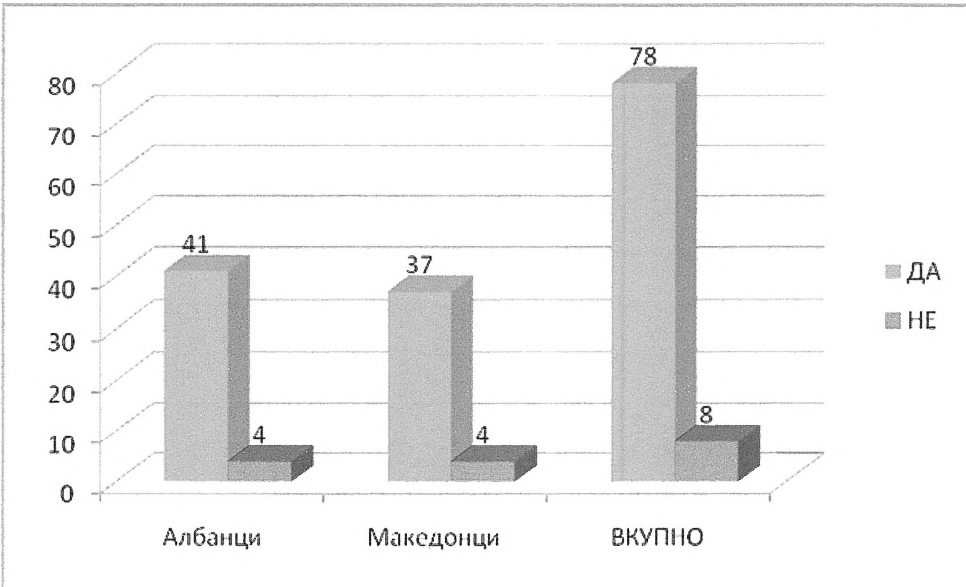
Графикон бр.43: Времетраењето на употреба на интернетот од учениците во училиштето

Најголемиот дел од професорите потврдуваат дека учениците го користат интернетот во училиште помеѓу еден и два часа. Кога се има во предвид дека во средните училишта во општина Тетово се учи во две смени и дека нема време да се реализираат редовните часови, овој податок можеме да го земаме како реален.

Значи, и тие ученици, кои според професорите го користат интернетот во училиштето (46.7 %), се задржуваат само 1-2 часа пред интернетот или го користат само провизорно.

Табела бр. 39: Мислење на професорите за употреба на интернетот на учениците во нивните домови (куќи)

Праш.	Дали имате сознание дека вашите ученици имаат интернет мрежа во нивниот стан (куќа)	ДА	НЕ
02.			
	Албанци	41	4
	Македонци	37	4
	ВКУПНО	78	8
	Во %	90.7	9.3

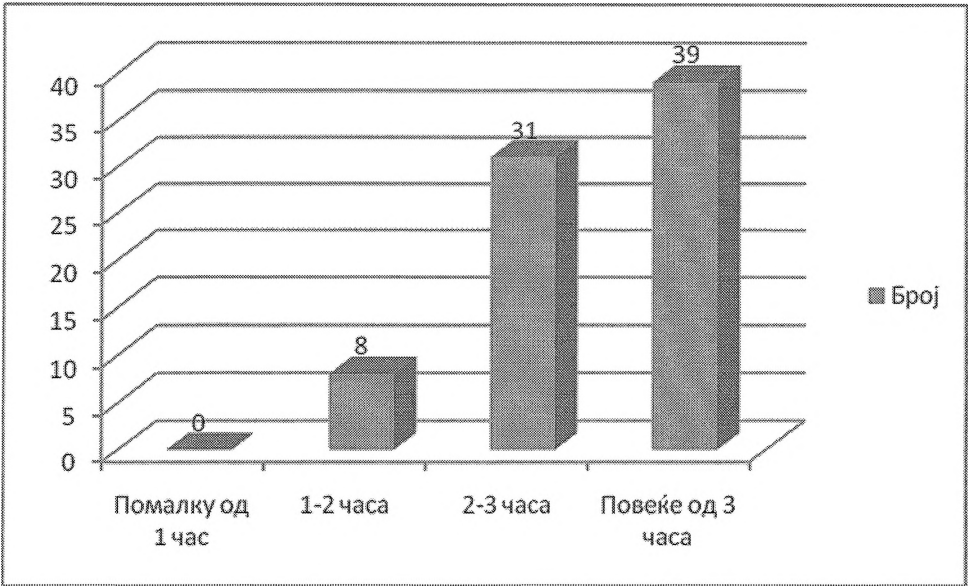
Графикон бр.44: Употреба на интернетот од учениците во нивните домови

За прашањето на употребата на интернетот од учениците во нивните домови (куќи), скоро 91 % од анкетираниите професори се изјасниле позитивно, додека само 9% од професорите се изјасниле дека немаат сознание дека учениците имаат интернет во нивните домови.

Податокот дека скоро 91 % од учениците имаат интернет дома покажува дека порастот на користењето на интернетот во Македонија е голем и скоро сите домови се снабдени со компјутери и интернет мрежи.

Табела бр. 40: Времетраењето на употреба на интернетот учениците во нивните станови (куќи)

Праш.	Ако сте одговориле со ДА, колку часа во текот на денот го користат интернетот	Помалку од 1 час	1-2 часа	2-3 часа	Повеќе од 3 часа
02.		0	8	31	39
Во %		0	10.26	39.74	50

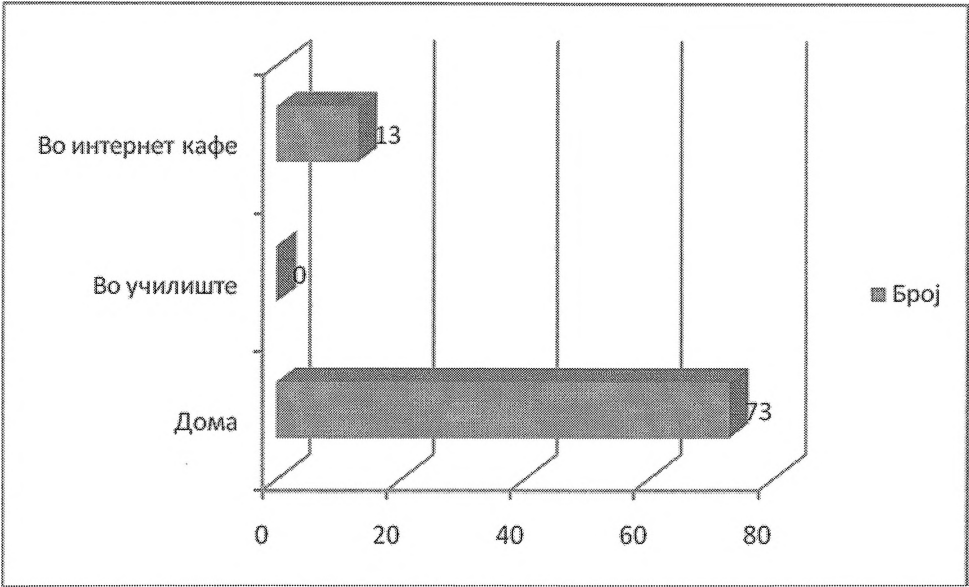
Графикон бр.45: Времетраењето на употреба на интернетот учениците во нивните станови (куќи)

Ако за употребата на интернетот од учениците во училиште професорите имаа мислење дека тоа е еден час дневно, за користењето во нивните домови професорите мислат дека тоа се 2, 3 и повеќе часови. Ово мислење го тврдат скоро 90 % од анкетираниите професори, додека само 10 % од анкетрираните професори се во мислење дека учениците го користат интернетот во нивните домови од 1 до 2 часа во текот на денот.

Овој податок покажува дека учениците можноста за употреба на интернетот го имаат само во нивните домови.

Табела бр. 41: Каде најчесто го употребуваат интернетот учениците

Праш.	Каде мислите дека учениците најчесто го користот интернетот	Дома	Во училиште	Во интернет кафе
03.		73	0	13
Во %		84.88	0	15.12

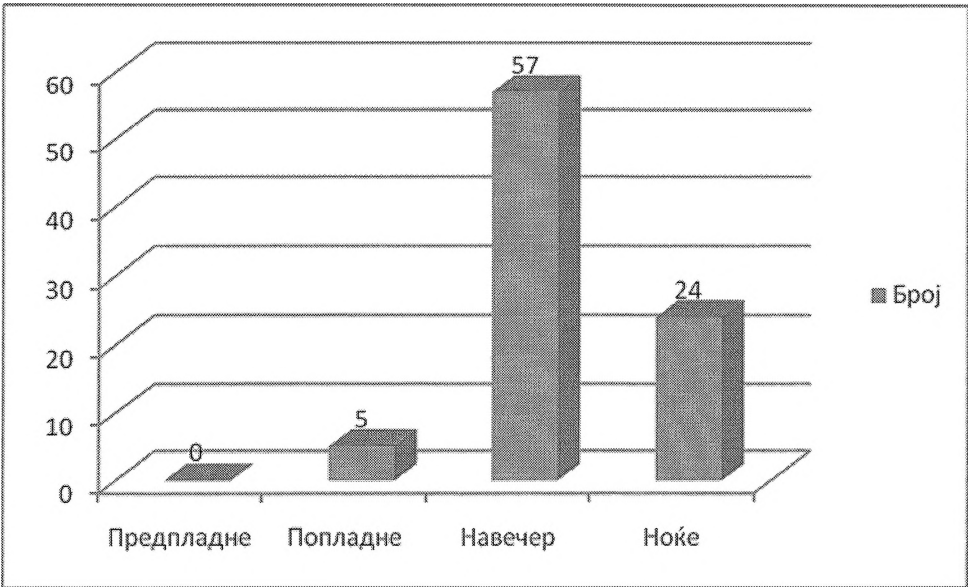
Графикон бр.46: Местото каде учениците најчесто го користат интернетот

И за прашањето каде најчесто учениците го користат интернетот, професорите тврдат дека тоа се нивните домови односно куќи за кое прашање се изјасниле скоро 85 %, додека само 15 % од анкетираниите професори одговореа дека најчесто учениците користат интернет во интернет кафулињата.

Интересен е фактот дека ниеден од анкетираниите професори не одговорил дека учениците најчесто го користат интернетот во нивните училишта.

Табела бр. 42: Мислење на професорите за времето кога најчесто се употребува интернетот од страна учениците

Праш.		Пред- пладне	Попладне	Навечер	Ноќе
04.	Кога мислите дека најчесто го користат интернетот	0	5	57	24
Во %		0	5.81	66.28	27.91

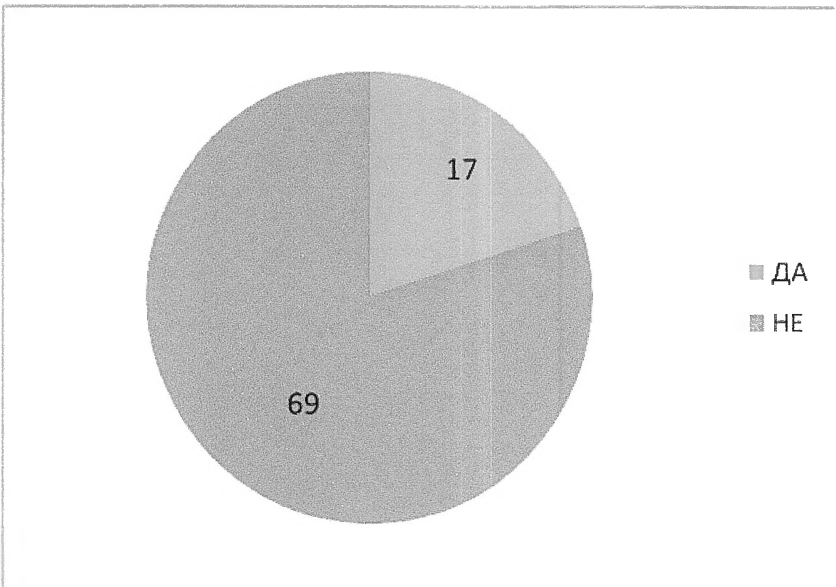
Графикон бр.47: Времето кога најчесто учениците го употребуваат интернетот

Во поглед на времетраењето кога најчесто го користат интернетот учениците, професорите тврдеа дека тоа се вечерните часови, за кое одговориле 66 % од нив додека скоро 28 % одговориле дека учениците најчесто го користат интернетот ноќе односно во подоцнешните часови.

Секако дека сурфањето на интернет во подоцнешните часови влијае негативно кај учениците, особено ако наредниот ден е работен и би требало учениците да бидат одморени, посветени и концентрирани на наставните часови во училиштата.

Табела бр. 43: Слободниот пристап до содржините на интернетот од страна на учениците во училиштето

Праш.	Дали во Вашето училиште учениците имаат слободен пристап до сите содржини кои ги нуди интернетот	ДА	НЕ
05.		17	69
Во %		19.77	80.23

Графикон бр.48: Слободниот пристап до содржините на интернетот од учениците во училиштето

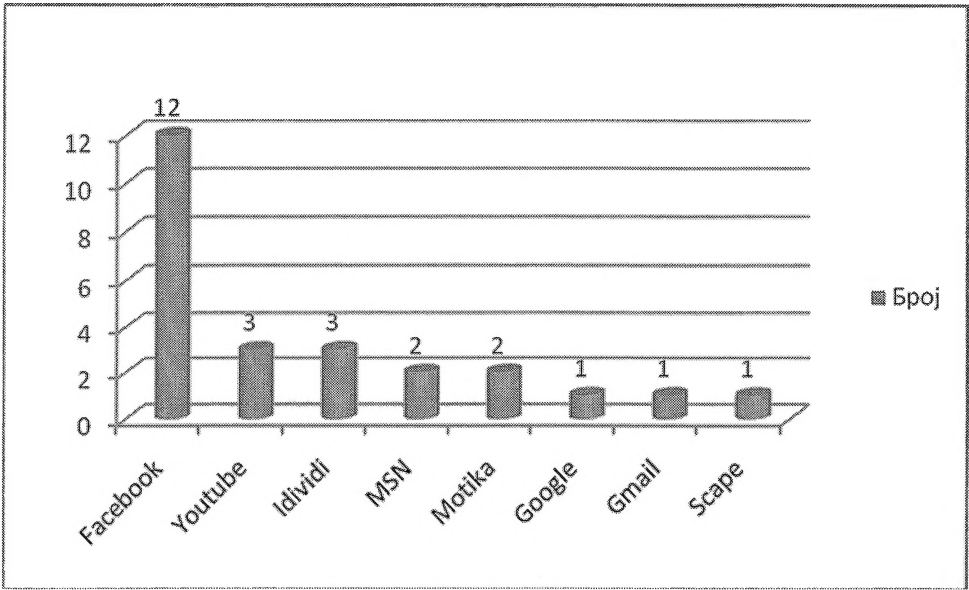
Според одговорите на анкетираните професори учениците немаат слободен пристап до сите содржини кои ги нуди интернетот. Ово го тврдат 80 % од анкетираните професори, додека само 20 % од професорите тврдат дека учениците имаат слободен пристап до сите содржини кои ги нуди интернетот.

По наведениот податок можеме да констатираме дека во училиштата не им се дозволуваат на учениците слободно да ги користат на интернет содржините кои им се потребни и дека постои контрола и ограничување од овој поглед.

Табела бр. 44: Мислење на професорите за линковите кои најчесто ги користат учениците на интернет во училиштето се:

Facebook	Youtube	Idividi	MSN	Motika	Google	MS-dos
12	3	3	2	2	1	1

Gmail	Scape	On-net	Sportlife	Rezultati	Vecer	Vesti
1	1	1	1	1	1	1

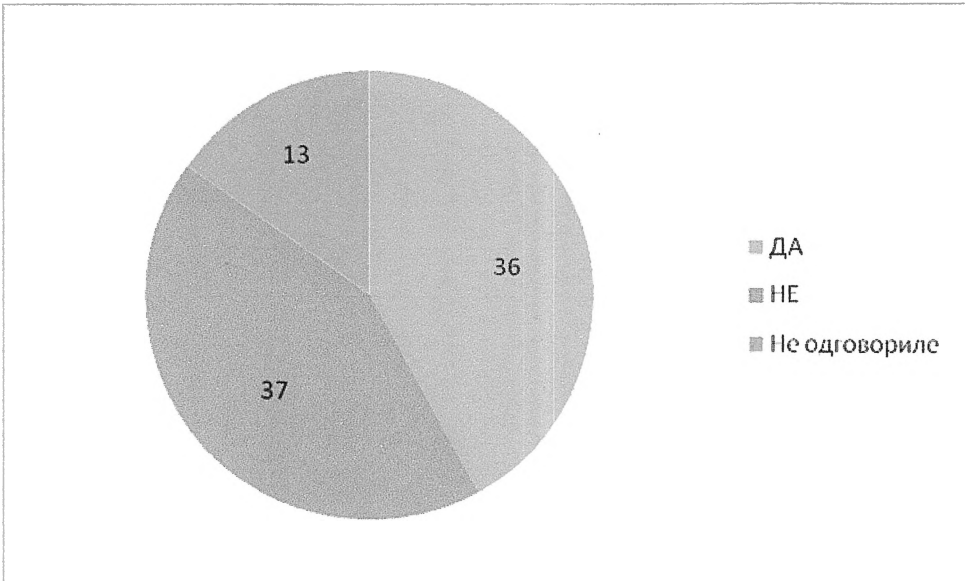
Графикон бр.49: Линковите кои најчесто учениците ги користат на интернет во училиштето

Поголемиот дел од анкетираните професори одговориле дека најчесто учениците ги користат социјалните мрежи, како што се: facebook, youtube, idividi, MSN и мотика, додека не ги спомнуваат научно-образовните линкови, како што се: Wikipedia, sciences, natura, screensmart и други.

Одговорите на анкетираните професори на наведуваат до констатацијата дека интернетот учениците го употребуваат во училиштето за забава и релаксација преку користење на социјални мрежи на интернетот.

Табела бр. 45: Контрола од страна на родителите за видот на содржините кои ги користат учениците на интернет

Праш.	Дали родителите на учениците имаат сознание дека нивните деца го користат интернет во училиштето	ДА	НЕ	Не одговориле
06.		36	37	13
Во %		41.86	43.02	15.12

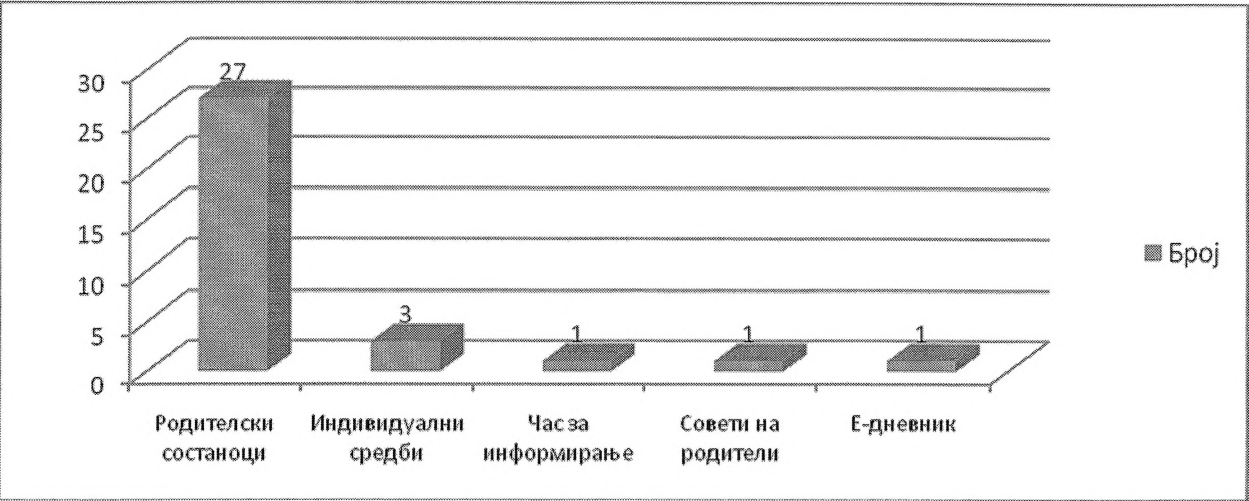
Графикон бр.50: Контрола од родителите за видот на содржините кои ги користат учениците на интернет

Во поглед на контролата од страна на родителите за видот на содржините кои ги користат учениците во училиште, професорите одговориле дека родителите делумно ги контролираат. Со овој податок ни се дава до знаење дека дел од професорите соработуваат со родителите на учениците во однос на употребата на интернетот, додека дел од нив немаат сознание за овој прашање, или пак не соработуваат со родителите на учениците.

Но, според овие податоци и родителите не се доволно заинтересирани за тоа, кои содржини од интернетот им се достапни на нивните деца во училиштето.

Табела бр. 46: Начини преку кои се информираат родителите на учениците за користењето на интернетот од страна на учениците

Родителски состаноци	Индивидуални средби	Час за информирање	Совети на родители	Е-дневник
27	3	1	1	1

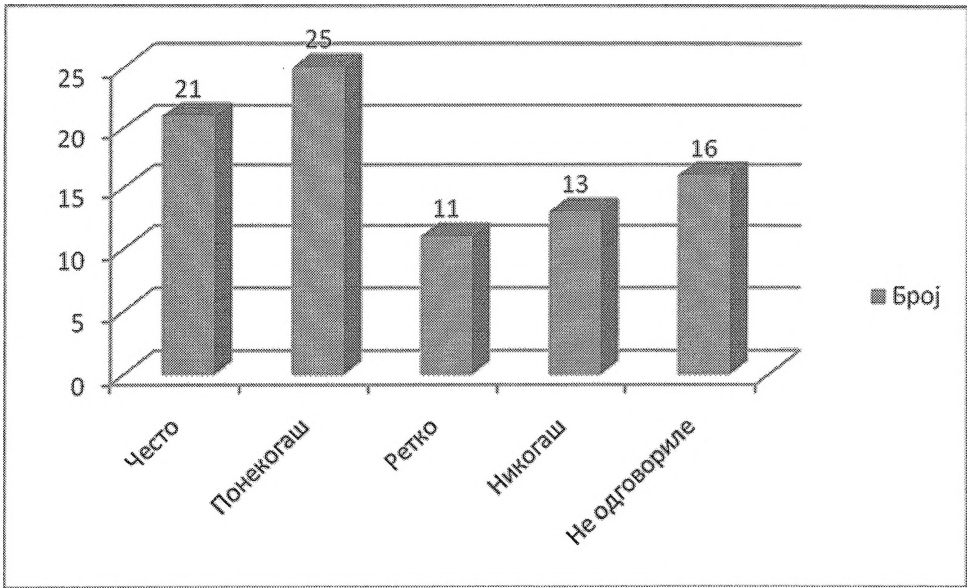
Графикон бр.51: Начини преку кои се информираат родителите на учениците за користењето на интернетот од страна на учениците

Според податоците од анкетањето, најголемиот дел од професорите за користењето на интернетот од страна на учениците ги информираат родителите според традиционалната форма – преку родителски состаноци, додека само тројца професори го користат индивидуалната форма на контакти.

Сметаме дека е потребно да се користат почесто индивидуалните средби, особено кога се работи за индивидуални случаи или за поедини ученици и да се разгледат можностите за што поефикасно користење на интернет услугите од страна на учениците. Во родителски состаноци професорите можат да дадат само општи констатации и совети додека на индивидуалните средби можат да им посветат поголемо внимание за секој ученик поединечно и случаевите да ги решат според нивната специфичност.

Табела бр. 47: Контрола од професорите за видот на содржините кои ги користат учениците на интернет

Праш.	Колку често ги контролирате Вашите ученици кои содржини да ги користат во интернетот	Често	Понекогаш	Ретко	Никогаш	Не одговориле
07.		21	25	11	13	16
Во %		24.42	29.07	12.79	15.11	18.61

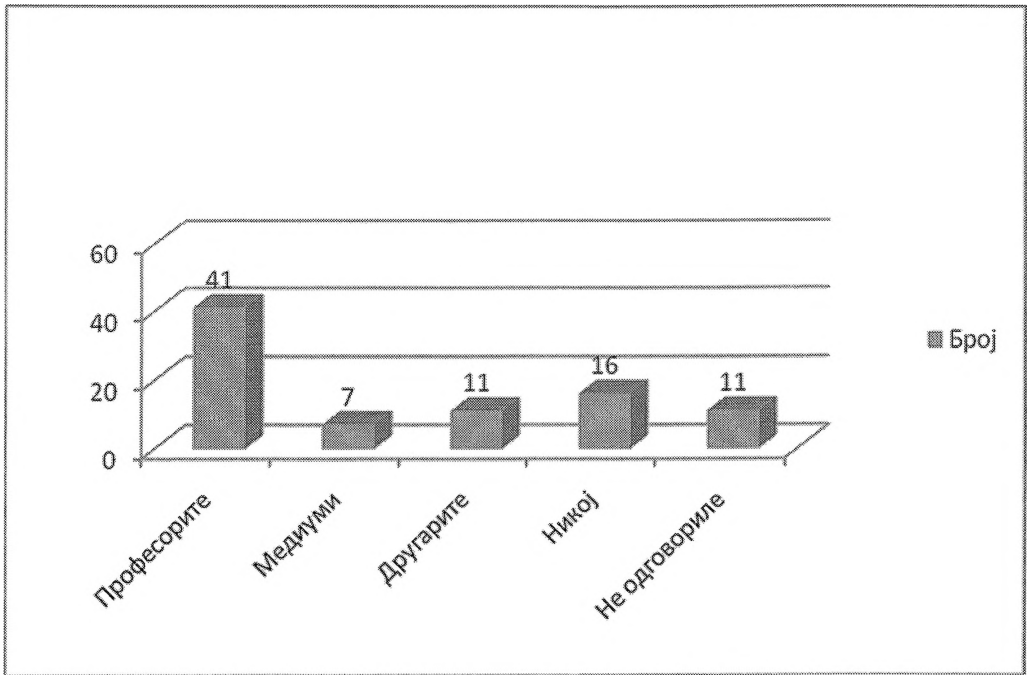
Графикон бр.52: Контрола од професорите за видот на содржините кои ги користат учениците на интернет

Резултатите од анкетата со професорите не доведува до констатацијата дека професорите недоволно вршат контрола над учениците за видот на содржините кои ги користат на интернет. Само 24.4 % од професорите изјавуваат дека често ги контролираат учениците и 29 % од нив понекогаш ги контролираат додека другите професори не се заинтересирани за ово прашање.

Сметаме дека учениците имаат потреба почесто да се контролираат од страна на професорите и да се советуваат за можностите кои им ги пружат интернет линковите, за да можат што постручно и поефикасно да ги користат интернет услугите.

Табела бр. 48: Советодавна помош на учениците за видот на содржините кои ги користат на интернет

Праш	Кој ги советува најчесто учениците кои содржини да ги користат на интернет	Професорите	Медиумите	Другарите	Никој	Не одговориле
08.						
ВКУПНО		41	7	11	16	11
Во %		47.67	8.14	12.79	18.60	12.79

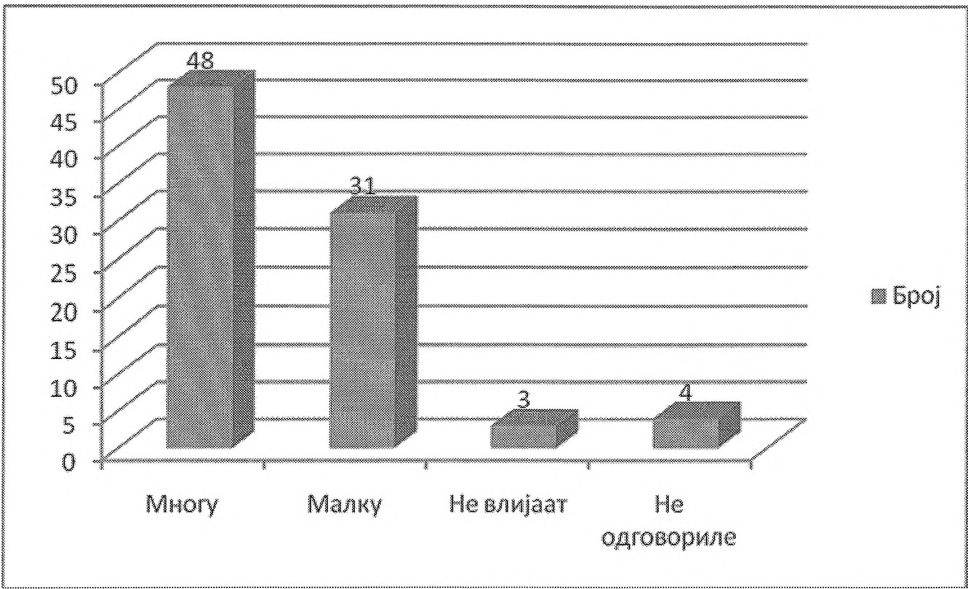

Графикон бр.53: Советодавна помош на учениците за видот на содржините кои ги користат на интернет

Скоро 50 % од анкетираните професори сметаат дека советодавна помош за видот на содржините на интернет учениците најчесто ги примаат од нив, додека само мал дел од учениците, според нив се советуваат со своите врсници. Овој податок се совпаѓа со претходното прашање каде скоро 50 % од професори изјавиле дека често односно понекогаш ги контролираат учениците за видот на искористените содржините, што сметаме дека е недоволно.

Табела бр. 49: Влијанието на видео-игрите во агресивното однесување на учениците

Праш.	Колку влијаат видео-игрите кои ги користат учениците преку интернет во агресивното однесување на учениците	Многу	Малку	Не влијаат	Не одговориле
09.		48	31	3	4
Во %		55.81	36.05	3.49	4.65

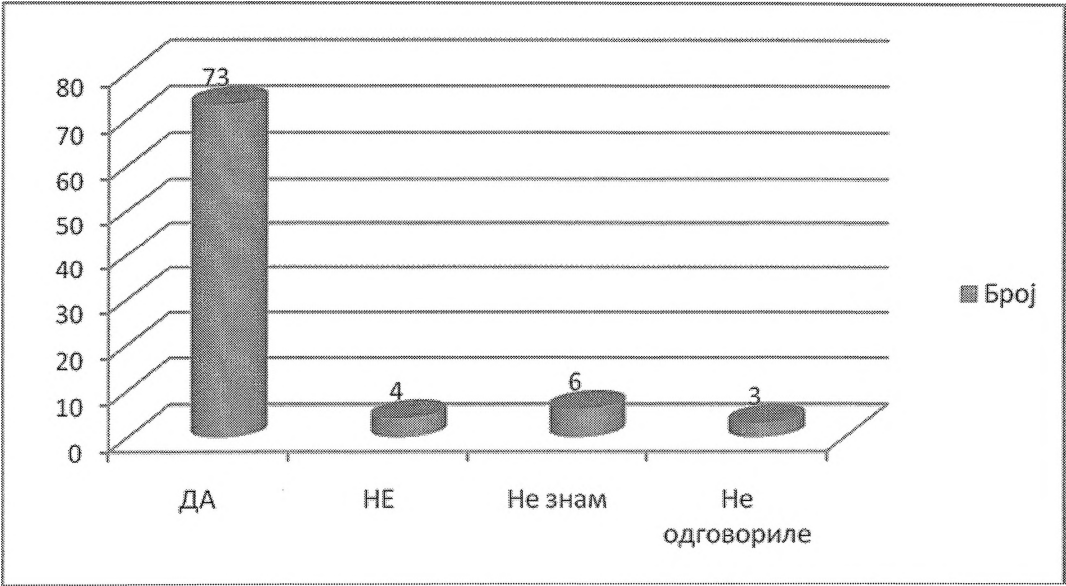
Графикон бр.54: Влијанието на видео-игрите во агресивното однесување на учениците

Професорите потполно се согласуваат дека видео-игрите кои се користат преку интернетот влијаат во агресивното однесување на учениците. Скоро 80 % од професорите изјавуваат дека видео-игрите влијаат многу во агресивното понашање на учениците, додека само 3.5% од професорите мислат дека видео-игрите не влијаат во агресивното однесување на учениците.

Според овие податоци постои потреба од советодавна помош на учениците од страна на професорите за негативното влијание на видео-игрите врз ликот и понашањето на учениците.

Табела бр. 50: Влијанието на интернетот врз моралот и етичкиот кодекс на учениците

Праш.	Дали мислите дека интернетот влијае врз моралот и етичкиот кодекс на младите средношколци во Македонија	ДА	НЕ	Не знам	Не одговориле
10.		73	4	6	3
Во %		84.88	4.65	6.98	3.49

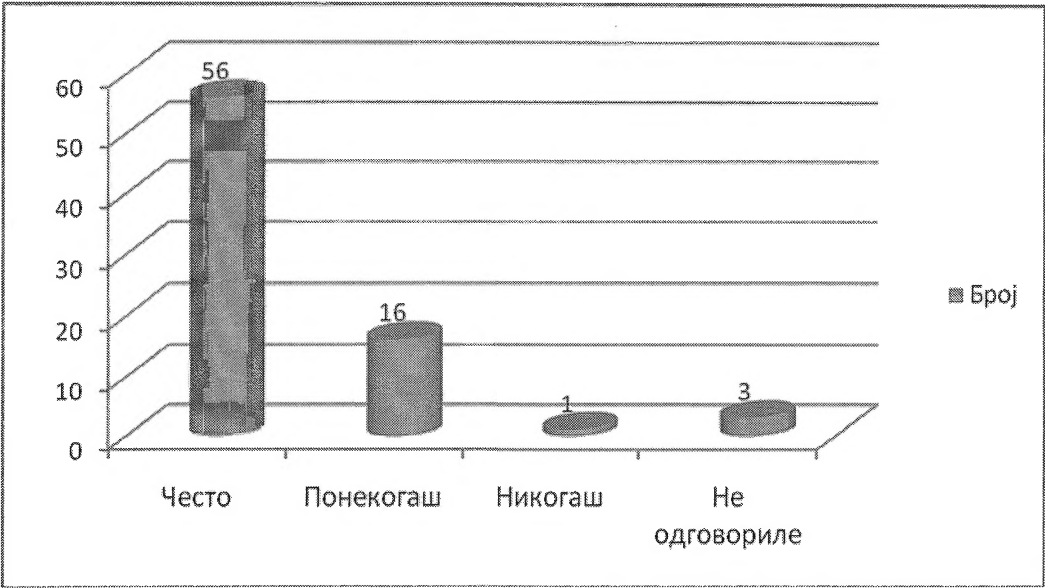

Графикон бр.55: Влијанието на интернетот врз моралот и етичкиот кодекс на учениците

Според одговорите на анкетираните професори, интернетот има големо влијание врз моралот и етичкиот кодекс на учениците. Со оваа констатација се согласуваат скоро 85 % од анкетираните професори. Затоа, сметаме дека потребна е поголемо внимание и контрола од страна на професорите, како и поголема советодавна помош за учениците, бидејќи моралот и етичкиот кодекс е меѓу најважните столбови за изградба на ликот на младите средношколци во Македонија па и пошироко.

Табела бр. 51: Мислење на професорите за запоставувањето на училишните обврски на учениците поради интернетот

Праш.	Колку често се случува Вашите ученици да ги запоставуваат училишните обврски поради интернетот	Често	Понекогаш	Ретко	Никогаш	Не одговориле
11.		56	16	10	1	3
Во %		61.12	18.60	11.63	1.16	3.49

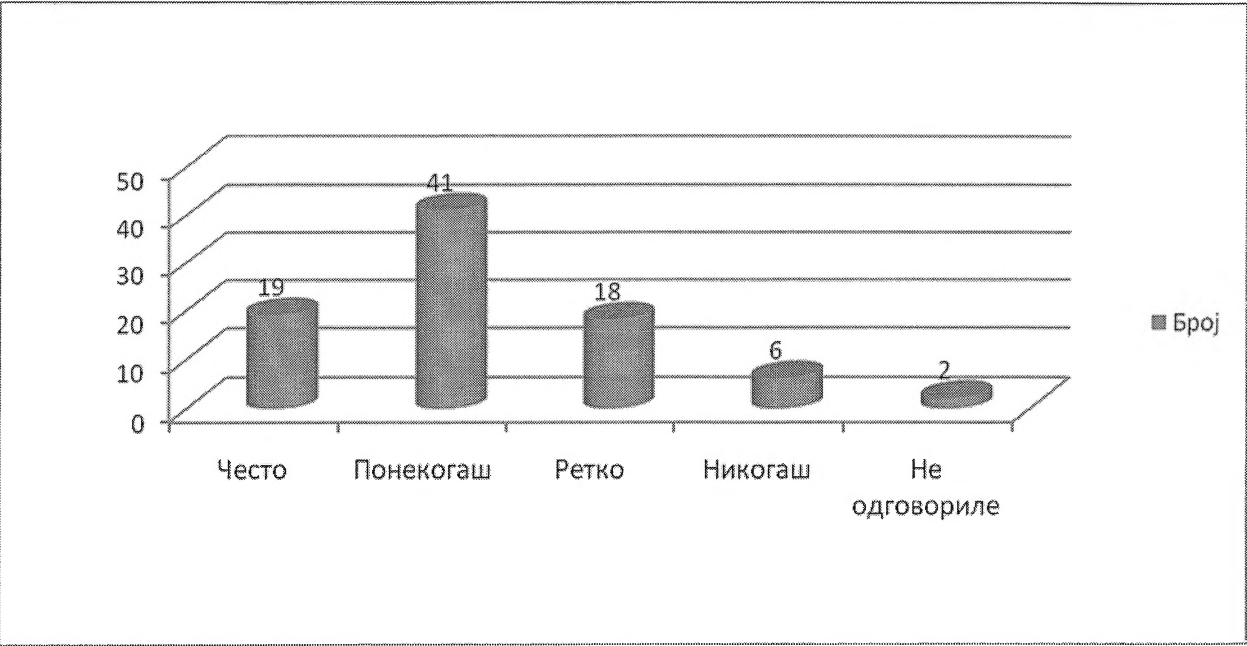

Графикон бр.56: Запоставување на училишните обврски поради интернетот

Професорите сметаат дека учениците ги запоставуваат училишните обврски поради интернетот. Оваа констатација се потврдува со фактот дека 61 % од анкетираните професори се изјасниле дека нивните ученици често ги запоставуваат училишните обврски поради интернетот, додека само 1.2 % од професорите не се согласуваат со овој прашање. Очигледно дека овој податок треба да го земаме како доста сериозен, бидејќи не треба да се дозволи интернетот да делува штетно кај учениците, напротив треба да се користи за надополнување на знаењата на учениците и за инструмент кој ќе биде корисен од страна на самите ученици.

Табела бр. 52: Мислење на професорите за задоцнувањето на учениците во училиштите поради интернетот

Праш.	Колку пати се случува да задоцнат учениците во училиште за да посветат повеќе време на интернет	Често	Понекогаш	Ретко	Никогаш	Не одговориле
12.		19	41	18	6	2
Во %		22.09	47.67	20.93	6.98	2.33

Графикон бр.57: Задоцнувањето на учениците во училиштите поради интернетот

Дека учениците задоцнуваат на часовите поради користење на интернетот, највероватно ноќе или во подоцнешните часови, сметаат скоро 70 % од анкетираните професори, од кои 22 % од нив сметаат дека ово е честа појава, додека само 7 % од професорите мислат дека никогаш не се случиле учениците да задоцнуваат на часовите поради користењето на интернетот.

Оваа констатација се потврдува со одговорите на професорите дека учениците најчесто го користат интернетот во нивните домови, и тоа ноќе односно во подоцнешните часови, па затоа и се случува да задоцнат во наставните часови во училиште.

Табела бр. 53: Мислење на професорите за причините поради кои учениците го користат интернетот

Праш	За што учениците најчесто го користат интернетот?	За да ги прошират нивните знаења	За да стекнат повеќе пријатели	За да се релаксират и забавуваат	Не одговорице
13.		11	26	44	5
Во %		12.79	30.23	51.16	5.81

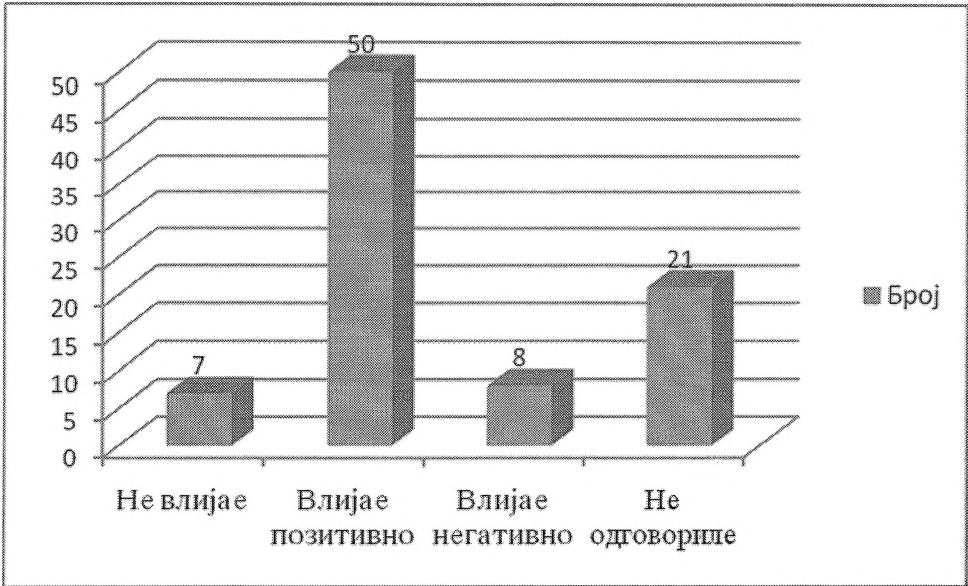
Графикон бр.58: Причините поради кои учениците го користат интернетот

Во однос на прашањето за причините поради кои учениците го користат интернетот, дури 81.4 % од анкетираните професорите одговорице дека тоа го прават за релаксација, забава и стекнување на пријатели, додека само 12.8 % од професорите мислат дека учениците интернетот го користат за проширување на знаењата.

Овие податоци не наведуваат до заклучокот дека професорите недоволно работат со учениците за користење на интернетот за проширување на нивните знаења, како и за употреба на линковите на интернет сврзани со наставните предмети и училишните обврски.

Табела бр. 54: Влијание на интернетот врз развивањето на комуникативните вештини на учениците

Праш.	Дали влијае користењето на интернетот врз развојот на комуникативните вештини кај учениците?	Не влијае	Влијае позитивно	Влијае негативно	Не одговориле
14/1.		7	50	8	21
Во %		8.14	58.14	9.30	24.42

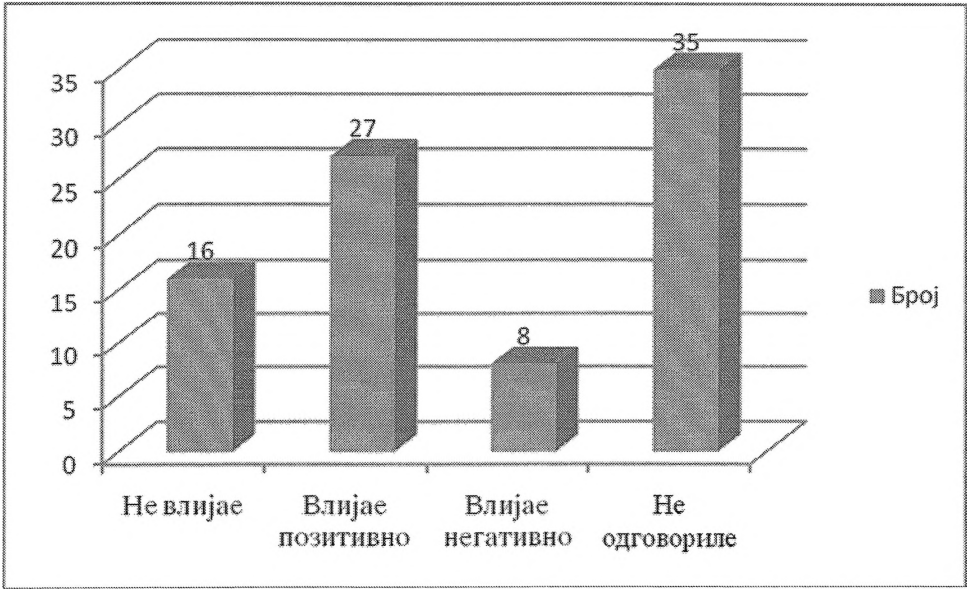
Графикон бр.59: Влијание на интернетот врз развивањето на комуникативните вештини на учениците

Анкетираните професори изјавуваат дека интернетот влијае врз развивањето на комуникативните вештини на учениците. За овој став се изјасниле 67.4 % од професорите, додека само 7 % од нив мислат дека интернетот нема влијание кај комуникативните вештини на учениците.

Занимлив е фактот дека над 58 % од анкетираните професори мислат дека интернетот делува позитивно врз развивањето на комуникативните вештини на кај учениците.

Табела бр. 55: Влијание на интернетот врз развивањето на вербалните вештини на учениците

Праш.	Дали влијае користењето на интернетот врз развојот на вербалните вештини кај учениците?	Не влијае	Влијае позитивно	Влијае негативно	Не одговориле
14/2.		16	27	8	35
Во %		18.60	31.39	9.30	40.70

Графикон бр.60: Влијание на интернетот врз развивањето на вербалните вештини на учениците

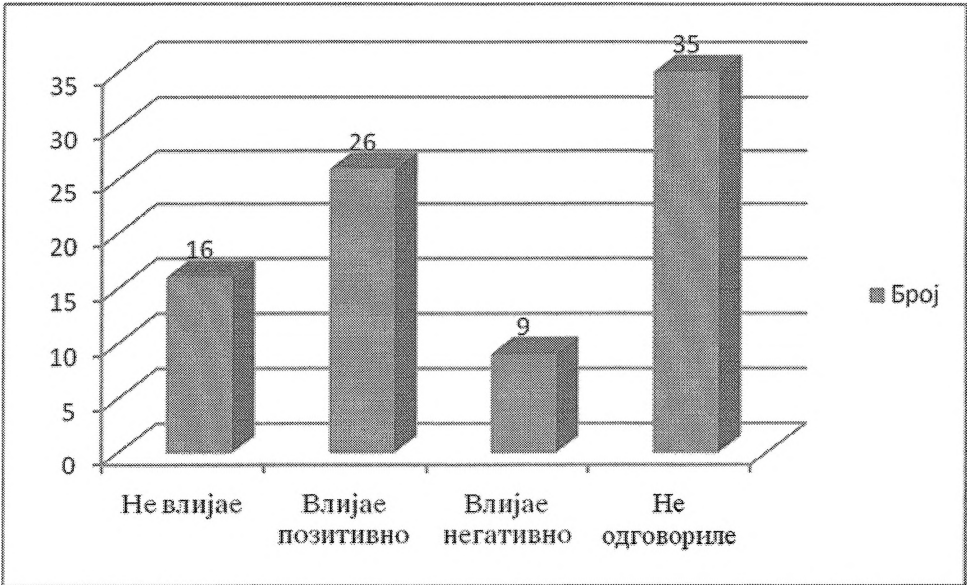
Според добиените одговори од анкетираните професорите се гледа дека има неодлучност околу прашањето за влијанието на интернетот врз вербалните вештини кај учениците. Најголемиот дел од професорите воопшто не одговориле по прашањето, и тоа скоро 41 %, додека само 31.4 % од професорите мислат дека интернетот влијае позитивно врз развивањето на вербалните вештини.

Дека интернетот нема доволно влијание врз развивањето на вербалните вештини кај учениците потврдеше и професорот Карл Фиш во неговото истражување⁹⁶.

⁹⁶ Fisch, K., *Screens & School Success*, www.screensmart.ca/School_Success.html, Канада, 2010, стр. 4.

Табела бр. 56: Влијание на интернетот врз развивањето на социјалните вештини на учениците

Праш.	Дали влијае користењето на интернетот врз развојот на социјалните вештини кај учениците?	Не влијае	Влијае позитивно	Влијае негативно	Не одговориле
14/3.		16	26	9	35
Во %		18.60	30.23	10.43	40.70

Графикон бр.61: Влијание на интернетот врз развивањето на социјалните вештини на учениците

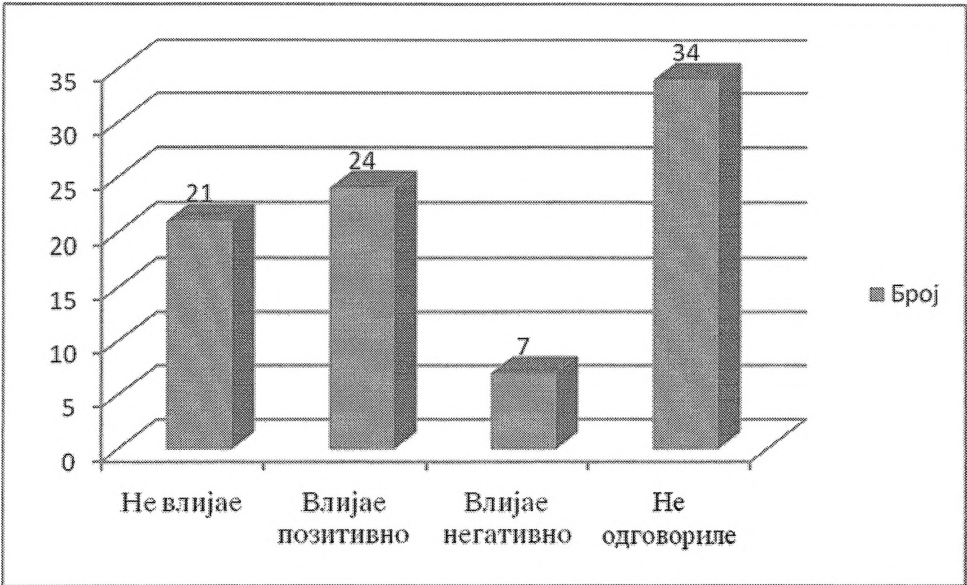
Мислењата на анкетираните професори за влијанието на интернетот врз социјалните вештини кај учениците се идентични како и за вербалните вештини. И по ова прашање скоро 41 % од професорите воопшто не одговориле или пак не биле сигурни по прашањето, додека 18.7 % одговориле дека интернетот не влијае врз развивањето на социјалните вештини на учениците.

Слично мислење имаше и професорот Венштејн, кој тврдеше дека „со преголемото користење на интернетот учениците ќе ги изгубат способностите за создавање на социјални релации“⁹⁷.

⁹⁷ Weinstein, M. A., *Net game - an American dialogue*, USA, 1998.

Табела бр. 57: Влијание на интернетот врз развивањето на вештините за решавање на проблеми кај учениците

Праш.	Дали влијае користењето на интернетот врз развојот на вештините за решавање на проблеми кај учениците?	Не влијае	Влијае позитивно	Влијае негативно	Не одговориле
14/4.		21	24	7	34
Во %		24.42	27.91	8.14	39.53

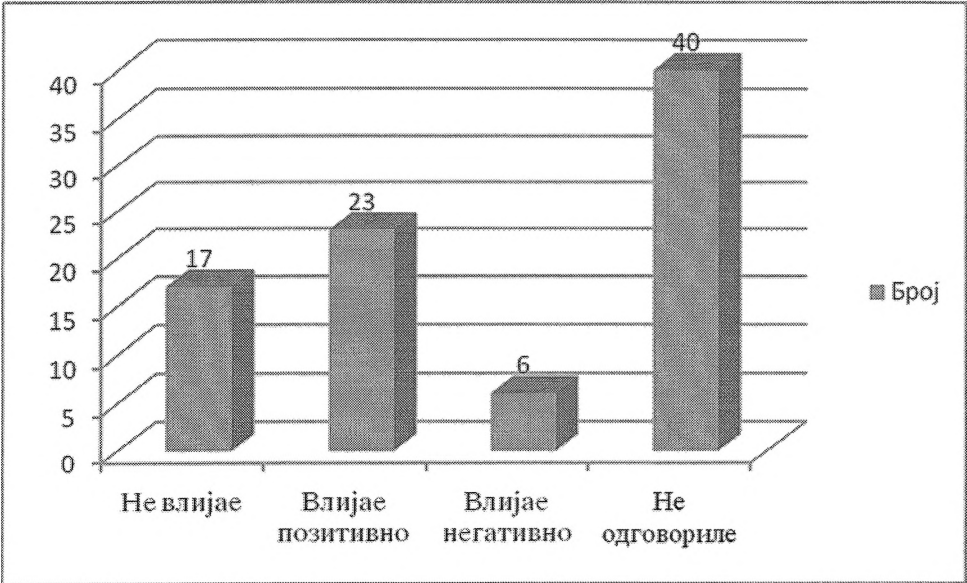
Графикон бр.62: Влијание на интернетот врз развивањето на вештините за решавање на проблеми кај учениците

Анкетираните професори не се сигурни околу влијанието на интернетот врз развивање на вештини кај учениците за решавање на проблеми. По ово прашање дел од професорите се согласуваат со оваа констатација, и тоа скоро 28 %, додека скоро 28 % од професорите стојат во мислење дека инернетот нема влијание врз развивање на вештини кај учениците за решавање на проблеми.

И по ово прашање, голем број на професорите воопшто не одговориле, и тоа 40 % од вкупниот број на анкетираните професори.

Табела бр. 58: Влијание на интернетот врз развивањето на упорноста и истрајноста кај учениците

Праш.	Дали влијае користењето на интернетот врз развојот на упорноста и истрајноста кај учениците?	Не влијае	Влијае позитивно	Влијае негативно	Не одговориле
14/5.		17	23	6	40
Во %		19.76	26.74	6.98	46.51

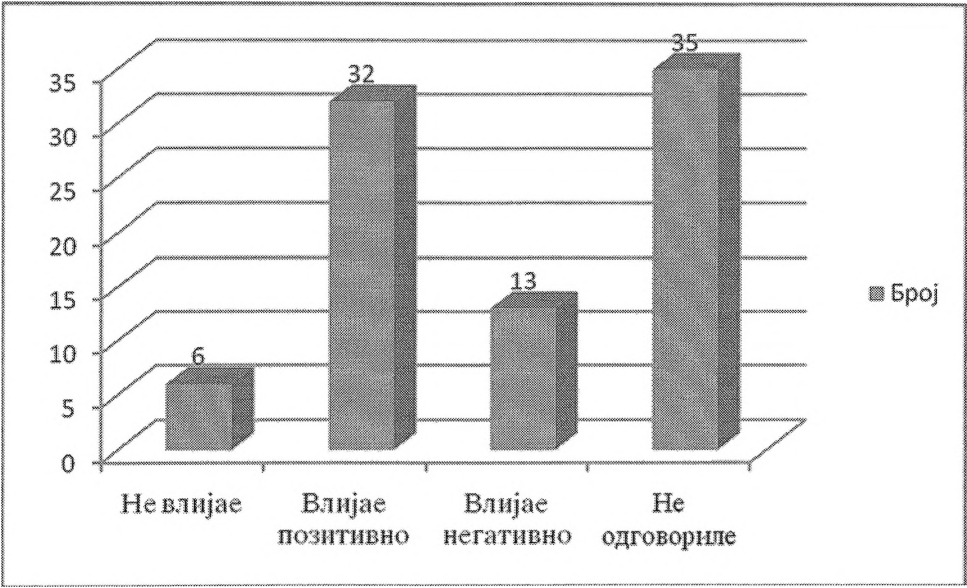
Графикон бр.63: Влијание на интернетот врз развивањето на упорноста и истрајноста кај учениците

И по прашањето за влијанието на интернетот врз развивањето на упорноста и истрајноста кај учениците, анкетираните професори немаат изградено јасен став. 26.7 % од професорите мислаат дека интернетот влијае позитивно врз развивањето на упорноста и истрајноста кај учениците, додека 19.8 % не се согласуваат со оваа констатација.

И по ово прашање, голем број на професорите воопшто не одговориле, и тоа 46.5 % од вкупниот број на анкетираните професори.

Табела бр. 59: Влијание на интернетот врз развивањето на имагинацијата кај учениците

Праш.	Дали влијае користењето на интернетот врз развојот на имагинацијата кај учениците?	Не влијае	Влијае позитивно	Влијае негативно	Не одговориле
14/6.		6	32	13	35
Во %		6.98	37.21	15.12	40.70

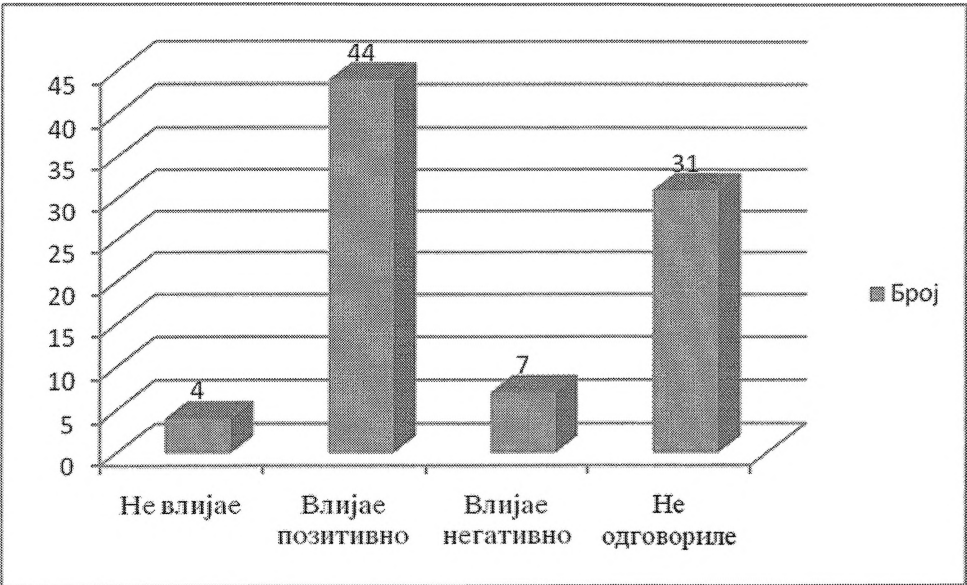
Графикон бр.64: Влијание на интернетот врз развивањето на имагинацијата кај учениците

Дека интернетот влијае врз развивањето на имагинацијата кај учениците сметаат 52.3 % од анкетираните професори, од кои 37.2 % сметаат дека влијае позитивно додека 15.1 % дека интернетот влијае негативно врз развивањето на имагинацијата кај учениците.

Според одговорите на професорите можеме да заклучиме дека интернетот игра важна улога во развивањето на креативноста и имагинацијата кај учениците. Можностите кои ги пружа интернетот овозможуваат учениците да ги развиват и усовршуваат ИТ способностите и да го унапредат технологијата во образованието.

Табела бр. 60: Влијание на интернетот врз развивањето на љубопитноста кај учениците

Праш.	Дали влијае користењето на интернетот врз развојот на љубопитноста кај учениците?	Не влијае	Влијае позитивно	Влијае негативно	Не одговориле
14/7.		4	44	7	31
Во %		4.65	51.16	8.14	36.05

Графикон бр.65: Влијание на интернетот врз развивањето на љубопитноста кај учениците

Меѓу способностите кои сер развиваат кај учениците со употребата на интернетот, според професорите, е и љубопитноста. За оваа констатацијата сметаат скоро 60 % од анкетираните професори, од кои дури 51.2 % сметаат дека интернетот влијае позитивно врз развивањњето на љубопитноста кај учениците.

Слично како и на претходното прашање, професорите мислат дека учениците стануваат многу љубопитни пред интернетот со разновидните содржините кои ги нуди тој, што од друга страна интернетот кај учениците претставува и еден вид на зависност.

Табела бр. 61: Мислење на професорите за влијанието на интернетот врз развивање на способности и вештини кај учениците

Бр.	Име на способноста или вештина	Не влијае	Влијае		Не одговори-ле
			Позитивно	Негативно	
1.	Комуникациски	7	50	8	21
2.	Вербални	16	27	8	35
3.	Социјални	16	26	9	35
4.	Решавање проблеми	21	24	7	34
5.	Упорност,истрајност	17	23	6	40
6.	Имагинација	6	32	13	35
7.	Љубопитност	4	44	7	31
ВКУПНО		87	226	58	231
Во просек		12.4	32.3	8.3	33
Во %		14.45	37.54	9.63	38.37

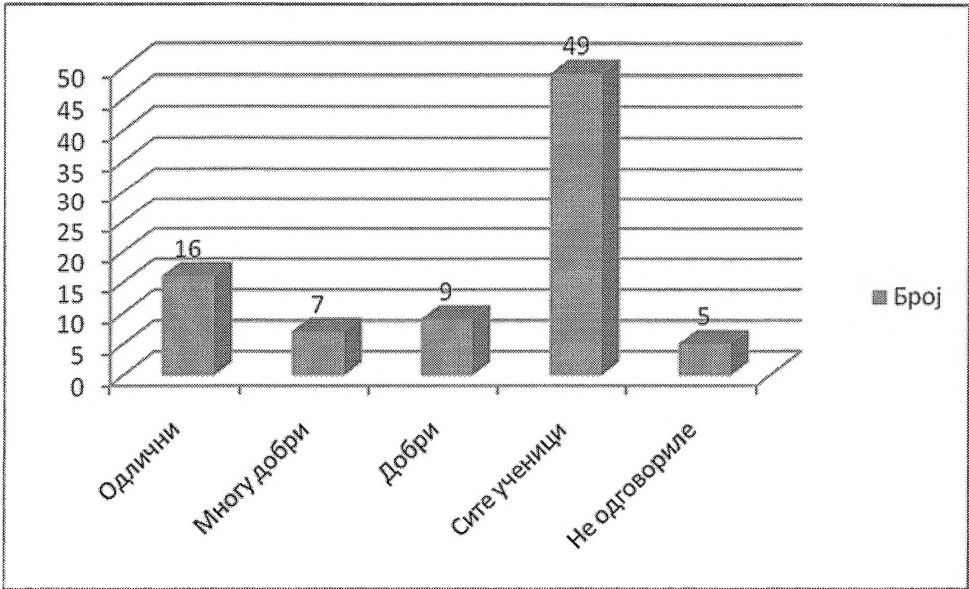
Од одговорите на професорите во спроведената анкета, прикажана во табела 61, можеме да заклучиме дека интернетот влијае врз развојот на гореспоменатите вештини и способности. Најголемо влијание интернетот има врз развојот на комуникациските способности, развојот на имагинацијата и љубопитноста додека помалку влијание има врз развојот на упорноста, истрајноста, како и за вербалните и социјалните вештини кај учениците.

Голем е бројот на професорите кои воопшто не одговори-ле на прашањата за влијанието на интернетот врз способностите и вештините на учениците. Нема да навлегуваме во причините за ваквиот пристап на професорите, бидејќи нивно право е да не одговорат на прашањата ако не се сигурни во тоа, но сепак ќе беше голем допринос за самото истражување ако се изјаснеа сите анкетирани професори по овие прашања.

Според овие резултати можеме да заклучиме дека професорите се во мислење дека интернетот позитивно влијае врз развојот на способностите и вештините на учениците од средните училишта во Македонија.

Табела бр. 62: Влијанието на општиот успех на учениците во способноста за користење на интернетот

Праш.	Кои ученици мислите дека највешто можат да работат со интернет-линковите?	Одлични	Многу добри	Добри	Сите ученици	Не одговориле
15.		16	7	9	49	5
Во %		18.60	8.14	10.46	56.98	5.81

Графикон бр.66: Влијанието на општиот успех на учениците во способноста за користење на интернетот

Дека интернетот можат да го користат и да сурфат на неа сите ученици, без разлика на општиот успех во училиштето сметаат поголемиот број од анкетираните професори, и тоа 57 %, додека само 18.6 % од професори мислаат дека оваа можност го имаат само учениците кои имаат одличен успех во училиштето, односно 8.1 % од нив дека тоа се ученици со ногу добар успех.

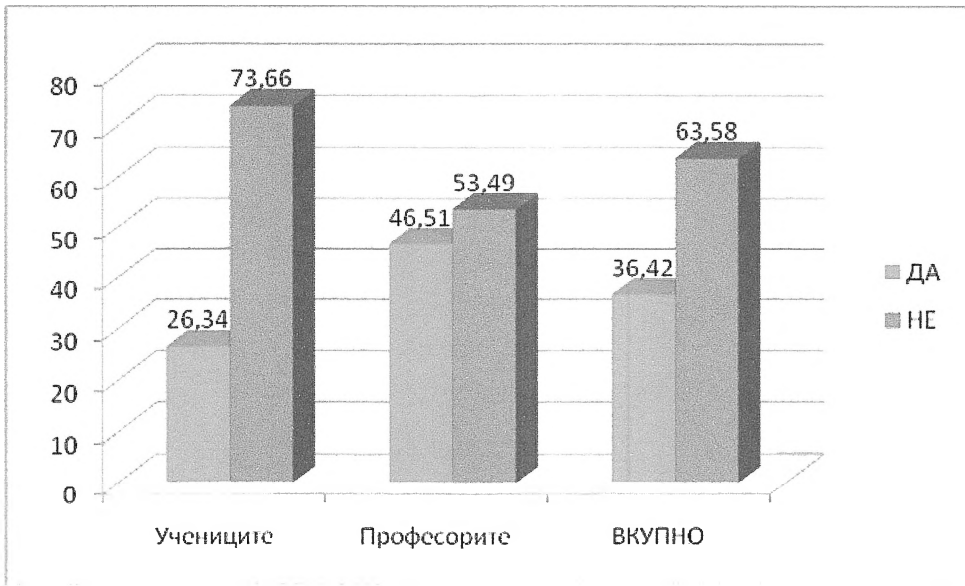
Овие податоци ни потвдуваат дека не многу битен училишниот успех и дека секој ученик има можности да го користи интернетот подекакво.

3. СПОРЕДБА И АНАЛИЗА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ДОБИЕНИ ОД ПРАШАЛНИКОТ ЗА УЧЕНИЦИ И ПРАШАЛНИКОТ ЗА ПРОФЕСОРИ

На прашалниците за ученици и професори многу прашања се поставени со слична содржина за двете групи, сè со цел да се споредат добиените резултати и да се потврдат сличните и различните ставови и мислења.

Табела бр. 63: Употребата на интернетот од страна на учениците во училиште

Праш. 01.	Дали го користат интернетот учениците во училиштето	ДА	НЕ
	Мислење на учениците	26.34	73.66
	Мислење на професорите	46.51	53.49
	ВКУПНО	36.42	63.58

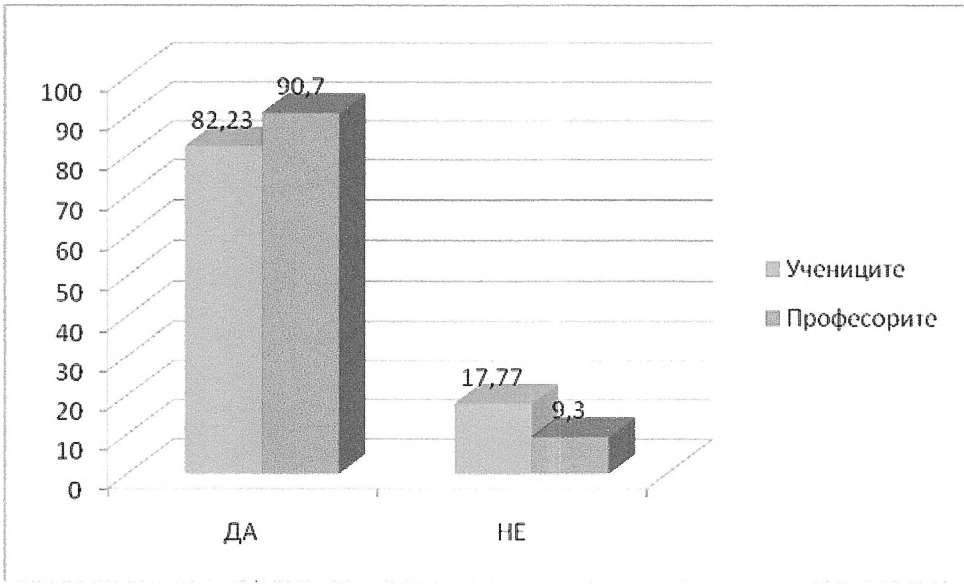

Графикон бр.67: Употребата на интернетот од учениците во училиште

Додека само дел од учениците изјавуваат дека го користат интернетот во училиштето, скоро половина од анкетираните професори сметаат дека учениците имаат слободен пристап до интернет услугите. Според овие резултати можеме да заклучиме дека интернетот недоволно се користи во училишните објекти од страна на учениците.

Табела бр. 64: Употребата на интернетот од страна на учениците во нивните станови (куќи)

Праш. 02.	Дали го користат интернетот учениците во нивните станови (куќи)	ДА	НЕ
	Мислење на учениците	82.23	17.77
	Мислење на професорите	90.7	9.3
	ВКУПНО	86.46	13.54

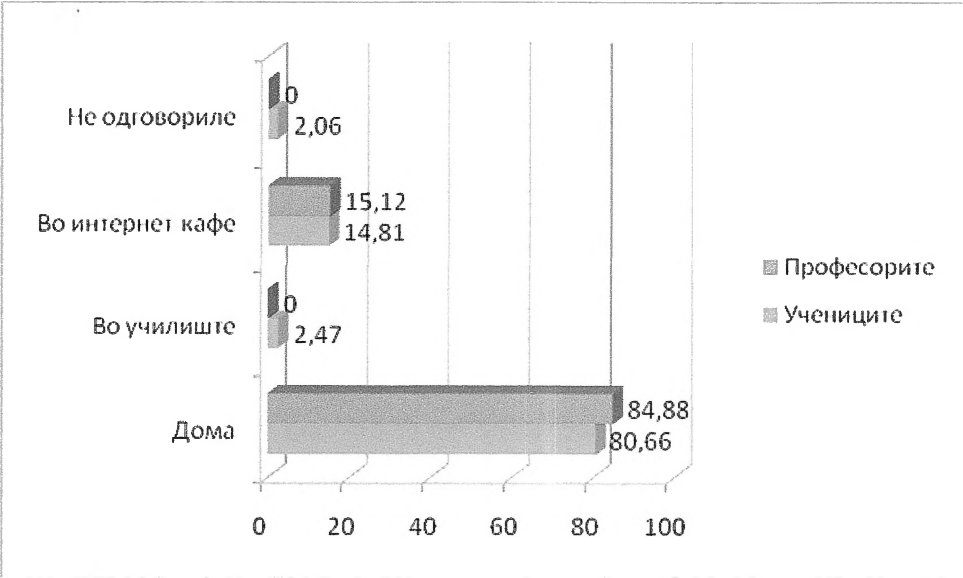

Графикон бр.68: Употребата на интернетот од учениците во нивните станови (куќи)

Скоро сите анкетирани ученици и професори изјавуваат дека интернетот го поседуваат и го користат учениците во нивните домови. Зад оваа констатација стојат скоро 87 % од анкетираните ученици и професори во средните училишта. Овој податок е многу добар и треба да се искористи за поврзаноста на техничката технологија односно интернетот со потребите на нашиот воспитно-образовен процес во Македонија.

Табела бр. 65: Каде се употребува најчесто интернетот

Праш.	Каде најчесто користат интернет учениците	Дома	Во училиште	Во интернет кафе	Не одговориле
03.					
	Мислење на учениците	80.66	2.47	14.81	2.06
	Мислење на професорите	84.88	0	15.12	0
	ВКУПНО	82.77	1.23	14.96	1.03

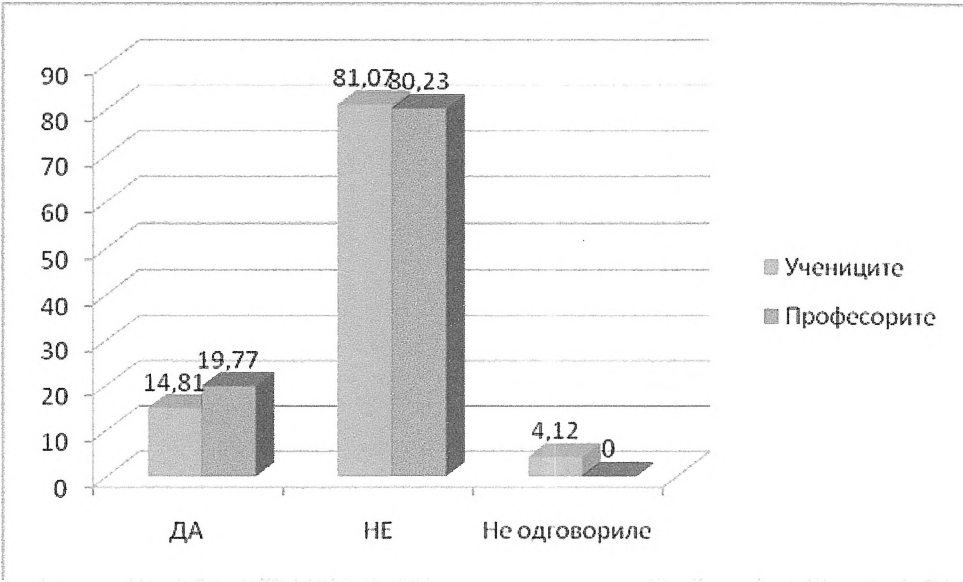
Графикон бр.69: Место каде учениците најчесто го употребуваат интернетот

Место каде најчесто се употребува интернетот, според анкетираните професори и ученици се домашните објекти односно станови. За овој одговор се изјасниле над 80 % од професорите и учениците. Интересен е фактот дека ниту еден професор не изјавил дека училиштето е местото каде најчесто се користи интернетот.

За тоа дека најчесто интернетот се користи во интернет-кафулињата се изјасниле скоро 15 % од анкетираните професори и ученици, што соодветствува со бројот на анкетираните учениците кои немаат интернет во нивните домови и таа можност наместо училишта им го пружаат интернет-кафулињата.

Табела бр. 66: Слободниот пристап до содржините на интернетот од страна на учениците во училиштето

Праш.	Дали во училиште учениците имаат слободен пристап до сите содржини кои ги нуди интернетот	ДА	НЕ	Не одговори-ле
04.				
	Мислење на учениците	14.81	81.07	4.12
	Мислење на професорите	19.77	80.23	0
	ВКУПНО	17.29	80.65	2.06

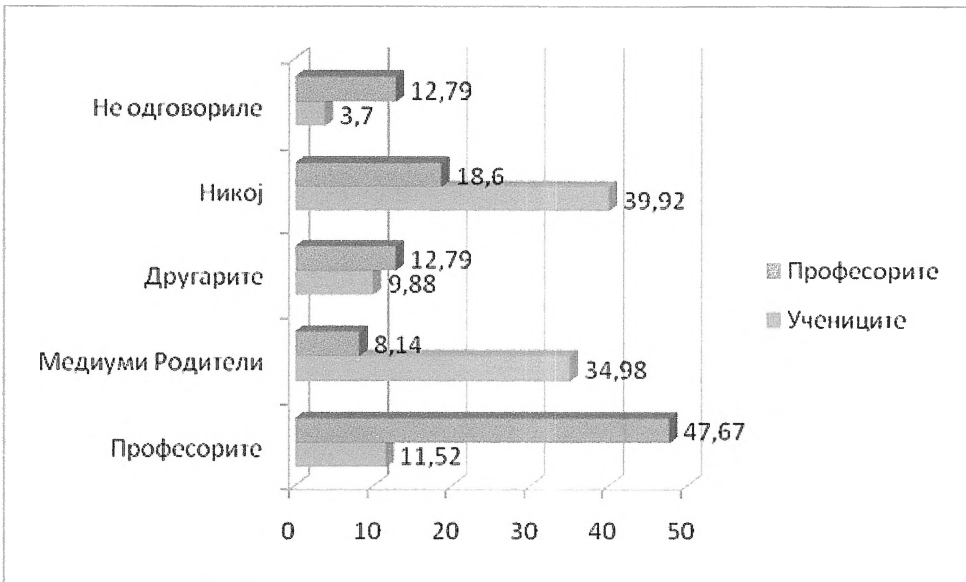

Графикон бр.70: Слободниот пристап до содржините на интернетот од учениците во училиштето

По однос на слободниот пристап на учениците во сите содржини кои ги нуди интернетот скоро сите анкетирани ученици и професори се на мислење дека училиштата не го овозможуваат истото односно дека се цензурирани. На оваа констатација стојат над 80 % од анкетираните ученици и професори, додека само 17 % го мислат спротивното.

Табела бр. 67: Советодавна помош на учениците за видот на содржините кои ги користат на интернет

Праш.	Кој ги советува најчесто учениците, кои содржини да ги користат на интернет	Професорите	Родителите Медиумите	Другарите	Никој	Не одговорило
05.	Мислење на учениците	11.52	34.98	9.88	39.92	3.70
	Мислење на професорите	47.67	8.14	12.79	18.60	12.79
	ВКУПНО	29.59	21.56	11.33	29.26	8.24

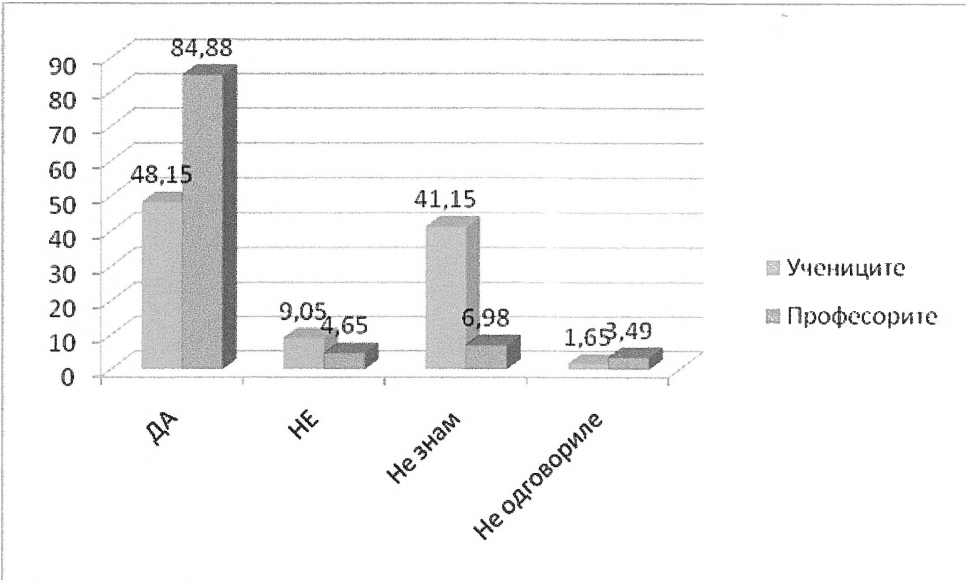
Графикон бр.71: Советодавна помош на учениците за видот на содржините кои ги користат на интернет

Анкетираните професори тврдат дека тие се оние кои ги советуваат учениците за видот на содржините кои треба да ги користат учениците, додека учениците сметаат дека советовна помош примаат најчесто од родителите односно медиумите, додека скоро 40 % од учениците одговорија дека не им е потребна никаква помош и дека самите одлучуваат кои видови на содржини да користат на интернет.

Сметаме дека улогата на професорите и родителите не треба да биде запоставена во овој случај и истите треба да вложат повеќе напор и да ги убедат учениците односно децата дека се спремни да им помогнат со советодавна помош.

Табела бр. 68: Влијанието на интернетот врз моралот и етичкиот кодекс кај младите средношколци во Македонија

Праш.	Дали мислите дека интернетот влијае врз моралот и етичкиот кодекс на младите средношколци во Македонија?	ДА	НЕ	Не знам	Не одговорице
06.					
	Мислење на учениците	48.15	9.05	41.15	1.65
	Мислење на професорите	84.88	4.65	6.98	3.49
	ВКУПНО	66.51	6.85	24.06	2.57

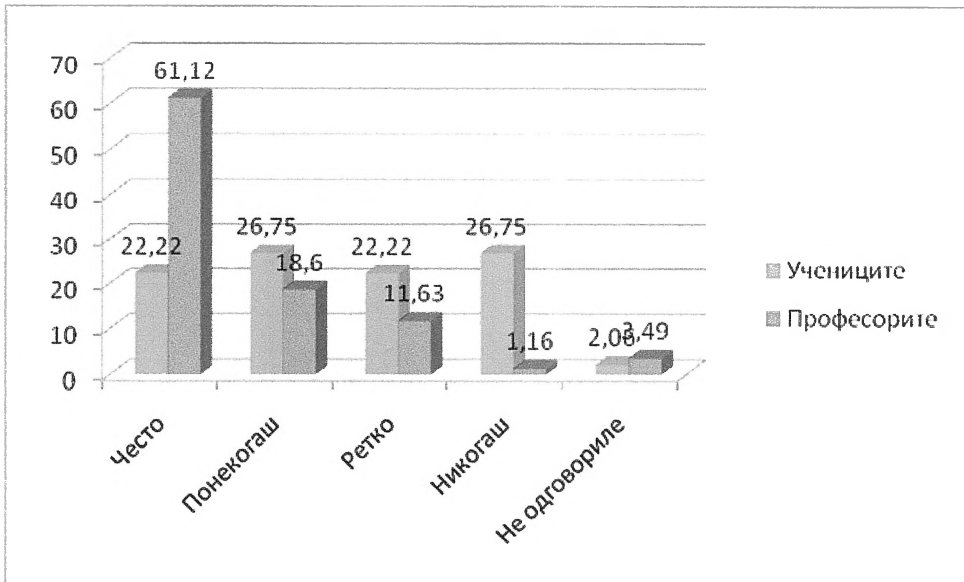
Графикон бр.72: Влијанието на интернетот врз моралот и етичкиот кодекс кај младите средношколци во Македонија

Додека скоро сите професори сметаат дека интернетот влијае врз моралот и етичкиот кодекс на учениците, и тоа 85 % од нив, учениците не се сигурни по ова прашање. Дел од учениците потврдиле дека интернетот има влијание врз моралот и етичкиот кодекс, и тоа 48 % додека другиот дел не се сигурни во тоа.

Општа констатација е дека интернетот влијае врз моралот и етичкиот кодекс на учениците и дека по ово прашање клучна улога треба да превземат професорите, како и родителите со нивните совети и сугестии кон учениците односно децата.

Табела бр. 69: Запоставување на училишните обврски на учениците поради интернетот

Праш.	Колку често се случува учениците да ги запоставуваат училишните обврски поради интернетот?	Често	Понекогаш	Ретко	Никогаш	Не одговориле
07.						
	Мислење на учениците	22.22	26.75	22.22	26.75	2.06
	Мислење на професорите	61.12	18.60	11.63	1.16	3.49
	ВКУПНО	41.67	22.67	16.92	13.95	2.77

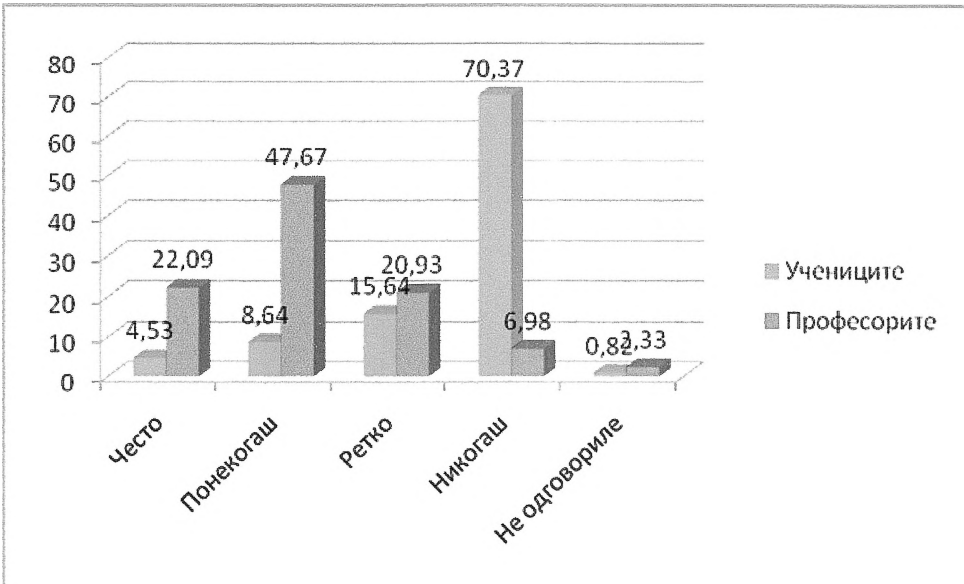
Графикон бр.73: Запоставување на училишните обврски на учениците поради интернетот

Анкетираните професори потврдно одговориле дека учениците ги запоставуваат училишните обврски поради интернетот, додека учениците различно од професорите одговорија по ово прашање. Дел од учениците се согласуваат дека со користењето на интернетот ги запоставуваат училишните обврски, додека дел од нив се во мислење дека користењето на интернетот не влијае во тоа.

Пожелно е интернетот да се користи како силна страна на учениците за извршување на училишните обврски, а не како закана. Интернетот нуди многу можности кои треба да се искористат за добри цели од страна на учениците.

Табела бр. 70: *Задоцнување на учениците во училиште поради интернетот*

Праш.	Колку пати се случува учениците да задоцнат во училиште за да посветат повеќе време на интернетот?	Често	Понекогаш	Ретко	Никогаш	Не одговориле
08.						
	Мислење на учениците	4.53	8.64	15.64	70.37	0.82
	Мислење на професорите	22.09	47.67	20.93	6.98	2.33
	ВКУПНО	13.31	28.15	18.28	38.67	1.57

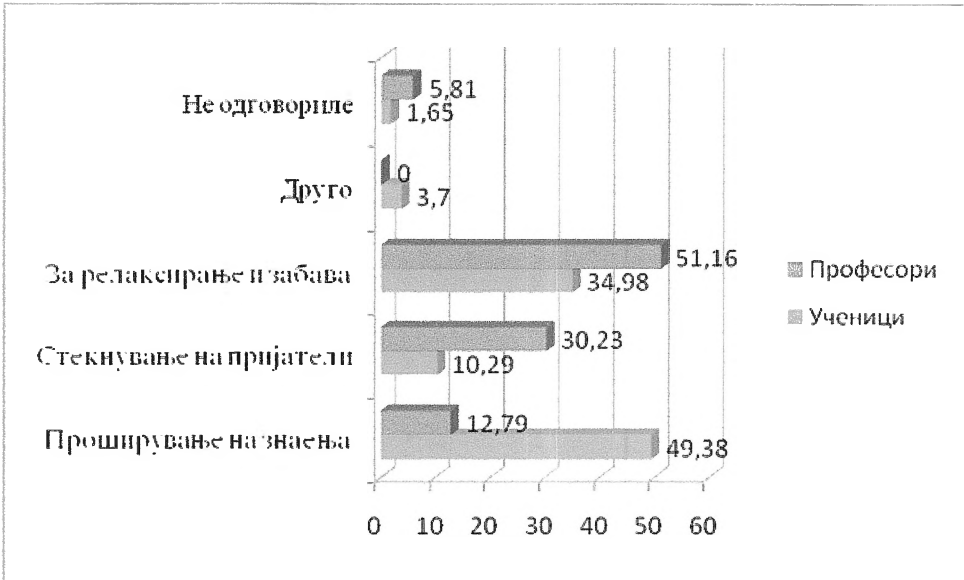
Графикон бр.74: *Задоцнување на учениците во училиште поради интернетот*

И по однос на задоцнувањето на учениците на наставните часови поради интернетот сме добиле различни одговори од страна на анкетираните ученици и професори. Поголемиот број од професорите, и тоа скоро 70 % сметаат дека интернетот е причина за задоцнувањето на учениците во настава, додека поголемиот број на учениците, и тоа 70.4 % сметаат дека никогаш не задоцнувале на часовите поради интернетот.

Одговорите се многу контрадикторни меѓу себе и не можеме да дадеме реален суд по ова прашање. Инаку учениците кои го користат интернетот во наставните часови можат да бидат и потенцијални кандидати за задоцнување на првите часови во настава.

Табела бр. 71: Причина поради кој учениците го користат интернетот

Граш 09.	За што го корис- тите интернетот учениците?	За да ги прошират знаењата	За да стекнат повеќе пријатели	За да се релаксират и забавуваат	Друго	Не одго- вориле
	Мислење на учениците	49.38	10.29	34.98	3.70	1.65
	Мислење на професорите	12.79	30.23	51.16	0	5.81
	ВКУПНО	31.08	20.26	43.07	1.85	3.73

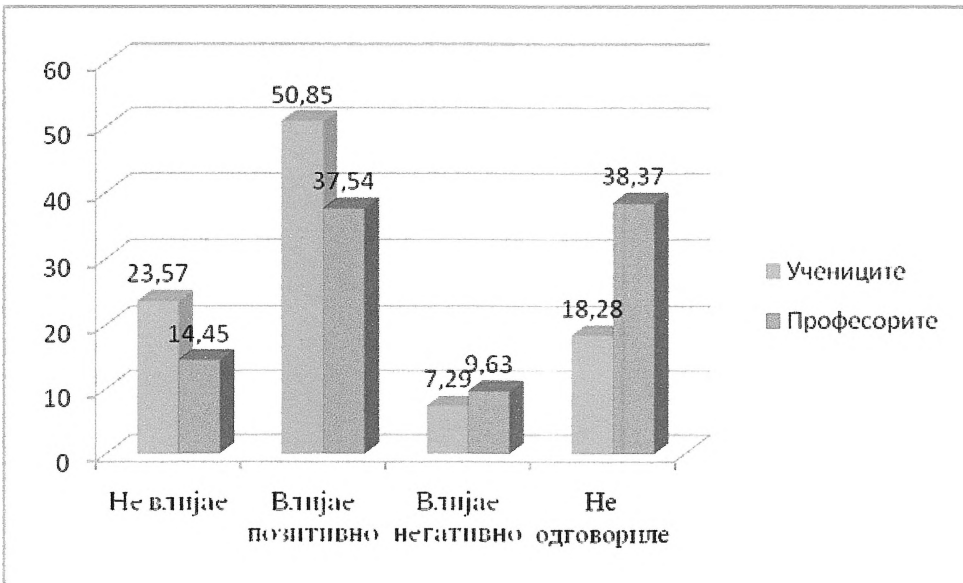
Графикон бр.75: Причина поради кој учениците го користат интернетот

Мислењата на анкетираните ученици и професори за мотивот зошто го користат учениците интернетот се различни. Поголемиот дел од учениците мислат дека интернетот го користат за проширување на нивните знаења, и тоа скоро 50 %; за релаксација и забава 35 %, додека професорите сметаат дека учениците го користат интернетот за релаксација и забава, и тоа 51.2 %, но и за стекнување на пријатели сметаат 35 % од анкетираните професори.

Според овие одговориле мислиме дека професорите имаат добар основ да го искористат мотивот на учениците за стекнување на знаења и да ги збогатат знаењата на учениците, како и да го унапредат примената на образовната технологија во образованието.

Табела бр. 72: Влијание на интернетот врз развивање на способности и вештини кај учениците

Дали влијае интернетот врз развивање на способности и вештини кај учениците	Не влијае	Влијае		Не одговорице
		Позитивно	Негативно	
Мислење на учениците	23.57	50.85	7.29	18.28
Мислење на професорите	14.45	37.54	9.63	38.37
ВКУПНО	19.01	44.19	8.76	28.32

Графикон бр.76: Влијание на интернетот врз развивање на способности и вештини кај учениците

Според одговорите на анкетираните ученици и професори јасно се гледа дека интернетот влијае врз развивање на способности и вештини кај учениците. Поголемиот дел од учениците, и тоа 51 % вкупниот број сметаат дека интернетот влијае позитивно врз развивање на способности и вештини, додека со оваа констатација се сложуваат околу 38 % од професорите. Но, како што сме истакнале претходно, голем број на професорите воопшто не се изјасниле по ово прашање, и тоа 38.4 %.

Општа констатација е дека интернетот влијае позитивно врз развивање на способности и вештини кај учениците.

ЧЕТВРТИ ДЕЛ

ЗАКЛУЧНИ СОГЛЕДУВАЊА

1. ЗАКЛУЧНИ СОГЛЕДУВАЊА

Предмет на нашето истражување беше да се утврди дали примената на интернетот предизвикува воспитни ефекти кај учениците од средните училишта. Врз основа на истражувањето, како и со квантитативната обработка на податоците извлековме неколку важни заклучоци. Нашите теоретски согледувања ги поткрепивме со истражувањето и директно се уверивме дека користењето на интернетот се зголемува секоја година и дека нивната примена предизвикува воспитни ефекти кај учениците од средните училишта.

На реализираното истражување беа опфатени вкупно 243 ученици од III година во 5 средни училишта од град Тетово кои учат на албански, македонски и турски наставен јазик; 10 професори кои се класни раководители на учениците од III година, како и 76 професори кои им предавале на истите ученици различни наставни предмети.

Целта на истражувањето беше да се утврдат воспитните ефекти кои ги предизвикува примената на интернетот кај учениците во средното образование во Република Македонија. Врз основа на добиените и анализираните резултати се изведени следните заклучоци:

Главната хипотеза *дека користењето на интернетот се зголемува и дека неговата примена предизвикува позитивни и негативни воспитни ефекти кај учениците од средните училишта се потврди* со податоците кои ги добивме од Државниот завод за статистика во Македонија, Светската статистика за употребата на интернетот (www.internetworldstats.com), истражувањата на повеќе автори во САД и Канада на оваа област, како и од резултатите на нашето истражување. Имено, според употребата на интернетот во последната декада (2000-2010 год.), Македонија спаѓа меѓу земјите кои имаат најголем кориснички раст во Европа, и тоа 3.424, 7 %⁹⁸. Но, и според бројот на населението, Македонија се вбројува меѓу најголемите корисници на интернет, при што според извештаите за 2010 год. се потврди дека интернет користат 51 % од вкупното население во Македонија⁹⁹.

По однос на воспитните ефекти кои ги предизвикува интернетот врз учениците во средното образование во Република Македонија можеме да констатираме дека примената на интернетот предизвикува воспитни ефекти кај учениците од средните

⁹⁸ Enrique de Arganez (2010), *Internet world stats newsletter*, www.internetworldstats.com, USA.

⁹⁹ *Ibid.*

училишта. Ово го потврдуваат податоци добиени од нашето истражување, каде 58.2 % од анкетираните ученици изјавиле дека интернетот влијае врз развивање на способности и вештини, додека само 23.7 % изјавиле дека не влијае. Слични се и мислењата на професорите, кај кои 47.2 % сметаат дека интернетот влијае врз развивање на способности и вештини кај учениците, дека само 14.4 % од нив сметаат дека не влијае.

Во зависност од тоа дали употребата на интернетот од страна на учениците се реализира контролирано и рационално или пак се користува претерано и неконтролирано, се јавуваат и ефектите кои можат да бидат позитивни и негативни. Во нашето истражување учениците и професорите сметаат дека интернетот предизвикува повеќе позитивните ефекти, со што можеме да констатираме дека се користува контролирано и рационално од страна на учениците.

Со овие податоци се потврдува нашата главна хипотеза.

1. Наша претпоставна беше дека интернетот го употребуваат скоро од сите ученици во училиштето и во нивните домови. Имено, 82.3 % од анкетираните учениците потврдиле дека користат интернет во нивните домови (куќи), додека помал е процентот на користењето на интернетот во училиштето, и тоа 26.3 %. По истото прашање, дека учениците користат интернет во училиште професорите потврдно одговорија, и тоа 46.5 % , додека за користење на интернетот од страна на учениците во нивните домови потврдеа 90.7 % од професорите.

Не е јасно зашто интернетот не го користат сите ученици или поголемиот број од нив во училиштето. Дали е во прашање недоволното обучување на самите професори за користење на ИТ вештините или пак им се забранува на учениците пристапот до интернет содржините. Оваа болна точка останува да се потврдува и истражува во наредните истражувачки трудови затоа што, самата Влада на Република Македонија и Министерството за образование и наука одлучно го промовираат примената на информатичката технологија во образованието и во сите средни училишта им е инсталирана интернет мрежа.

Според овие податоци, можеме да заклучиме дека учениците го користат интернетот во училиштето, но најголемиот број од нив поседуваат интернет и истиот го користат во нивните домови со што и се потврдува нашата прва хипотеза.

2. Интернетот го користат сите ученици без обзир дали живеат во урбаните или руралните места. Ова констатација ја потврдуваат податоците од нашето истражување според кои, интернет користат 83.4 % од учениците кои живеат во урбана средина и

79.6 % од учениците кои живеат во рурални средини. Овој податок го подбива нашата втора хипотеза дека интернетот најчесто го користат учениците од урбаните средини, односно во градот.

Во последните пет години Владата на Република Македонија вложи многу напор за приклучок и изградба на повеќе интернет мрежи и во руралните средини, како и во ридските планински места. Така што и во реонот на општина Тетово, во ридско планинските места веќе се инсталирани интернет мрежи во објектите на месните заедници и во училиштата со донација од Владата на Република Македонија.

3. Меѓу нашите посебни хипотези беше и тоа дека голем број од учениците го користат интернетот повеќе од два часа дневно. Според добиените податоци од истражувањето, 33 % од учениците изјавија дека интернет користат повеќе од 3 часа дневно во нивните домови, додека 28 % од учениците дека интернет користат 2-3 часа дневно. Интересен е фактот дека во училишните објекти користат интернет само 26.3 % од анкетираните ученици, за што сметаме дека овој податок е загрижувачки со самиот факт дека учениците го изучуваат предметот Информатика и дека кај сите училишта е инсталирана интернет мрежа. Ако поголемиот број на учениците го користат интернетот во нивните домови по 2 и повеќе часови, можеме да претпоставиме дека би сакале да го користат интернетот и во училиште. Од друга страна не постои никаква забрана учениците да не смеат да го употребуваат интернетот во училиштето.

Податокот за искористеноста на интернетот од страна на учениците во нивните домови го потврдува нашата трета хипотеза дека учениците го користат интернетот повеќе од два часа дневно.

4. Меѓу посебните хипотези на нашето истражување беше и таа дека интернетот најчесто се користи во вечерните часови. Оваа наша четврта хипотеза се потврдува со изјавите учениците дека интернет користат навечер, и тоа 46.7 % од нив, додека 13.2 % од учениците изјавиле дека интернетот користат ноќе односно во подоцнешните часови. Професорите уште повеќе го потврдуваат нашата посебна хипотеза бидејќи 66.3 % од нив изјавиле дека учениците користат интернет во вечерните часови, додека 27.9 % сметаа дека интернет го користат ноќе односно во подоцнешните часови.

Несомнено е дека употребата на интернетот во подоцнешните часови влијае негативно кај учениците, особено ако наредниот ден е работен односно наставен ден за што учениците би требало да бидат одморени, посветени и концентрирани на

наставните часови во училиштата. Многу важно и времето кога се употребува интернетот, бидејќи најчеста причина за изостанците на учениците во првите наставни часови во училиште е користењето на интернет ноќе, а понекогаш и до раните утрински часови.

Сметаме дека по овие податоци учениците треба да ги советуваме да не останат до подоцнежните часови на интернет бидејќи пред сè треба да размислат и за училишните обврски и поодморени да одат на предпладневните наставни часови.

5. Наша претпоставка беше дека родителите не се запознаени за тоа кои видови и содржини на интернет ги користат нивните деца во училиштето. Според добиените податоци не можеме точно да потврдиме дека родителите немаат сознание по ово прашање, бидејќи одговорите на учениците биле различни. 27.2 % од учениците изјавија дека родителите често вршат контрола над нив за тоа, кои видови и содржини на интернет ги користат во училиштето; 27.6 % изјавија дека понекогаш родителите ги контролираат, додека 26.3 % од учениците изјавија дека родителите никогаш не ги контролираат кои видови и содржини ги користат на интернет во училиштето.

Дека родителите не се доволно запознаени за употребата на интернетот од страна на нивните деца во училиштето се потврдува со фактот дека само 37.9 % од анкетираниите професори ги информираат родителите за употребата на интернетот од страна на нивните деца. Преку родителски средби ги информираат 31 % од професорите додека преку индивидуални контакти само 3.5 % од нив.

Според овие податоци нашата петта хипотеза не се потврдува.

6. Посебно прашање е: дали професорите имаат увид за тоа кои содржини ги користат нивните ученици на интернет? Наша претпоставка беше дека професорите немаат доволно увид за тоа кои содржините на интернет ги користат нивните учениците во училиштето. Дека често ги контролираат учениците за содржините кои ги користат на интернет изјавиле само 24.4 % од професорите; дека понекогаш ги контролираат сметаа 29.1 %, додека ретко или никогаш 27.9 % од нив. Но, од друга страна учениците изјавуваат дека само 14.8 % од нив имаат слободен пристап до сите содржини на интернетот, со што можеме да констатираме дека на учениците не им е дозволено слободно да го користат интернетот односно дека се спречени да сурфаат низ линковите, со кое и се потврдува нашата шеста хипотеза.

Се совпаѓаат мислењата на учениците и професорите по однос на видовите на содржините кои ги користат учениците во училиштето, како што се: Фејсбук (facebook), Јутубе (YouTube), Гугл (Google) и Месенџер (MSN), кои важат како

социјални мрежи. Од друга страна недостасуваат мислењата за искористеноста на научните односно спознанските линкови, како што се: Википедија (Wikipedia), Наука (Scients), Природа (Natura), Географија (Geografic) или пак Историја (Histori). Сметаме дека професорите треба почесто да ги советуваат нивните ученици и да работат со нив со користење на такви содржини на интернет кои првенствено се научните и спознанските линкови, а во меѓувреме да ги советуваат и за другите општи линкови.

7. Наша претпоставка беше дека за употребата на интернетот, учениците најчесто се советуваат со своите другари/ки (врсниците). По добиените податоци од анкетираниите ученици се подби нашата хипотеза и се потврди дека 40 % од учениците не бараат советодавна помош од никој; 35 % од учениците за помош при користењето на интернетот се обраќаат кај нивните родители додека само 9.9 % од нив се советуваат со нивните другарчиња односно врсноци. Од вкупниот број на анкетираниите ученици, само 11.5 % од нив советодавна помош за видовите на содржините на интернет бараат од професорите.

Од друга страна професорите сметаат дека учениците советодавна помош за користење на интернетот најчесто бараат од самите професори, и тоа 47.7 % од нив се изјасниле за овој став, додека само 12.8 % од професорите сметаат дека учениците најчесто советодавна помош бараат од нивните другарчиња.

Според горенаведените податоци можеме да констатираме дека учениците советодавна помош најчесто бараат од повозраните, и тоа од нивните родители и професори, додека ретко се советуваат со нивните врсноци. Со оваа констатација не се потврди нашата седма хипотеза.

8. Меѓу посебните хипотези беше и таа дека интернетот влијае врз моралот и етичкиот кодекс на учениците. Додека учениците се двоумат околу нивниот став по ова прашање, при што 48.2 % се изјасниле дека интернетот влијае врз моралот и етичкиот кодекс и 41.2 % од учениците се изјасниле дека не се сигурни по ова прашање, професорите се одлучни по овој прашање, при што 84.8 % од нив сметаат дека интернетот влијае врз моралот и етичкиот кодекс на учениците.

Можеме да констатираме дека нашата осма хипотеза се потврдува и дека по овој прашање клучна улога треба да превземат професорите, како и родителите со нивните совети и сугестии кон учениците односно децата.

9. Освен придобивките кои ги имаат учениците од користењето на интернетот, неконтролираната и прекумерната негова употребна може да делува и негативно врз нив. Имено, 22.2 % од учениците изјавиле дека често се случува да ги запоставуваат

училишните обврски поради интернетот; 26.7 % од нив сметаат дека понекогаш ги запоставуваат училишните обврски, додека 26.7 % сметаат дека никогаш не ги запоставуваат училишните обврски поради интернетот.

Поголемиот дел од анкетираниите професори, и тоа 61.1 % сметаат дека учениците често ги запоставуваат училишните обврски, додека само 1.2 % од нив го тврдат спротивното односно дека интернетот воопшто не влијае врз тоа. Сметаме дека ставот на професорите за негативното влијание на интернетот потребно е да го насочиме на позитивната страна, односно при употребата на интернетот да ги советуваат учениците за придобивките и поврзаноста на интернет услугите со наставните цели и содржини по предметите.

Според овие податоци се потврдува нашата деветта хипотеза дека прекумерната употреба на интернетот доведува да учениците ги запоставуваат своите училишни обврски и задачи.

10. Поради тоа што во нашите средни училишта се уште не постојат доволни предуслови за се користи интернетот за образовни цели, препоставивме дека учениците најчесто интернетот го користат за забава и релаксација. Со овој став се согласија и поголемиот дел од анкетираниите професори, за што се изјасниа 51.2 % од нив, додека само 12.8 % од професорите сметаа дека учениците го користат интернетот за проширување на нивните знаења.

Позитивно не изненадеа мислењата на учениците, кои мотивот за употребата на интернетот повеќе го гледаат за проширување на нивните знаења и способности, за што се изјасниле 49.4 % од нив, од колку за релаксација и забава за кое се изјаснија 35 %. Само 10.3 % од учениците изјавуваат дека интернетот го користат за стекнување на повеќе пријатели, а од друга страна од линковите најчесто ги користат социјалните мрежи, како што се фејсбук, јутубе или месенџер.

Можеме да констатираме дека нашата десетта хипотеза делумно се потврдува, бидејќи ставот на професорите беше дека учениците интернетот го користат повеќе за да се релаксираат и забавуваат, но поголемиот дел од учениците не се согласија со мислењата на професорите.

11. Наша претпоставка беше дека со користењето на интернетот ќе се развиваат комуникативните вештини на учениците. Иако дел од научниците, како што е Веид П. (Wade P.)¹⁰⁰ сметале дека интернетот влијае негативно врз интерперсоналните и комуникативните способности, при што кај луѓето настанува нивна

¹⁰⁰ Wade, P., *Practice agenda – technology 3rd question*. American College Personnel Association, USA, 1999.

осаменост и изолација во местото на живеење, наше мислење е дека кај помладата возраст, како што се учениците, интернетот делува позитивно врз развивањето на комуникативните способности. Учениците стануваат поотворени, покомуникативни и послободни во своите изразувања и постапки. Со нашите констатации се сложуваат поголемиот дел на учениците и професорите, при што 58.1 % од учениците изјавиле дека интернетот влијае позитивно врз комуникативните способности, додека по овој наш став се согласуваат дури 74.1 % од професорите.

Според овие податоци сметаме дека се потврдува нашата единаесетта хипотеза дека интернетот влијае врз развивањето на комуникативните способности на учениците.

12. Прекумерното користење на интернетот од страна на учениците сметаме дека влијае негативно врз нив, при што се доведува до намалување на социјалните способности. Слична констатација имаше и професорот Венштејн (Weinstein M.) кој велеше дека „со прекумерното користење на интернетот учениците ги губаат способностите за создавање на социјални релации и ги зголемуваат негативните ефекти како што телевизијата ги предизвикувал во почетните години на неговото користење“¹⁰¹.

Дел од анкетираниите професори во нашето истражување, и тоа 10.6 % сметаат дека интернетот влијае негативно врз развивањето на социјалните вештини на учениците, додека 30.2 % од нив сметаат дека влијае позитивно. Од друга страна, кај учениците имаме цврст став околу овој прашање, бидејќи само 8.2 % од нив изјавиле дека интернетот нема влијание врз развивањето на социјалните вештини, додека дури 41.1% сметаат дека има позитивно влијание. Но, висок е процентот на учениците, и тоа 30.9 % кои сметаат дека интернетот воопшто нема влијание врз развивањето на социјалните вештини.

Нашата дванаесетта хипотеза по овој прашање дека користењето на интернетот ги намалува социјалните вештини не се потврдува, бидејќи поголемиот број на учениците и професорите одговориле дека интернетот влијае позитивно врз развивањето на социјалните вештини и дел од нив сметаат дека воопшто не влијае.

13. Меѓу нашите хипотези беше и тоа дека интернетот им помага на учениците за развивање на способноста за решавање на проблеми. Со разновидните начини за решавање на проблеми, сметаме дека учениците се оспособуваат да најдат модели и примери за решавање и на најсложените проблеми. За ова најмногу помагаат

¹⁰¹ Weinstein, M. A., *Net game - an American dialogue*, USA, 1998.

многубројните програми кои ни се нудат преку користењето на интернетот и разновидните користени идеи и практики од страна на повеќе автори и информатичари. По ово прашање професорот Карл Фиш¹⁰² сметаше дека за решавање на проблеми се бара учениците да имаат способност да размислуваат критички и креативни, како и да бидат подготвени да трошат значително време во длабоко размислување на проблемот. Според него, интернетот делува негативно бидејќи брзите испораки на содржини на екранот само им даваат доволно време на децата за плитки размислувања.

Според добиените податоци од истражувањето, 52.3 % од учениците изјавиле дека интернетот влијае позитивно врз развивањето на способноста за решавање на проблеми, додека само 2.9 % од учениците сметаа дека влијае негативно. Слични одговори добивме и од анкетираниите професори, од кои 27.9 % сметаа дека интернетот влијае позитивно врз развивањето на способноста за решавање на проблеми, додека само 8.1 % од нив сметаа дека влијае негативно.

Можеме да заклучиме дека нашата тринаесетта хипотеза се потврдува, и тоа дека интернетот им помага на учениците за развивање на способноста за решавање на проблеми.

14. Наша претпоставка е дека со употреба на интернетот се развива имагинацијата кај ученикот. Скоро секој ден преку интернет страниците се запознаваме за разни новости, иновации и откритија. Многу научно-фантастични дела се и производ на младите човекови „умови“, односно децата од средношколска возраст. Сметаме дека со употребата на интернетот на учениците им се развива чувството за имагинација, творештво и фантазија.

Добиените податоци од анкетираниите ученици и професори го потврдува нашата четрнаесетта хипотеза дека со употреба на интернетот се развива имагинацијата кај ученикот. Имено, скоро 60 % од учениците изјавиле дека интернетот влијае врз развивање на имагинација, од кои дури 49.8 % изјавиле дека делува позитивно, додека само 10.3 % дека делува негативно.

Според овие податоци сметаме дека професорите и родителите пожелно е да ги советуваат учениците односно децата да ги користат интернет линковите за развивање на вештините за творештво и имагинација и истите да ги усмерат кон реализирање на образовните цели и задачи.

15. Претпоставката дека интернетот можат да го користат и да сурфат на неа подеднакво сите ученици, без разлика на општиот успех во училиштето се потврди од

¹⁰² Karl Fisch (2010), *Screens & School Success*, www.screensmart.ca/School_Success.html, Канада

одговорите на професорите, каде поголемиот број од анкетираниите професори, и тоа 57 % од нив сметаат дека сите ученици можат успешно да сурфат на интернет без разлика на општиот успех во училиштето, додека само 18.6 % од професори мислат дека оваа можност го имаат само учениците кои имаат одличен успех во училиштето. Овој резултат и сме го очекувале бидејќи скоро сите ученици поседуваат компјутерска опрема и интернет во нивните домови, но и училиштата се снабдени со интернет мрежа во кабинетите за информатика. Можностите кои ги нуди интернетот се многубројни, разновидни и едноставни, така да скоро секој просечен ученик има можност да ги користи интернет услугите во неа.

Затоа, нашата петнаесетта хипотеза дека интернетот можат да го користат подеднакво сите ученици, независно од општиот успех во училиштето се потврдува.

*
* *

Сметаме дека при воведувањето на иновацијата, како што е во нашиот случајот со инсталирањето на интернетот во средните училишта во Македонија и овозможувањето на учениците да го користат, требало да му претходат анализи и истражувања, па и пилот проверки да би можеле да ги откриеме и провериме ефектите кои ги предизвикува тој. Потоа со нив би требало да се справуваат стручни лица и експерти од повеќе области од воспитно-образовниот процес кои би оцениле за соодветните начини и погодното време за инсталирање и користење на оваа технолошка информатичка иновација односно интернетот.

Свесен сум дека со овој труд не ќе можеме докрај да најдеме одговор за многубројните поставени прашања околу воспитните ефекти кои ги предизвикува примената на интернетот врз учениците во средните училишта, но верувам дека овој мал чорак ќе допринесе за понатамошно институционално истражување на оваа проблематика од повеќе стручњаци, како што се универзитетските професори, информатичарите, педагозите, психолозите, социолозите, како и научници од други профили.

2. ПРИЛОЗИ

Прилог 1.

ПРАШАЛНИК ЗА УЧЕНИЦИ

Овој прашалник е наменет за потребите на едно истражување кое ќе биде дел од магистерски труд. Ве молиме искрено и точно да одговорите на прашањата. Прашалникот е анонимен и податоците се наменети само за нашето истражување и нема да се употребат за друга намена.

Ви благодариме за соработката и спремноста да одвоите дел од Вашето време за пополнување на прашалникот!

Име на училиштето „_____“

Податоци на ученикот Пол: М Ж

Место на живеење: Град Село

1. Каков успех имавте во минатата учебна година?

А) Одличен

Б) Многу добар

В) Добар

Г) Задоволителен

2. Дали го користите интернетот во училиштето?

ДА

НЕ

Ако сте одговориле со ДА колку часа во текот на денот го користите?

Помалку од еден час дневно,

1-2 часа,

2-3 часа,

повеќе од 3 часа,

Воопшто не користам

3. Дали имате интернет мрежа во својот стан (куќа)?

ДА

НЕ

Ако сте одговориле со ДА, колку часа дневно користите интернет?

Помалку од еден час дневно,

1-2 часа,

2-3 часа,

повеќе од 3 часа,

Воопшто не користам

4. Каде користите најчесто Интернет?

А) Дома

Б) Во училиште

В) Во интернет кафе

5. Кога за викендот најчесто користите интернет:

А) Претпладне

Б) Попладне

В) Навечер

Г) Ноќе

6. Дали во училиштето имате слободен пристап до сите содржини кои ги нуди интернетот?

ДА

НЕ

Ако сте одговориле се ДА, напишете кои содржини (линкови) повеќе ги користите _____

7. Дали во Вашиот дом имате слободен пристап до сите содржини кои ги нуди интернетот?

ДА

НЕ

Ако сте одговориле се ДА, напишете кои содржини (линкови) Ви се достапни и ги користете _____

8. Колку често Вашите родители Ве контролираат кои содржини ги користете во интернет?

- А) Често**
- Б) Понекогаш**
- В) Ретко**
- Г) Никогаш**

9. Кој Ве советува кои содржини и линкови да ги користите:

- А) Професорите**
- Б) Родителите**
- В) Другарите**
- Г) Никој не ме советува, сам/а сурфам**

10. Колку сте задоволни од услугите кои Ви ги нуди интернетот?

- А) Многу**
- Б) Малку**
- В) Воопшто**

11. Дали мислите дека интернетот влијае врз моралот и етичкиот кодекс на младите средношколци во Македонија?

- А) ДА**
- Б) НЕ**
- В) НЕ ЗНАМ**

12. Колку често Ви се случува да ги запоставувате вашите училишни обврски поради Интернетот?

- А) Често**
- Б) Понекогаш**
- В) Ретко**
- Г) Никогаш**

13. Колку пати се случува да задоцните за на училиште за да посветите повеќе време на Интернетот?

- А) Често**
- Б) Понекогаш**
- В) Ретко**
- Г) Никогаш**

14. Зошто го користите интернетот:

- А) За да ги проширам моите знаења
- Б) За да стекнам повеќе пријатели
- В) За да се релаксирам и забавувам
- Г) Нешто друго _____

15. Кои вештини и способности приметувате дека се развиваат кај Вас како резултат на користењето на интернетот?

Вид на вештини и способности	Не влијае	Влијае во пози- тивна насока	Влијае во нега- тивна насока
1. Комуникациски вештини			
2. Вербални вештини			
3. Социјални вештини			
4. Решавање на проблеми			
5. Упорност и истрајност			
6. Развивање на имагинација			
7. Будење на љубопитноста			
8. _____			

Прилог 2.

ПРАШАЛНИК ЗА НАСТАВНИЦИ

Овој прашалник е наменет за потребите на едно истражување кое ќе биде дел од магистерски труд. Ве молиме искрено и точно да одговорите на прашањата. Прашалникот е анонимен и податоците се наменети само за нас и нема да се употребат за друга намена.

Ви благодариме за соработката и спремноста да одвоите дел од Вашето време за пополнување на прашалникот!

Име на училиштето „_____“

Податоци на професорот:

ПОЛ		МЕСТО НА ЖИВЕЕЊЕ		ВОЗРАСТ	Раб.искуство
М	Ж	ГРАД	СЕЛО	_____ год.	_____ год.

1. Дали учениците користат интернет во училиштето?

ДА НЕ

Ако сте одговориле со ДА колку часа во текот на денот користат?

- Помалку од еден час дневно,
- 1-2 часа,
- 2-3 часа,
- повеќе од 3 часа,
- воопшто не користам

2. Дали имате сознание дека Вашите ученици имаат интернет мрежа во нивниот стан (куќа)?

ДА НЕМАМ СОЗНАНИЕ

Ако сте одговориле со ДА, колку часа дневно мислите дека користат интернетот?

- Помалку од еден час дневно,
- 1-2 часа,
- 2-3 часа,
- повеќе од 3 часа,
- воопшто не користам

3. Каде мислите дека учениците најчесто користат Интернет?

А) Дома

Б) Во училиште

В) Во интернет кафе

4. Кога мислите дека најчесто користат интернет:

А) Претпладне

Б) Попладне

В) Навечер

Г) Ноќе

5. Дали во училиштето учениците имаат слободен пристап до сите содржини кои ги нуди интернетот?

ДА

НЕ

Ако сте одговориле со ДА, напишете кои содржини (линкови) повеќе ги користат: _____

6. Дали родителите на учениците имаат сознание дека учениците користат интернет во училиштето?

ДА

НЕ

Ако сте одговориле со ДА, напишете како и кога најчесто ги информирате родителите на учениците _____

7. Колку често ги контролирате Вашите ученици кои содржини (линкови) да ги користат во интернетот?

А) Често

Б) Понекогаш

В) Ретко

Г) Никогаш

8. Кој најчесто ги советува учениците кои содржини и линкови да ги користат:

- А) Колегите - професори**
- Б) Медиумите**
- В) Другарите**
- Г) Никој не ги советува, сами сурфат**

9. Колку влијаат видео-игрите кои ги користат учениците преку интернетот во агресивното однесување на учениците?

- А) Многу**
- Б) Малку**
- В) Воопшто не влијаат**

10. Дали мислите дека интернетот влијае врз моралот и етичкиот кодекс на младите средношколци во Македонија?

- А) ДА**
- Б) НЕ**
- В) НЕ ЗНАМ**

11. Колку често се случува Вашите ученици да ги запоставуваат училишните обврски поради Интернетот?

- А) Често**
- Б) Понекогаш**
- В) Ретко**
- Г) Никогаш**

12. Колку пати се случува да задоцнат учениците во училиште за да посветат повеќе време на Интернетот?

- А) Често**
- Б) Понекогаш**
- В) Ретко**
- Г) Никогаш**

13. За што учениците најчесто го користат интернетот:

- А) За да ги прошират нивните знаења**
- Б) За да стекнат повеќе пријатели**
- В) За да се релаксираат и забавуваат**
- Г) Нешто друго _____**

14. Кои вештини и способности се развиваат кај учениците како резултат на користењето на интернетот?

Вид на вештини и способности	Не влијаат	Влијаат во позитивна насока	Влијаат во негативна насока
1. Комуникациски вештини			
2. Вербални вештини			
3. Социјални вештини			
4. Решавање на проблеми			
5. Упорност и истрајност			
6. Развивање на имагинација			
7. Бурење на љубопитноста			
8. _____			

15. Кои ученици мислите дека највешто можат да баратат со интернетот-линковите?

- А) Одличните
- Б) Многу добрите
- В) Добрите
- Г) Сите ученици

ЛИТЕРАТУРА

1. Abraugh, J. B., "How classroom environment and student engagement affect learning in internet-based MBA courses", *Bussenes Communication Quarterly*, 2000, 63 (4), 9.
2. *A do të forcohet privatësia në internet* (Дали ќе се зајакнува приватноста на интернет), www.albeu.com, 06.01.2012 год.
3. American Psychiatric Association, „*Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-IV)*“, USA, 1994.
4. American Psychological Association, *Internet paradox – a social technology that reduces social involvement and psychological well-being*, USA, 1998.
5. Ангелоска-Галевска, Н., *Планирање на научно истражување*, Скопје, 2008.
6. Angus, L., Snyder, and. & Sutherland-Smith, ext. "ICT and education (no) advantage: families, computers and contemporary social and educational inequalities", *British Journal of Sociology of Education*, 2004, vol. 25.
7. Annenberg Public Policy Center, *Parent's fear internet's influence on children*, Media Report to women, 1999, Vol.27.
8. Asselin, M.M. & Lee, E.A. "I wish someone taught me": Information Literacy in Teacher Education Program "Teacher Librarian", 2002, 30 (2).
9. Aungles, S., *The transformation of Academic Work and Organisation*, In Stan Aungles (Ed.) *Information Technology in Australia: Transforming Organisational Structure and Culture*, University Press, NWS: New South Wales, Kensington, Australia, 1991.
10. Bakiĵa, A., *Kufizohet përdorimi i internetit në Bjellorusi* (Се ограничува употребата на интернетот во Бјелорусија), www.alsat-m.tv, 06.01.2012 год.
11. Baker, E. L., Gearhart, M., & Herman, J. L., "Evaluating the apple classrooms of tomorrow", Lawrence Erlbaum, Hillsdale, 1994.
12. Bauer, T. A., *Schulische Kommunikationskulturen in der Informationsgesellschaft*, Kurzfassung des Forschungsberichtes, Universität Wien, Österreich, 2008.
13. Беќири, Е., *Интернетот како зависност кај младите средношколци во Македонија*, ИК „Чабеј-Графика“, Тетово, 2011.
14. Brabazon, T., *Digital Hemlock: Internet Education and the Poisoning of Teaching*, University of New South Wales Press, Sydney, Australia, 2002.

15. Braun, D., *Chaos, Power and Accountability in the Information Age*, Cyberrends, London, 1997.
16. Brenner, V., *An Initial Report on the Online Assesment of Internet Addiction: the first 30 days of the Internet Usage*, USA, 1996.
17. Carr, N., *Interneti e humb kujtesën* (Интеретот ни го губи помнењето), Дневник „Koha e Re“, 01.04.2010, Скопје.
18. Carlson, E., “*Multimedia and Learning*”, A guide school leader (pages 53-60). Alexandria, Virginia: National School Boards Association, 1994.
19. Craig, F., *How does Informacion Tehnology impact the methods, potential and purpose of education*, ETL Conference, Logan Campus, Griffith University, USA, 2004.
20. „Дали екранот ги убива луѓето“, Дневник „Koha“, 17.08.2011 год., Скопје, стр. 24.
21. *Декларација за побезбеден интернет*, Службен весник на РМ, бр. 31 од 03.03.2010 година.
22. De Arganez, E., *Internet world stats newsletter*, www.internetworldstats.com, USA, 2010.
23. De Landsheere, G., “*The information society and education in M. Eraut Education and Information Society*”, Cassell Educational Ltd, London, 1991.
24. Dertouzos, M. L., *What will Be: How the new world of information will change our lives*, Harper Collins, New York, USA, 1998.
25. Dertouzos, M. L., “*What will be: As a new world of information will change our lives*”, Harper Collins, New York, 1998.
26. DeVoogd, G. L. & Bohlin, R.M., “*Something old, something new ... Are pedagogy affected by ICT?*”, Routledge-Falmer, London, 2001.
27. Dezell, J., “*Multimedia learning systems: A new era for education in Cache JC (ed.)*”, Interactive Video Industry Association, Washington, 1990.
28. Домаќинства кои користеле интернет широкопојасно поврзување на интернет во Македонија во 2008 год., Државен завод за статистика во Република Мекедонија), Скопје, 2010 год.
29. Duderstat, J.J., “*Can Colleges and Universities Survive in the Information Age?*” in R. N. Katz *Dancing with the Devill: Information Technology and the New Competition in Higher Education*, Jossey-Bass Publishers, San Francisko, USA, 1999.

30. Duderstat, J.J., *"Can colleges and universities survive in the era of informations?"*, Jossey-Bass Publishers, San Francisco, USA, 1999.
31. Egger, O., *Internet Behaviour and Addiction. Semester thesis*, Swiss Federal Institute of Technology, Zurich, 1996.
32. ЕКО, U., *Si bëhet një punim dimplome*, (Како да се направи една дипломска работа), Тирана, Албанија, 1977.
33. Eykyn, G., *Internet 'harms marriage'*, Victoria Point Multimedia, <http://www.victoriapoint.com/marriages.htm>., 1999.
34. Farington, G.C., *"New Technologies and the Future of Undergraduate Education Rediential"*, Jossey-Bass Publishers, San Francisco, 1999.
35. Finkelstein, M., *"Morphing of the American Academic Profession"* Liberal Education Fall, 2003.
36. Fisch, K., *Screen & School Success*, www.screensmart.ca, Canada, 2010
37. Fox, M. L., *Theachers must think internet-first*, www.guardian.co.uk/education/2011, Велика Британија, 2011.
38. Garson, G. D., *The role of Information Technology in Quality Education*, in G. D. Garson *Social Dimensions of Information Technology: Issues for the New Millennium*, PA: IDEA Group, Hershey, UK, 2000.
39. Garson, G. D., *"The Role of Information Technology in Quality Education"*, PA: IDEA Group, Hershey, 2000.
40. Gary S., M. D. and Gigi, V., *Surviving the Technological Alteration of the Modern Mind*, Канада, 2010.
41. Gawel, *Web addition*, Electronic Design, 1999, v. 47.
42. Gayeski, D., *"Making sense of multimedia"*, Multimedia Learning development, implementation and evaluation, London, 1993.
43. Greenfield, D. N., *Virtual addiction*, Oakland, CA: New Harbinger Publications, Inc., 1999.
44. Grubi, N., *Për të mësuar programet e reja të internetit, trajnohen 3800 arsimtarë* (За учење на нови програми на интернетот се обучуваат 3800 наставници), Дневник „Lajm“, 27.08.2010, Скопје.
45. Hajdari, A., *Maqedonia, lidere e shfrytëzimit të internetit* (Македонија, лидер на користењето на интернетот), Лajм, 11.12.2010 год. стр. 4, Скопје.
46. Harel, I., & Papert, S., *"Software design as a learning environment"*, Ablex, Norwood, 1991.

47. Hil, M. W., *"Impact of information technology Society"*, Bowker Saur, London, 1999.
48. Hill, M. W., *The impact of Information Technology on Society*, Bowker Saur, London, UK, 1999.
49. Holzberg, T., *"Teach your teachers well: successful strategies for employees"*, Development of technology and learning, 1997, 17 (6).
50. *Интернет со брзина на светлината*, Клуб 360, март, 2010, Скопје.
51. *Интернетот е 40-годишен тинејџер*, Време, 30.10.2009, Скопје.
52. Internet in the United States, www.internetworldstats.com, USA, 2010.
53. Islami, I., *Rreziku vjen edhe nga FACEBOOK-u*, (Опасноста доаѓа од FACEBOOK), Дневник „Koha“, 23.08.2011 год., Скопје, стр. 5.
54. Ive Healthy, K., *It's time to Unplug Our Kids: Canada's Report Card on Physical Activity for Children & Youth*, Канада, 2008.
55. Jung, I., Choi, S., Lim, C., & Leem, J., *"Effects of different types of interaction on learning achievement, satisfaction and participation in web-based instruction"*, Innovations in Education and Teaching International, 2002, 39(2).
56. Kac, R.N., *"Information Technology and New Competition in Higher Education"*, Jossey-Bass Publishers, San Francisco, 1999.
57. Kapitzke, T., *"Information technology as cultural capital: Shifting the limits of power"*, Education and Information Technologies, 2000, v.5 (1).
58. KASIM, Sh., *"Ensuring the success of ICT by the education system"*, Computimes Malaysia, 30 September 2002.
59. Knezek, G. & Christensen, R., *"The impact of new information technologies to teachers and students"*, Education and Information Technologies, 2002, v.7 (4).
60. *Користење на интернет кај населението на возраст од 15 до 74 години, Македонија во бројки – 2010*, Државен завод за статистика во Република Македонија), Скопје, 2010 год.
61. Kroeker, B., *"Changing roles in information dissemination and education in GD Garson Social Dimensions of Information Technology"*, Issues for the New Millennium, PA: IDEA Group, Hershey, 2000.
62. *Kujdes nga interneti, ju dëmtton trurin e ju largon kujtesën* (Внимателно со интернетот, ви го оштетува мозок и ви го оддалечува помнењето), Списание "Zaman", мај, Скопје, 2010.

63. Kulik, J. A., “*Meta-analytic studies of findings on computer-based instruction*”, Lawrence Erlbaum, Hillsdale, 1994.
64. *Ќе стане ли интернетот Нобеловец*, Клуб 360, мај , Скопје, 2010.
65. Leasure, A. R., Davis, L., & Thievon, S. L., “*Comparison of student outcomes and preferences in traditional vs. World Wide Web-based baccalaureate nursing research cuorse*”, Journal of Nursing Education, 2000, v.39.
66. Lee, J. S., Cho, H., Gay, G., Davidson, B., & Ingraffea, A., “*Technology acceptance and social networking in distance learning*”, Educational Technology & Society, 2003, v.6(2).
67. Lion, D., “*The Information Society: Issues and illusions*”, Politeia Press, Cambridge, 1988.
68. Lyon, D., *The information Society: Issues and Illusions*, Polity Press, Cambridge, UK, 1988.
69. Миовска-Спасева, С., *Прагматискичка педагогија и основното образование*, Скопје.
70. Murati, Xh., *Metodologjia e kërkimit pedagogjik* (Методологија на педагошкото истражување), Чабеј, Тетово, 2005.
71. National Institute of Health, *Media + Child and Adolescent Health: A Systemastic Rewiev*, Канада, 2008.
72. Niederman, F. & Rollier, B., “*How can you keep them in the classroom after they've seen MTV?*”, PA: Idea Group Publishing, Hershey, 2001.
73. Nilsen/Netratings, *A global Leader in Internet media and Market Research*, www.nielsen-netratings.com., 1997.
74. Prensky, M., *Digital Natives, Digital Immigrants*, from *On the Horizon*, MBC University Press, vol. 9, No, 5, October, 2001, USA.
75. Poole, B., *Taking care of Teachers*. In B. Poole (Ed.), *Education for an Information Age: Teaching in the computerized classroom*, Madison, Brown and Benchmark, 1995.
76. Педофилите на интернет, Вечер, 17.10.2011 год., стр. 16.
77. Pul, B., “*Teaching in a computerized classroom*”, Brown and Benchmark, Madison, 1995.
78. Reddy, R. G. & P.S., “*Technology Trends and Implications for Higher learning institutions*”, Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey, USA, 2002.
79. Restak, R., *How to Modern Age is Rewiring Your Mind*, Канада.

80. Sandeep, K., *The Impact of the Internet Pagiasm*, www.sandeep@u.washington.edu, 2010.
81. Scardamalia, M., & Bereiter, C., *“Computer support for knowledge-building communities”*, Erlbaum, Mahwah, 1996.
82. Schacter, J., *The impact of Education Technology on Student Achievemen*, Milken Exchange on Education Technology, USA, 1999.
83. Sherwood, C., *“The quality of learning and teaching in Australia: What is the role of multimedia?”*, FAST, No. 43, 1992.
84. Shields, M.A., *“Technological Change, Virtual Learning and Higher Education”*, PA: IDEA Group, Hershey, 2000.
85. Shin, N., *“Transactional presence as a critical predictor of success in distance learning”*, Distance Education, 2003, v.24(1).
86. *Shkarkimi nga internet shpallet fe në Suedi* (Копирањето од интернет се прогласува како вера во Шведска), www.albeu.com, 07.01.2012 год.
87. Simon, H.A., *“Cooperation between educational technology and learning theory to advance higher education in the PS Goodman”*, Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey, USA, 2002.
88. Simon, M., *„How internet has an effect on the social skills of children“*, The Vocal Point, www.bvssd.k12.co.us, 1997.
89. Siva, A., *“Multimedia - establishing new paradigms or reaffirming old skills”*, Australian Computer Education, 7 (2), 1992.
90. Sivin-Kachala, J., *“Report on the effectiveness of technology in schools”*, Software Publisher’s Association, 1998.
91. *Si të gjeni partner në internet* (Како да најдете партнер во интернетот), Дневник “Koha”, 11.11.2011 год., стр. 24.
92. Smart, B., *Modern conditions, Postmodern Controversies*. Routledge, London, UK, 1992.
93. Suler, J., *Computer and cyberspace addiction*, The Psychology of Cyberspace, www.rider.edu, 1999.
94. Thompson, S., *Internet Connectivity: Addiction and Dependency Study*, Pennsylvania State University, USA, 1996.
95. U.S. Cebus Bureau, *Computer use in the United States*, Washington, DC: www.census.gov, 1997.

96. Valenza, J. K., „*Lonely and bored children may use computer as escape*“, USA, 1996.
97. Votson, D.M., “*Pedagogy before technology: Re-Thinking the relationship between ICT and teaching*”, *Education and Information Technologies*, 2001, Vol.6 (4).
98. Wade, P., *Practice agenda – technology 3rd question*. American College Personnel Association, USA, 1999.
99. Wallace, A., „*The psychology of the internet*“, Cambridge University Press, USA, 1999.
100. Weinstein, M.A., *Net game-an American dialogue*, www.ctheory.com, 1998.
101. Young, K., *Internet can e as Addicting as Alcohol, Drugs and Gambling*, USA, 1996.
102. Zafar, A., *Sitting and Screen Time: How They Affect Your Health*, CBS News, Canada, www.screensmart.ca/Screens & Health, 2010.